

MOESZIA.pdf:

- !KÉPEKET NEM TARTALMAZI! - !NO PHOTOS AVAILABLE! - !NU CONȚINE IMAGINI! -

A Moeszia célja, hogy főleg a székelyföldi, erdélyi témájú mikológiai kutatások publikálására megfelelő fórumot biztosítson. A kiadvány részben tudományos munkákat, részben társasági híreket, gombával kapcsolatos különféle érdekességeket közöl, alapvetően magyar nyelven, angol összefoglalóval; indokolt esetben angol nyelven is. Ebben a témában a szerkesztő mind tudományos dolgozatok, mind népszerűsítő-és hír jellegű írásokat várnak. A leadási határidő-folyamatos. A kéziratok lehetőleg rich text (rtf) formátumban, mindenféle formázás nélkül készüljenek. Színes ábrák esetén a felelős szerkesztővel előzetesen konzultálni kell. Cím: pff3@hotmail.com; zsigmond@hung.sbnnet.ro; Pál-Fám Ferenc, Kaposvári Egyetem, Növénytan és Növénytermesztési Tanszék, H-7400 Kaposvár, Guba Sándor út 40.; Zsigmond Győző, Societatea de Micologie „Kálmán László”, RO-4000 Sf. Gheorghe / Sepsiszentgyörgy, Str. Körösi Csoma Sándor Nr. 6.

The main aim of Moeszia is to provide a forum for mycological publications connected to Székelyföld, Southeast Transylvania. It is edited by the Kálmán László Mycological Society. The periodical publishes scientific papers, as well as society news mainly in Hungarian with English abstract but in justified cases in English or other language, too. We expect manuscripts on this topic to be written in rich text format (rtf). In case of coloured figures the editors-in- chief should be consulted. Address: pff3@hotmail.com; zsigmond@hung.sbnnet.ro; Ferenc Pál-Fám, Kaposvár University, Department of Botany and Plant Production, H-7400 Kaposvár, Guba Sándor út 40.; Győző Zsigmond, Kálmán László Mycological Society, RO-4000 Sf. Gheorghe / Sepsiszentgyörgy, Str. Körösi Csoma Sándor Nr. 6.

Tartalom - Contents

PÁL-FÁM Ferenc – ZSIGMOND Győző; Előljáróban

Ferenc PÁL-FÁM – Győző ZSIGMOND: Advertisement to the readers

TANULMÁNYOK - ORIGINAL PAPERS

BÉRES Márta: Adatok a császárgomba (*Amanita caesarea* /Scop.: Fr./ Pers.: Schw.) máramarosi előfordulásához.....

Márta BÉRES: Data to the occurrence of *Amanita caesarea* in Maramureș.....

Kicsi Sándor András: A légyölő galóca révületkeltő szerként való felhasználásáról.....

Sándor András KICSI: About the use of *Amanita muscaria* in entrancement.....

LÁZÁR Zsolt: Az *Amanita* nemzetség elterjedésvizsgálata Székelyföldön.....

Zsolt LÁZÁR: Examination of *Amanita* distribution in Székelyföld, Southeast Transylvania.....

MISKY Mihály, KOVÁCS József, ALBERT László, BRATEK Zoltán: Székelykeresztúr és környéke gombavilágának ismerete I. Nagygombák...

Mihály MISKY, József KOVÁCS, László ALBERT, Zoltán BRATEK: Knowledge of fungi in surroundings of Cristuru Secuiesc I. Macrofungi...

PÁL-FÁM Ferenc: A galóca (*Amanita Pers.*) nemzetség a Székelyföldön. Előfordulás, fajleírások és makroszkopikus határozókulcs...

Ferenc PÁL-FÁM: The genus *Amanita* in Székelyföld, Southeast Transylvania. Occurrence, descriptions and macroscopic key

A Székelyföld galócái képekben

Pictures of *Amanitas* from Székelyföld

ZSIGMOND Győző: A galócák a magyar néphagyományban (angolul

Győző.ZSIGMOND: The *Amanitaceae* in Hungarian folk tradition (in English)...

KÖNYVISMERTETŐK - BOOK REVIEWS .....

Roberto Galli: I Boleti (BENEDEK Lajos)

Ladislav Hagara, Vladimír Antonín, Jiří Baier: Houby (PÁL-FÁM Ferenc)

Pázmány Dénes: Gombahatározó. Nemlemezes gombák (PÁL-FÁM Ferenc)

HÍREK, ÉRDEKESSÉGEK - NEWS, CURIOSITIES	
PUSKÁS Attila: Visszatekintő László Kálmán Gombászegyesület eddigi három éve..	
Attila PUSKÁS: Retrospective. Three years of the Kálmán László Mycological Society	
ESEMÉNYNAPTÁR 2002	
CALENDAR OF EVENTS 2002	
CSETRI Imre: A galóciától a modern gyógyszerekig	
Imre CSETRI: From Amanitaceae to modern medicines.....	
Galóca galóca hátán (ZOLTÁN Sándor lelete, SZTOLYKA Péter felvétele)	
Amanita on Amanita (Sándor ZOLTÁN - Péter SZTOLYKA)	
ORAVECZ Imre: Úrigomba	
Imre ORAVECZ: Caesar's mushroom	
Gombás viccek ZSIGMOND Győző gyűjtéséből	
Jokes on mushrooms from Győző ZSIGMOND's collection.....	
Galócás ételreceptek	
Receipts with Amanitaceae	
FORRAI Tibor: Galócák (keresztrejtvény)	
Tibor FORRAI: Amanitas (cross-word)	
PÁL-FÁM Ferenc: Gombanaptár	
Ferenc PÁL-FÁM: Mushroom calendar.....	

Moeszia. Erdélyi Gombász

A LÁSZLÓ Kálmán Gombászegyesület mikológiai kiadványa / Periodical of the Kálmán LÁSZLÓ Mycological Society

A szerkesztőség címe/ Editorial Office:

LÁSZLÓ Kálmán Gombászegyesület / Societatea de Micologie „Kálmán LÁSZLÓ”

4000 Sf. Gheorghe / Sepsiszentgyörgy, Str. Kőfői Csoma Sándor nr. 6.

E-mail: pff@hotmail.com, zsigmond@hung.sbnnet.ro

Felelős szerkesztők/ Editors-in-Chief:

PÁL-FÁM Ferenc (Kaposvári Egyetem), ZSIGMOND Győző (Bukaresti Tudományegyetem)

Szerkesztőbizottság/ Editorial Board:

BRATEK Zoltán (ELTE Budapest)—földalatti gombák, Ascomycetes; JAKUCS Erzsébet (ELTE Budapest)—mikorrhiza; LÁZÁR Zsolt (SzIE Budapest)—taxonómia, ökológia; RIMÓCZI Imre (SzIE Budapest)—taxonómia, rendszertan, természetvédelem; SILLER Irén (SzIE Budapest)—Aphyllophorales, természetvédelem; SZABÓ Ilona (SE Sárovar)—erdészeti vonatkozások; SZABÓ László Gy.

(PTE Pécs)—toxikológia; SZABÓ T. Attila (VE Veszprém)—botanikai és etnobotanikai vonatkozások; VETTER János (Szie Budapest)—élettan.

Jelen kötet lektorai/ Reviewers of present volume:

RIMÓCZI Imre, SILLER Irén, SZABÓ László Gy., SZABÓ T. Attila, PÁL-FÁM Ferenc, ZSIGMOND Győzői

Támogatóink voltak/ Our sponsors:

ILLYÉS Közalapítvány, GOMBOS Gyula, RENDI Ferenc, SIMON Csaba

Borító / Cover

Kopacz Attila

ISSN 1583-5294

Copyright szerzők / authors, László Kálmán Gombászegyesület / Kálmán László Mycological Society

Előljáróban

Egyesületi évkönyv, mindenképp rendszeresen megjelenő kiadvány kíván lenni a Moeszia. Moesz Gusztávról kapta a nevét, aki 1929-es "Gombák a Székelyföldről" című munkájával megalapozta a Székelyföld mikológiai kutatását.

A lap részben tudományos munkákat, részben társasági híreket, információkat közöl, alapvetően magyar nyelven, angol összefoglalóval; indokolt esetben angol nyelven is. Célja, hogy főleg a székelyföldi, erdélyi témájú mikológiai kutatások publikálására megfelelő fórumot biztosítson.

A sepsiszentgyörgyi László Kálmán, az erdélyi nagygomba-kutatás jeles folytatója a névadója az egyesületnek, mely a Moesziát kiadja. Ennek főbb célkitűzései a következők: az amatőr és a szakképzett gombászok érdekvédelme, törvény elfogadtatása a gombaárusításról, a gombákkal kapcsolatos tudnivalók népszerűsítése, mindenképp a gombamérgezések elkerülése végett (például gombásztúrák révén), a gombaszakértők, a piaci gombavizsgáló szakemberek képzésének megszervezése, a mikológiai kutatások szorgalmazása, segítése, környezetvédelem, különös tekintettel a gombákra, a gombatermesztők érdekvédelme, adatbázis, könyvtár kiépítése a gombászok számára.

Jelen számunk fő témája a galócák nemzetsége lesz, főleg egykori sepsibükszádi konferenciánk szolgáltatja a tanulmányokból álló rész anyagát.

Egyesületünk és annak évkönyve egyaránt kezdeményezés, munkánk viszont jeles előzők fáradozásának a folytatása, és ez kötelező, megfelelő eredményeket kíván. Ehhez támogatásra van szükség, erőfeszítésre, kitartásra, s mindezt szívből kívánjuk minden eddigi és ezutáni munkatársunknak és olvasónknak.

A szerkesztők

ADATOK A CSÁSZÁRGOMBA (*AMANITA CAESAREA* /Scop.: Fr./ Pers.: Schw.) MÁRAMAROSI
ELŐJÁRÓDULÁSÁHOZ

BÉRES Márta

Máramarossziget/ Sighetu Marmatiei, Cart. 1 Mai 4/5

Kulcsszavak: Amanita caesarea, élőhely, Máramaros, fajlista

Keywords: Amanita caesarea, habitat, Maramureş species list

Abstract: Data to the occurrence of *Amanita caesarea* in Maramureş

Present paper concerns macrofungi species list collected between 1986 and 2001 in "Măgura", Maramureş Northwest Transylvania. In this habitat (Querco-Carpinetum) occurrence of Amanita caesarea were recorded on 7 occasions. Present work reports on a part of the investigations of Amanita caesarea occurrence, connection to vegetation and edaphic conditions in Maramureş basin.

Kivonat:

A jelen publikáció az Amanita caesarea egyik máramarosi élőhelyéről (Măgura- domb) közül több évről megfigyeléseket és fajlistát az onnan begyűjtött nagygombákról.

BEVEZETÉS

A Máramarosi- medence a körülötte húzódó hegykoszorúval, egy jól körülhatárolt földrajzi egység, a Kárpátok provinciájának a DK-i Kárpátok szubprovinciájába, a Keleti Kárpátok tartományába, a vulkanikus hegyek altartományához tartozik. Románia északi részén terül el. Adminisztratív szempontból Máramaros megyéhez tartozik. Területét 3 tájegységre oszthatjuk: hegyvidék, dombvidék, piedmondok, melyek a tulajdonképpeni medencét alkotják, és a Tisza vízrendszeréhez tartozó folyók aluvionális völgyei, teraszai. Mindezek alig 100 km.-es távolságban 2000 m. feletti szintkülönbséget jelentenek (Posea et al. 1980). A változatos térszín, a nagy szintkülönbségek, éghajlati viszonyok maguk után vonják a vegetációs övek változatosságát a tölgyerdőktől a bükkösökön, fenyveseken át az alhavasi és havasi övig (XXX 1952-1976).

Máramaros gombavilága kevésbé, csak szórványosan volt tanulmányozva, a császárgalócáról pedig, az első közlésünkig (Kuglidomb 1981 VIII.18) egyáltalán nincs említés (BÉRES & LÁSZLÓ 1982).

A Máramarosi- medencéből öt élőhelyről sikerült eddig begyűjtenem bizonyító herbáriumi anyagot a fajról.

Mivel a császárgomba előfordulásai, kötődése a vegetációhoz, edafikus tényezőkhöz eddig itt nem voltak tanulmányozva, célul tűztem ki, hogy ezekkel a problémákkal behatóbban foglalkozom, hogy végül összehasonlítsam e élőhelyeket, összefüggéseket keressek a termőhely, a társulási viszonyok és a császárgomba-termőtest megjelenése között, elemezve a gomba aljzathoz való viszonyát, gyakoriságát és területi megoszlását. Ennek a munkának egy kis részlete ez a publikáció, melyben az *Amanita caesarea* "Măgura" termőhelyének természeti viszonyait, a termőtestek megjelenésére vonatkozó észrevételeket és a vizsgált terület nagygombáinak listáját közlöm.

A TERÜLET ÁLTALÁNOS ISMERTETÉSE

A tárgyalt élőhely, a "Măgura" a Máramarosi- medence központi részén, a dombvidékhez tartozik, melyet geológiai szempontból miocén üledékek alkotnak. A vizsgált területen az anyakőzet a dacittufa, vagy dézsitufa, ezen a kőzeten alakultak ki a szomszédos vidékeken a torton emeleten a kőő lencsék (Aknasugatag, Rónaszék).

A talajréteg igen vékony vázталaj, savanyú tipikus szürkés- barna erdei talaj, méréseink alapján (vizes oldatban) 5,5-6 pH értékkel. A meredek oldalakon, torensek mentén sok helyen felszínre tör az alapközet, a zöldesszürke dacittufa és ennek felaprózott darabjai.

Földrajzi helye: a Văcărești piedmond északi nyúlványán, az Iza folyó baloldali mellékpataka (Malompatak- Pârârl Morii) völgyének bal oldalán helyezkedik el, 4,5 km- re a völgy szájától (Bârsana községtől). A Măgura legmagasabb pontja 555 m. Hosszan, enyhén lejt északra az Iza és délre a Plesa irányába. A császárgomba előfordulási helye a csúcshoz közeli, keleti kiettségű, Malom- patak felé tekintő, meredek (25-35 fokos), ritkás erdő lejtőn, közel egy ha. területen, 350-400 m. magasság közt található.

Az éghajlatra vonatkozó adatokat az aknasugatagi meteorológiai állomás mérései alapján közöljük, melynek tengerszintfeletti magassága megegyezik a tárgyalt területtel (kb. 500 m) és légvonalban a távolság 10 km alatt van. Évi átlaghőmérséklete 8 C°, a legmelegebb hónap a július (18,1 C°), míg a leghidegebb a január (-3,6 C°). A csapadék évi középértéke (40 év átlaga alapján) 754,2 mm. Az esőnapok száma 154,5. A legcsapadékosabb hónap a június (100 mm). A csapadék nagy részét a nyugati szelek hozzák.

A terület növénytakaróját nem tanulmányozták, florisztikai, növényársulástani, mikológiai kutatásokat eddig itt senki sem végzett. A vizsgált területet 20-35 éves gyertyános tölgyerdőh (*Quercus-Carpinetum*) borítja, elszórta néhány idősebb 50-60 éves példánnyal. Az állandó illegális vágások miatt állományait alaposan megrikították, megbontották, így a borítottsága nem teljes (0,6), a vágáshelyeken megjelent a *Betula pendula*. Cserjeszintje a meredekebb oldalakon nagyon laza, az erdő déli szélén gazdagabb, benne *Corylus avellana*, *Crataegus monogyna*, *Cytisus nigricans*, *Pyrus pyraeaster*, *Quercus petraea*, *Rosa sp.*, *Tilia cordata* található. A gyepszintből említésre méltók: *Anemone hepatica*, *Aposeris foetida*, *Astragalus glycyphyllos*, *Carilna vulgaris*, *Campanula trachelium*, *Centaurea axillaris*, *C. banatica*, *Cephalanthera longifolia*, *Chrysanthemum corymbosum*, *Coronilla varia*, *Festuca heterophylla*, *Euphorbia cyparissias*, *E. amygdaloides*, *Fragaria vesca*, *Gallium schultesii*, *Galeopsis ladanum*, *Helleborus purpurascens*, *Hieracium umbellatum*, *Lapsana communis*, *Melampyrum bishariense*, *Origanum vulgare*, *Pteridium aquilinum*, *Salvia verticillata*, *Sedum maximum*, *Scabiosa ochroleuca*, *Trifolium medium*, *Veronica chamaedrys*.

MÓDSZER

A területről 1986 óta (megszakításokkal) gyűjtöttem adatokat, gombákat, esetenkénti bejárással, feljegyezve a gombák aljzatát, gyűjtés idejét, növényflorisztikai megfigyelést, állandó felvételezési négyzeteket nem jelöltem ki. A legtöbb fajt szárítással vagy Herpell- módszerrel preparáltam. Egyes preparált fajok azonosítása még nem fejeződött be. A gombákat helyben vagy laboratóriumban határoztam meg. A határozáshoz a következő szerzők műveit használtam: ALBERT (1986), ALESSIO (1985), BOHUS et al. (1951), BÁNHEGYI et al. (1953), CETTO (1978), MOSER (1978), MICHAEL et al. (1971-1983), PÁZMÁNY (1985), SĂBĂŢEANU & SĂLĂŢEANU (1985), URAI (1982), továbbá folyóiratokat és illusztrált könyveket is.

A problematikus fajoknál a néhai LÁSZLÓ Kálmán (*Boletus rhodopurpureus*) és ALBERT László (*Clavariadelphus flavoimmaturus*) voltak segítségemre, akiknek ezúttal fejezem ki köszönetemet.

EREDMÉNYEK

Az *Amanita caesarea* Măgurai lelőhelyén gyűjtött nagygombafajok listája:

1. *Xylaria polymorpha* (Pers.) Singer: korhadt csonkon, 1986 IX.5.
2. *Callodon scrobiculatus* (Fr.) Quél.: talajon, csoportosan, összenőve több termőtest, 2001.X.17.
3. *Cantharellus cibarius* Fr.: talajon, elszórta, 1987.VIII.16., 2001.X.17.
4. *Cantharellus cinereus* Pers.: Fr.: talajon, csoportos, egy helyen, 2001.X.17.
5. *Cantharellus tubaeformis* Bull.: Fr.: talajon, csoportos, egy helyen, 2001.X.17.
6. *Craterellus cornucopioides* (L.: Fr.) Pers.: talajon, seregese, 2001.X.17.
7. *Hydnum repandum* L.: Fr.: talajon, csoportosan, boszorkánykörben, 2001.X.17.
8. *Clavariadelphus flavoimmaturus* Petersen: egy termőtest, 2001.X.17.
9. *Armillariella mellea* (Vahl. in Fl. Dan.) Karst.: talajon, néhány termőtest, talajba süllyedt faanyag, 2001.X.17.
10. *Laccaria laccata* (Scop.: Fr.) Bk. et Br.: talajon, erdőszélen, 1987.VIII.16.
11. *Xerula pudens* (Pers.) Singer: talajba süllyedt faanyag, két termőtest, 1986.IX.5.
12. *Tricholoma atosquamosum* (Chev.) Sacc.: talajon, egy termőtest, 2001.X.17.

13. *Tricholoma saponaceum* (Fr.) Kummer: talajon, csoportos, néhány termőtest, 2001.X.17.
14. *Tricholoma ustaloides* Romagn.: talajon, két helyen, 2001.X.17.
15. *Tricholoma* sp.: talajon, csoportosan, lineárisan, 2001.X.17.
16. *Entoloma sinuatum* (Bull. & Fr.) Kummer: talajon, erdőszélen, csoportban, 1986.VIII.21., 1987.VIII.16.
17. *Cortinarius trivialis* Lge.: talajon, elszórtan, 1986.VIII.21.
18. *Cortinarius* sp. 1: talajon, 1987.VIII.
19. *Cortinarius* sp. 2: talajon, 2001.X.17.
20. *Inocybe* sp.: talajon, 2001.X.17.
21. *Amanita caesarea* (Scop.: Fr.) Pers. ex Schw.: talajon, 1986.VIII.21.- 95 termőtest, ebből 485 kifejlett, 1986.IX.5.- 5 termőtest, 1987.VIII.16.- 30 termőtest, 1992.VI.25.- nem volt, 1995.VIII.13.- 28 termőtest, 1996.VIII.17.- 23 termőtest, 1997.VIII.- 13 termőtest, 2000.X. 11.- nem volt elszáradt termőtest, 2001.X.17.- egy elszáradt termőtest.
22. *Amanita rubescens* (Pers.: Fr.) Gray: talajon, kevés termőtest, 1986.VIII.21.
23. *Amanita vaginata* (Bull.: Fr.) Quélet.: talajon, egy elszáradt termőtest, 2001.X.17.
24. *Macrolepiota procera* (Scop.: Fr.) Sing.: talajon, megvilágított helyen, néhány, 1992.VI.25., 2001.X.17.
25. *Macrolepiota excoriata* (Schff.: Fr.) S. Wass.: talajon, erdőszélen, négy termőtest, 1987.VIII.16.
26. *Paxillus involutus* (Batsch.) Fr.: talajon, magányos előfordulás, 2000.X.11., 2001.X.17.
27. *Boletus aestivalis* Paulet.: Fr.: talajon, 1986.VIII.21., 1992.VI.25.
28. *Boletus luridus* Schff.: Fr.: talajon, elszórtan, 1992.VI.25., 2001.X.17.
29. *Boletus queletii* Schulz.: talajon, elszórtan, 1986.VIII.21., 1992.VI.25.
30. *Boletus rhodopurpureus* Smotl.: talajon, elszórtan, 1986.VIII.21.
31. *Leccinum crocipodium* (Let.) Watl.: talajon, két helyen, 2000.X.11.
32. *Leccinum griseum* (Quélet.) Sing.: talajon, mogyoróbokor alatt, 1986.IX.5., 2001.X.17.
33. *Leccinum scabrum* (Bull.: Fr.) S.F. Gray: talajon, nyír alatt, 1986.VIII.21., 1986.IX.5., 1988.VII.30.
34. *Xerocomus chrysenteron* (Bull.) Quélet.: talajon, két helyen, 1987.VIII.16.
35. *Lactarius azonites* Bull.: Fr.: talajon, két- két termőtest, 1986.VIII.21., 2001.X.17.
36. *Lactarius camphoratus* ssp. *serifluus* DC.: Fr.: talajon, magányos, 1986.IX.5.
37. *Lactarius pyrogalus* ssp. *circellatus* Fr.: talajon, két helyen, 1988.VII.30.
38. *Lactarius uvidus* Fr.: talajon, magányos, nyír alatt, 2001.X.17.
39. *Russula foetens* Fr.: talajon, 1992.VI.25. csaknem gyakori előfordulás; 2000.X.21. néhány.
40. *Russula* sp.: talajon, 1998.VII.30., 2001.X.17.
41. *Russula heterophylla* Fr.: talajon, két előfordulás, 2001.X.17.
42. *Russula virescens* (Schff. ex Zant.) Fr.: talajon, néhány, 1992.VI.25.
43. *Cyathus striatus* Huds. ex Pers.: faanyagon, csoportban egy helyen, 2001.X.17.
44. *Astraeus* sp.: talajon, egy termőtest, 2001.x.17.

A vizsgált területről begyűjtött nagygombák fajszáma: 44 (ebből meghatározott 38), genusok száma: 24, családok száma: 13.

A fajok funkciója szerint a legnagyobb a mikorrhizások aránya 70,45%. Étkezési szempontból tekintve az ehető fajok száma 20, a mérgező fajoké 9. A regisztrált fajok indifferens és savanyú termőhelyényűek.

A leggyakrabban előforduló faj az *Amanita caesarea*, 7 mintavétel alkalmával észleltem termőtesteit, ebből két közlés amatőr gombászok (étkezési célra gyűjtők) információiból származik, akik a városi lakosság köréből egyedül ismerik ezt a termőhelyet. A helybeli lakosság nem fogyasztja, mivel mérgező? "bolond" gombának tekintik. Az itt megfigyelt nagygombák termőtestszámát tekintve is a legtömegesebb előfordulást a császárgomba esetében észleltük. Nagy termőhulláma augusztusban jelentkezik. A termőtestek a legnagyobb számban a nyílt, az erősebben megvilágított erdőfészekben, az erősen degradált, meredekebb lejtőkön fejlődnek, ahol az alapkőzet darabjai a felszínhez egész közel, vagy teljesen a felszínen vannak, sokszor a kőzetdarabok között törnek a felszínre, az aljnövényzettel kevésbé borított helyeken. Az aljnövényzettel sűrűbben borított részeken, csak közvetlen az erdőszéleken fordulnak elő kevésbé mennyiségben.

A *Boletaceae* családból az ehető/gombákra vonatkozó adatok nem tükrözik teljesen a valóságot, mivel ezeket a helybeli lakosság gyűjti, és a vizsgált terület közvetlenül a lakóházak töviszomszédságában van.

2001 év októberében a legnagyobb termőhelyszámában a *Hydnum repandum* termőhelyeit figyeltem meg, csoportos megjelenésben, hatalmas boszorkánygyűrűben.

Máramarosból először, vagy ritkábban megfigyelt fajok: *Boletus rhodopurpureus*, *Callodon scrobiculatus*, *Cantharellus cinereus*, *Craterellus tubaeformis*, *Clavariadelphus flavoimmaturus*, *Tricholoma ustaloides*. A vizsgált területen aránylag kevés nagygombafaj és kevés termőtest volt, az elkövetkező felmérések során még további fajok megjelenésére lehet számítani, amivel kiegészítjük a fajok listáját.

IRODALOMJEGYZÉK

- Albert L.(1986): Határozókulcs a Leccinum nemzetség európai fajaihoz. Mikol. Közl. Clusiana. 5-6: 79-95.
 Alessio C. L. (1985): Boletus. Saronno.
 Bánhegyi J., Bohus G., Kalmár Z., Ubrizsy G. (1953): Magyarország nagygombái a kalaposgombák kivételével. Budapest.
 Béres M., László K. (1982): Noi contribuții la cunoașterea Macromicetelor din Depresiunea Maramureșului și împrejurimi. Studii și Comunic. II. Reghin.
 Bohus G., Kalmár Z., Ubrizsy G. (1951): Magyarország kalposgombáinak meghatározó kézikönyve. Budapest.
 Cetto B. (1978): Der grosse Pilzfürher. I-II. München, Bern, Wien
 MICHAEL E., HENNIG B., KREISEL H. (1975-1983): Handbuch für Pilzfreunde I-VI. Gustav Fischer Verlag, Jena.
 Moser M. (1978): Die Röhrlinge und Blatterpilze. II b/2. Stuttgart.
 Pázmány D. (1985): A Macrolepiota nemzetség európai fajainak Határozókulcsa. Mikol. Közl. 3. Budapest. 115-137.
 Posea G., Moldovan C., Posea A. (1980): Județul Maramureș < București
 Sănzăneanu G., Sănzăneanu A. (1985): Determinator pentru recunoașterea Ciupercilor comestibile, necomestibile și otrăvitoare din România. București.
 Urai P. (1982): A hazai tejlőgombák határozója. Mikol. Közl. 3. Budapest. 35-43.
 XXX (1952 – 1976): Flora R.P.R. I – XIII. București.

A légyölő-galóca révületkeltő szerként való felhasználásáról

KICSI Sándor András

Budapest

Kulcsszavak: légyölő-galóca, révületkeltő szer, összefoglaló
Keywords: Amanita muscaria, use in entrancement, summary

Abstract: About the use of *Amanita muscaria* in entrancement

Present paper concerns the summary of literary data about the use of Amanita muscaria (L.) Pers. in entrancement. On the other hand linguistic aspects of popular and traditional names are discussed, too.

A légyölő-galóca (*Amanita muscaria* (L.) Pers.) - az Antarktiszon kívül - minden földrészen elterjedt. Mérsékelt égövön tehát minden kontinensen megtalálható, de egyes vidékeken nagyon ritka. Erdőkben nő, az északi féltekén júliustól novemberig. Észak-Ázsia tetemes részén ez az egyik leggyakoribb gomba.

A tudományban hosszú időhát - valószínűleg túlzóan - veszélyesen mérgező, ráadásul - nyilvánvalóan helyesen - pszichotikus, hallucinogén gombának tartották. Mérgezőségét egyik, már 1869-ben azonosított

alkaloidjának, a muszkarinnak tulajdonították, míg 1957-ben a svájci Peter G. WASER és Konrad EUGSTER kételyüket fejezték ki, hogy elsősorban a muszkarin felelős a mérgező és pszichotikus hatásokért. Mindenesetre több más esetleg veszélyes kémiai anyagot mutattak ki benne, de továbbra sem tisztázott, hogy pontosan mi okozza a mérgező és pszichotikus hatását. EUGSTER és más svájci tudósok szerint főhatóanyagai szintén alkaloidok: az iboténsav, a muszcimol és a muszkazon - tehát nem egy alkaloid felelős mérgező és pszichotikus hatásaiért, hanem egyszerre több (SCHURR 1995). Ráadásul mindez elsősorban az eurázsiai légyölőgalócára vonatkozik, az amerikai hatóanyagai valamelyest eltérnek ettől. Mindenesetre a nyugati köztudatban, a mesekönyvektől a tudományos szakirodalomig évszázadokon át erőteljesen mérgezőnek tartották, s irányában viszonylag alaptalanul bizonyos "amanitofóbia" alakult ki (RÄTSCH 1995 a: 9).

Magyar szempontból érdekes, hogy obi-ugor nyelvrokaink, a vogulok (mansik) és osztjások (hantik) hallucinogén, révületkeltő szerként fogyasztják, legalábbis fogyasztották. Ezekre a néprajzi párhuzamokra (például MUNKÁCSI 1907, BÁN 1908, BALÁZS 1954: 418-120, VÉRTES 1990: 195-7) alapozva, s ősi magyar samanizmust feltételezve régi, s a legutóbbi időkig élő és alighanem kellően megalapozott feltételezés, hogy honfoglaló őseink, legalábbis sámánjaink révületkeltő szerként használták a légyölőgalócát (GRYNAEUS 1996: 171, JÓZSA 1996: 34). Ami a honfoglaló magyarság gombaismeretét illeti, valószínű, hogy a taplókat és a pöfetegeket vérzéscsillapítónak használták (KICSI 1998), ugyanakkor a gombák ételként való fogyasztása - elsősorban nyelvészeti bizonyítékok alapján - valószínűleg csak szláv hatásra terjedhetett el (GREGOR 1973). Tulajdonképpen a néprajzi adatokból kiinduló feltételezésnek további általánosítása az a hipotézis, hogy általában az uráli népek (finnek stb.) is, legalábbis sámánjaik révületkeltő szerként használták a légyölőgalócát.

WASSON a magyar *bolondgomba* és az ilyen típusú összetételek, így a már REGULY Antal hagyatékából is ismert osztják *tulpāng* (szó szerint is "bolondgomba", WASSON et al. 1986: 68-72) kapcsán fogalmazta meg azt a feltevését, hogy ha egy nyelvben ilyen típusú kifejezés van, az annak háttéréül szolgáló kultúrában használnak vagy használtak valamilyen gombát (Euráziában többnyire, de Amerikában is helyenként légyölő galócát) hallucinogén bódító szerként.

A XVII. századtól csak Szibériában - obi-ugoroktól, szamojédoktól (nyenyecektől, nganaszanoktól és szölkupoktól), ketektől, csukcs-kamcsatkai népektől (ítelmenektől, avagy kamcsadálóktól, korjásoktól, csukcsoktól) és jukagiroktól - vannak adatok a légyölőgalócának révületkeltő szerként való alkalmazásáról. Ma nyugaton talán csak az osztjások használják, Kelet-Szibériában máig elterjedt révületkeltő szer lehet, bár szerte Szibériában az utóbbi századokban folyamatosan szorítja ki az alkohol (elsősorban a vodka). Egyes feltételezések szerint Nyugat-Szibériában más népek (eszkimók, tunguzok) is használták a légyölőgalócát, s keleten állítólag az inari (finnországi) lappok sámánjai is fogyasztották.

A légyölőgalócát tipikusan szárított formában, esetleg más táplálékkal vagy levesben a férfi sámán fogyasztotta rituális alkalmakkor, de szakrális révület okozója mellett profán kábító szerként is használták. Például a korjásoknál elvileg nemcsak a sámán, hanem bárki fogyaszthatta. Mivel hatóanyagai a vizeletben nem bomlanak le, a légyölőgalócát fogyasztott személy vizeletét is néha háromszor, de akár ötször is elfogyasztották.

Többek között WASSONNAK köszönhetően az 1970-es évektől ismert, hogy Észak-Amerikában az algonkinokhoz tartozó odzsibváknál és az athapaszkokhoz tartozó dogriboknál is kimutatható a légyölőgalóca révületkeltő szerként való alkalmazása (KUTALEK 1995). Már WASSON és HEIM is megpróbálták bizonyítani, hogy a légyölőgalócát Amerikában is révületkeltő szerként használták, újabban Christian RÄTSCH a dél-mexikói (Chiapas) lakandon indiánok példájából kiindulva tett kísérletet a mexikói, maja stb. légyölőgalóca révületkeltő szerként való felhasználásának rekonstrukciójára (1995 b). Egyelőre Dél-Amerikából nincs hiteles adat arra, hogy itt révületkeltő szerként használták volna, de rekonstrukciókra itt is tettek kísérleteket.

Elsősorban tehát az etnomikológia megalapozójának, Robert Gordon WASSON (1898-1986) amerikai bankárnak, tőzsdei szakírónak az 1950-es évek óta publikált munkáinak köszönhetően több hipotézis született arról, hogy a légyölőgalóca a korábbi századokban, évezredekben révületkeltő szerként sokkal elterjedtebb volt. (WASSON kutatásaihoz egyébként hallatlanul rangos nemzetközi tudóscsoportot hozott létre, melynek tagjai voltak: Roger HEIM francia mikológus, Albert HOFMAN svájci kémikus, az LSD felfedezője, Roman JAKOBSON oroszországi zsidó származású amerikai nyelvész, Claude LÉVI-STRAUSS francia etnológus, Stella KRAMRICH amerikai indológus, Carl P. RUCK amerikai vallástörténész stb.)

Egyes feltételezések szerint a légyölőgalóca számít a világ legősibb hallucinogén szerének. Szibériában egyes feltevések szerint 10000 éve is használhatják erre a célra. A Kelet-Európától Kamcsatkáig Észak-Euráziában légyölőgalócát feltehetően fogyasztott nyelvközösségek nyelveiben jelen levő rekonstruált formájában **pang* (? *Ővándorszó* (vogul *paŋg*? osztják *pāng*, erza-mordvin *pango*, moksa-mordvin *pang*? korják *pʔon*, valamennyi "gomba" jelentésű). Mindenesetre meg lehetett a honfoglaláskor magyar nyelvben is.

WASSON feltevése szerint a légyölőgalóca lehetett az ókori indiai árják szent szóma (szanszkrit *soma*) italának alapanyaga (WASSON et al. 1986:32-33, 54-68, LÉVI-STRAUSS 1970), s WASSON feltételezése

szerint felhasználását a szibériaiak talán az árjától vették át. (a samanizmus árja kapcsolataihoz tartozik még a mandzsu-tunguz eredetű *sámán* szó egyik feltételezett etimológiája, a szanszkrit *śāmana* "buddhista kolduló pap"). Az Észak-Euráziában az Uráltól Kamcsatkáig különböző nyelvekben elterjedt *pang szótól alighanem a szanszkrit *bhanga* "kender" (MUNKÁCSI 1907), valamint a görög *szpongia*, *szpongosz*, *szphongosz* és latin *fungus* "gomba", sőt talán az angol *spunk*, *punk* "tűgyújtásra való tapló" szókkal van etimológiai kapcsolatban (LÉVI-STRAUSS 1973:272-3). Ugyanezzel a szótóval lehet etimológiai kapcsolatban az örmény *sunkn*, sőt valószínűleg az oszét *zoqo* és az innen jövevényszó grúz *soko* (*szoko*), valamennyi átfogó "gomba" jelentéssel. A latin *fungus* lehet ugyan a görögből jövevényszó, de valószínűbb, hogy a latin, görög és örmény szók egy - egyelőre közelebbről még nem határozott - nem indoeurópai, keleti mediterrán (kisázsiai) nyelvből jövevényszók, s az örmény szó elején is hangátvetés (metatézis), majd hangkiesés (elízió) zajlott le: *sp > *ps > *s. Mindenesetre elképzelhetőnek tűnik egy közös indoeurópai alapnyelvi *sphong- "gomba" jelentésű szó feltételezése a szanszkrit *bhaṅgā* görög *szphongosz*, a latin *fungus*, az örmény *sunkn* "gomba" alapján. A különböző nyelvek kifejezéseiben előforduló különböző magánhangzók különleges apofóniával magyarázhatók. A "gomba", tipikusan "légyölő galóca" jelentésű *sphong- feltételezésének néprajzi akadálya nincsen, hiszen az indoeurópaiak a Kr. e. IV. évezredben és a III. évezred első századaiban valahol a Kaszpi-tenger és a Kárpátok közti térségben éltek. A szanszkrit *bhanga* "kender" jelentésének magyarázatául szolgálhat, hogy az árják a légyölő galóca pótlásául bódítószerként kendert használhattak (MUNKÁCSI 1907).

A "gomba" és a "légyölő galóca" jelentésű szók külön lexikalizálása Észak-Eurázsia számos nyelvére jellemző példaként elnevezéseik a vogulban *laʃ* és *paŋʃ*, a korjában *pʔon* és *wapaq* (ŽUKOVA 1980: 201.), s mindkét nyelv beszélőnevezeteseik a légyölő galóca bódítószerként való fogyasztásáról (WASSON et al. 1986: 54-55). Nem kizárt, hogy a korják *wapaq* "galóca" távolról etimológiai kapcsolatban áll a cseremis nyelvjárási *pawʔ* "gomba" szóval (BERECZKI 1990: 113), de az sem lehetetlen, hogy a hangfestés egy közös típusát képviselik.

Az indoeurópai *sphong- és az észak-eurázsiai *pang* tehát egyrészt közös areális elterjedéssel (talán ez a legvalószínűbb), másrészt vitatható nosztratikus etimológiával, harmadrészt véletlen egybeeső közös hangfestéssel is magyarázható.

A légyölő galóca ősi indoeurópai kultuszáról időközben számos egyéb spekuláció született, például nyomait viking sagákban is felfedezni vélték. Robert GRAVES feltételezése szerint az eleusiszi misztériumokban is használtak légyölő galócát vagy valamilyen más gombát (erről például SCHMIDBAUER 1984 b).

Jelen összefoglalásomban számos olyan kérdést nem érintettem amelyek fontosak a révületkelő légyölő galóccal kapcsolatban. Ilyenek például a samanizmus számos egyéb jellegzetességei, egyéb gombák pszichotikus, hallucinogén felhasználása különböző kultúrákban, a légyölő galóca nyírfa alatti megjelenése és a nyírfa világfaként való kultusza samanisztikus kultúrákban, a légyölő galóca légyirtó és a révületkelő felhasználása közti összefüggés (a légy és a bolondság kapcsolatáról szól például SCHMIDBAUER 1984 a: 142).

Irodalom

- BALÁZS J. (1954): A magyar sámán révülete. (Rejt, rejték, rejtézik.). Ethnographia 65/3-4: 416-440.
 BÁN A. (1908): A sámánizmus fogalma és jelenségei. Ethnographia 19: 81-91, 148-158, 214-226.
 BERECZKI G. (1990): Chrestomathia ceremissica. Bp., Tankönyvkiadó.
 GREGOR F. (1973): Magyar népi gombanevek. Bp., Akadémiai (Nyelvtudományi Értekezések 80).
 GRYNÆUS T. (1996): Isa por... A honfoglalás és Árpád-kori magyarság betegségei és gyógyításuk. Bp., Fekete Sas.
 JÓZSA L. (1996): A honfoglaló és Árpád-kori magyarság egészsége és betegségei. Bp., Gondolat.
 KICSIS A. (1998): Vérzéscsillapító tapló és pöfeteg a magyar népi gyógyászatban. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve, Kolozsvár 6: 277-280.
 KUTALEK R. (1995): Ethnomykologie des Fliegenpilzes am Beispiel Nordamerikas und Sibiriens. Curare. Zeitschrift für Ethnomedizin 18/1: 25-30.
 LÉVI-STRAUSS C. (1970): Les champignons dans la culture. A propos d'un livre de M. R. G. Wasson. L'Homme 10: 5-16.
 LÉVI-STRAUSS C. (1973): Anthropologie structurale deux. Paris, pp 263-279.
 MUNKÁCSI B. (1907): "Pilz" und "Rausch". Keleti Szemle 8: 343-4.
 RÄTSCHE C. (1995 a): Editorial. Pilze, Schamanen und die Facetten des Bewusstseins. Curare. Zeitschrift für Ethnomedizin 18/1: 3-14.
 RÄTSCHE C. (1995 b): äh kib lu'um - 'Das Licht der Erde'. Der Fliegenpilz bei den Lakandonen und im alten Amerika. Curare. Zeitschrift für Ethnomedizin 18/1: 67-93.

- SCHMIDBAUER W. (1984 a): Fliegenpilz (*Amanita muscaria*). In: SCHMIDBAUER W., vom SCHEIDT J.: Handbuch der Rauschdrogen. Frankfurt am Main, Fischer Taschenbuch Verlag, erweiterte Neuauflage: 138-144.
- SCHMIDBAUER W. (1984 b): Halluzinogene in Eleusis? - Zur Kulturgeschichte der Rauschdrogen. In: SCHMIDBAUER W., vom SCHEIDT J.: Handbuch der Rauschdrogen. Frankfurt am Main, Fischer Taschenbuch Verlag, erweiterte Neuauflage: 642-662.
- SCHURR T. G. (1995): Aboriginal Siberian use of *Amanita muscaria* in shamanistic practices. Neuropharmacological effects of fungal alkaloids ingested during trance induction, and the cultural patterning of visionary experience. *Curare. Zeitschrift für Ethnomedizin* 18/1: 31-65.
- VÉRTESE E. (1990): Szibériai nyelvokonaink hitvilága. Bp., Tankönyvkiadó.
- WASSON R. G. et al. (1986): Persephone's Quest: Entheogens and the Origins of Religion. New Haven and London.
- ŽĐKOVA A. N. (1980): Jazyk palanskix kor'akov. Leningrad, Nauka.

AZ AMANITA NEMZETSÉG ELTERJEDÉSVIZSGÁLATA SZÉKELYFÖLDÖN

LÁZÁR Zsolt

1143 Budapest, Ilka u. 35/A tetőter 4, zslazar@genoid.hu

Kulcsszavak: nagygombák, *Amanita*, térképezés

Keywords: mushrooms, *Amanita*, mapping

Abstract: Examination of *Amanita* distribution in Székelyföld, Southeast Transylvania

The occurrence and appearance of fruit body of fungi depend in a great measure from ecological (climatic, edaphic, vegetation) factors. Role of these factors can be detect easily using desktop mapping software. In this paper are presented spreading maps of Amanita mushrooms on the eastern part of Transylvania. These fungi spreading maps are connected with hydrological, climatical, vegetation maps. All of them was made with MapInfo 4.0 desktop mapping software. On these vectorial maps are presented 126 Amanita records queried from database of mushrooms, and could be observe the relation or the indifference of that factor with mushroom species.

BEVEZETÉS

A nagygombák előfordulását és termőhelyképezését jelentő mértékben határozzák meg az ökológiai (klimatikus, edafikus, vegetációs) tényezők (Konecni 1981). Ezeknek a tényezőknek elterjedést befolyásoló szerepét térinformatikai módszerekkel könnyedén és szemléletesen nyomon követhetjük. Jelen dolgozatban az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedését mutatom be vízrajzi, klimatikus és potenciális vegetációtérképen.

MÓDSZEREK

A leíró adatokat a Székelyföldi nagygombák Access adatbázisa biztosította. Az adatbázis a területről szakcikkekben leírt gombafajokat tartalmazza 1857. évtől 2000.-ig. Kivételt képez az *Amanita pustulata* melyet Istvánffi (1899) jelez Borszétről (Kerekszék), mivel ezt a fajt nem sikerült egyeztetni a jelenkori nevezéktannal. Mindegyik rekord —amennyiben a forrásmunkában jelölve volt— tartalmazza a térképezés szempontjából fontos lelőhelyet és annak MTB kódját is (Pázmány 1986).

A használt térinformatikai szoftver a MapInfo 4.0, melyben az előzetesen szkennelt térképalap digitalizálása készült. Mivel vektoros grafikus objektumokkal dolgozunk a program használata során a térkép felbontása

nagymértékben növelhető. Egykorlatilag az alapként használt térkép léptéke határozza meg. A nyomtatott anyag hátránya, hogy az ábrázolt térképek felbontása jóval a digitalizált térkép alatt van, elkerülhetetlen a közeli lelőhelyek átfedése (1. ábra).

A program lehetővé teszi, hogy a térképet alkotó mindegyik egység külön rétegben készüljön el, majd a rétegek együttesen biztosítják a tematikus térkép megjeleníthetőségét. A rétegek az irodalomjegyzékben ismertetett térképek alapján készültek el, Székelyföld területe Soó 1940-ben közölt térképe alapján van meghatározva (Soó 1940). A programban a következő rétegek készültek el: MTB rács, hosszúsági ill. szélességi köröket bemutató réteg, vízrajzi, növényzet, település, helynév (ez tartalmazza a lelőhelyek neveit is), földtan, átlaghőmérséklet, csapadékmennyiség, határ, természetvédelmi területek és az MTB rács számait feltüntető réteg. A rétegek és a gombalelőhelyet tartalmazó alfanumerikus rekordok segítségével készültek a tematikus térképek (2-29. ábra). A térképi megjelenítés (geokódolás) során a szoftver az MTB szám alapján azonosítja a cellát, majd ezen belül a lelőhely nevét keresi meg. Ezáltal nagymértékben növelhető a pontosság, valamint kizárható az azonos nevéűh lelőhelyek okozta hibalehetőségek (pl. Vár-hegy: 9316, 0020, 0221 stb.).

KÖVETKEZTETÉSEK

A klimatikus vagy vegetáció-térképen ábrázolva egy gombafaj elterjedését, követhetővé válik a faj kötődése vagy közömbössége az adott tényezőhöz (Rimóczi & Prajczer 1996). A kapcsolatok pontos meghatározása, statisztikai feldolgozásuk viszont sokszor az adathiányosságba ütközik, mivel a területről inkább mikoflorisztikai jellegű kutatások történtek. Ezért a jelenlegi ábrák adatai inkább tájékoztató jellegűek. Viszont az adatok bővítésével, naprakésszé tételével a térinformatikai feldolgozás kétségtelenül biztosítja a Székelyföld nagygombavilágának jobb megismerését és a fajok elterjedésének dinamikáját.

1. ábra. A közeli lelőhelyek, melyek a kis felbontású térképeken átfedésbe kerülnek

2. ábra. Az *Amanita* nemzetség közölt lelőhelyei

3-4. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése vízrajzi térképen

5-6. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése vízrajzi térképen

7-8. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése vízrajzi térképen

9.-10. Ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése vízrajzi térképen

11.-12. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése az átlaghőmérséklet térképen

12.-14. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése az átlaghőmérséklet térképen

15.-16. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése az átlaghőmérséklet térképen

17.-18. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése az átlaghőmérséklet térképen

19.-20. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése a csapadékmennyiség térképen

21.-22. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése a csapadékmennyiség térképen

23.-24. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése a csapadékmennyiség térképen

25.-26. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése a csapadékmennyiség térképen

27.-28. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése a vegetáció térképen

29.-30. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése a vegetáció térképen

31.-32. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése a vegetáció térképen

33.-34. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése a vegetáció térképen

IRODALOM

- KOLLÁNYI L., PRAJCZER T. (1995): Térinformatika a gyakorlatban. Budapest.
 KONECSNI I. (1981): Hazai nagygomba fajok térképezése. Mikológiai közlemények 1-2: 9-22.
 RIMÓCZI I., PRAJCZER T. (1996): Magyarország nagygombái klímazonális vegetációtérképen. Mikológiai közlemények 35/1-2: 111-122.
 PÉCZI E. (szerk. 1999): Magyarország atlasza. Carthographia, Budapest.
 PÁZMÁNY D. (1986): Ein methodologischer Vorschlag zur Kartierung der in Rumänien vormommenten Makromyseten. Notulae Botanicae Horti Agrobot, Cluj-Napoca 16: 119-133.
 SOÓ R. (1940): A Székelyföld flórájának előmunkálatai. Editio Institutii Syst.-Geobotanici Museique Botanici Universitatis Kolozsvár.
 ZENTAI L. (2000): Számítógépes térképészet. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
 XX (1983): Geografia României. Edit. Academiei R.S.R., București.

A nagygomba adatbázishoz felhasznált irodalom

- CSÛRÖS-KÁPTALAN M., CSÛRÖS ST. (1956): Contribuții la cunoașterea macromicetelor din munții Harghita. Revista pășunilor 1: 12-15.
 CSÛRÖS-KÁPTALAN M. (1958): Adatok a Kászoni-medence gombaflórájának ismeretéhez. Studia Univ. Cluj 3/ II/2: 41-45.
 ISTVÁNFFI GY. (1895): Adatok Magyarország gombáinak ismeretéhez. Természetrázi Füzetek 18/1-2: 97-110.
 ISTVÁNFFI GY. (1899): A magyar ehető és mérgező gombák könyve. Budapest.
 KOVÁCS A. (1979): Flora și vegetația Munților Bodoc. Dissertație, Babeș-Bolyai T.E. Kolozsvár.
 LÁSZLÓ K. (1984): A nagygombák kutatása és újabb adataik Hargita és Kovászna megyékben. Mikológiai Közlemények 1: 9-25.
 LÁSZLÓ K. (1970): Contribuții la cunoașterea macromicetelor din Bazinul Sf. Gheorghe și împrejurimi. Aluta, Sepsiszentgyörgy: 63-74.
 LÁSZLÓ K., PÁZMÁNY D., KOVÁCS S. (1981): Adatok a Nemere-hegységhez tartozó Veresvíz-völgy nagygombáinak ismeretéhez. Aluta, Sepsiszentgyörgy: 353-361.
 LÁSZLÓ K., ALBERT L., SARKADI Z. (1988): A nagygombák kutatása és újabb adataik Hargita és Kovászna megyékben, II. Mikológiai Közlemények 3: 163-177.
 LÁSZLÓ K., PÁZMÁNY D., KOVÁCS S. (1981): Adatok a Nemere-hegységhez tartozó Veresvíz-völgy nagygombáinak ismeretéhez. Aluta, Sepsiszentgyörgy: 353-361.
 LÁSZLÓ K. (1970): Contribuții la cunoașterea macromicetelor din Bazinul Sf. Gheorghe și împrejurimi. Aluta, Sepsiszentgyörgy: 63-74.
 LÁSZLÓ K. (1975): Noi contribuții la cunoașterea macromicetelor din Bazinul Sf. Gheorghe și împrejurimi.

Aluta, Sepsiszentgyörgy: 463-468.

LÁZÁR ZS. (2000): Adatok a Magasbükk nagyombavilágához. Erdélyi Múzeum Egyesület kiadása, Kolozsvár, N. S. 9: 62-83.

LÁZÁR ZS., PÁL-FÁM F., RIMÓCZI I. (1999): Adatok a székelyföldi tőzeglápok nagyombavilágához. Acta 1999 (Acta Hargitensia 6, Aluta 23)/1: 67-72.

MIKLÓSSY V. (1980): Flora si aspecte de vegetatie din împrejurimile satului Misentea, judetul Harghita. Acta Hargitensia, Csíkszereda: 389-390.

PÁZMÁNY D., LÁSZLÓ K. (1987): Selten Pilze aus Rumanien VI. Not. Bot. Hort. Agrobot. Cluj 17: 111-122.

POP A. (1981): Similaritati micocenologice intre tinoavele Poiana Stampei, Mohos si Lucsi. Studii si Comunicari de Ocrotirea Naturii, Suceava: 262-266.

SÁNTHA T. (1996): Nagyombák Gelence környékéről. Erdélyi Múzeum Egyesület kiadása, Kolozsvár, N. S. 5: 87-104.

SÁNTHA T. (1998): Újabb nagyombák Gelence környékéről. Acta 1997 (Acta Hargitensia 4, Aluta 21)/1: 59-64.

SILAGHI GH., LÁSZLÓ K. (1968): Contribuții la cunoasterea macromicetelor din România. Contr. Bot., Cluj: 109-117.

SZÉKELYKERESZTÚR ÉS KÖRNYÉKE GOMBAVILÁGÁNAK ISMERETE I. NAGYGOMBÁK

†MISKY Mihály¹, KOVÁCS József², ALBERT László³, BRATEK Zoltán⁴

¹†Rugonfalva, 1997

²4180 Székelykeresztúr, Kriza János út 15.

³1121 Budapest, Karthauzi u. 4/a.

⁴Eötvös Loránd Tudományegyetem, Növényélettani Tanszék
1117 Budapest, Pázmány Péter sétány 1/c.

Kulcsszavak: Erdély, Székelykeresztúr, nagyomba, aszkomicéták, bazídiomicéták

Keywords: Transylvania, Székelykeresztúr (Cristuru Secuiesc), macrofungi, Ascomycetes, Basidiomycetes

Abstract: Knowledge of fungi in surroundings of Cristuru Secuiesc I. Macrofungi

This paper provided a synopsis of macrofungi of Cristuru Secuiesc (Romania, Transylvania) and its surroundings proven the data of unpublished paper of MISKY Mihály (1976) completely, the data of LÁSZLÓ (1984), LÁSZLÓ et al. (1988) and the newer data of the authors. The most data are certified with herbaria. The nomenclature used was those of KRIEGLSTEINER (1991-1993). The list of 350 macrofungi species, included 19 species of Ascomycetes and 331 species of Basidiomycetes and their occurrence data are published here. Present paper beside listing of macrofungi of Cristuru Secuiesc and its neighbourhood may contribute to the knowledge of the biodiversity and distribution of Macromycetes from Transylvania.

Kivonat:

Jelen dolgozat Misky Mihály 1977 óta kiadatlan dolgozatának adatait teljességgel közölve, László (1984), László és mts.-i (1988), valamint a szerzők újabb gyűjtéseivel kiegészítve, Székelykeresztúr és környékének nagyombavilágáról törekszik összegző; teljes képet adni. A dolgozat 350 földfeletti nagyombataxon listáját, ezen belül 19 aszkuszos és 331 bazidiumos gombataxon és ezek gyűjtésének adatait közli. A dolgozat, Székelykeresztúr környékének nagyombái ismertetése által, Erdély nagyombái elterjedésének és biodiverzitásának jobb megismeréséhez járul hozzá.

BEVEZETÉS

Székelykeresztúr és környéke az Erdélyi - medence délkeleti részén helyezkedik el, a Nagy-Küküllő felső folyásának a vége felé eső zónában. A tengerszint fölötti magasság általában 400 - 450 m a völgyekben és 500 - 800 m a környező dombokon. A nagy lejtő szögű meredek oldalak aránylag kis területet tesznek ki, gyakoribbak a széles vízválasztók, domb és hegyhátak, teraszok és lankás 20 fok alatti lejtők. Az éghajlata mérsékelt kontinentális jellegű hideg és nedves a tél, a legmelegebb hónap középhőmérséklete 20 °C, az évi középhőmérséklet átlagértéke 6 - 8 °C. Az évi csapadék átlaga 600 - 700 mm között változik. A csapadékmaximum nyár elején, a minimum télutón van. A talajféleség nagyrészt szürke és barna erdőtalaj, a pH-érték 7 - 7,5 között mozog általában.

Az erdők gyertyános-tölgyesek (*Quercus-Carpinetum*), gyertyános-bükkösök (*Melittio-Fagetum*), tiszta bükkösök (*Aconito-Fagetum*) és ültetett fenyvesek (*Piceetum cultum*). Elegyfaként madárcseresznye, hegyi juhar, kislevelű hárs, rezgőnyár, a cserjék közül mogyoró, veresgyűrűs som, a lonc, a fagyal, a gypsintben a salátaboglárka, kapotnyak, kétlevelű csilla, szagos müge, csigakel (odvas keltike), berki perje, erdei szellőbóza, kakasmandikó, podagrafül páfrányok, ikrás és gumós fogasír, erdei boglárka, borostyán, májvirág stb. fordul elő. SOÓ (1940) szerint a terület a *Marusicum* flórajáráshoz tartozik, melyet a xerotherm, pusztai növényfajok megjelenése és a magashegységek teljes hiánya jellemez.

Székelykeresztúr és környéke nagygombáinak kutatását először egyetlen összegző műve MISKY M. (1977): "Székelykeresztúr és környékének gombavilága" című kéziratos formában maradt dolgozata, mely az Acta Hargitensia évkönyv számára készült. A szerző Székelykeresztúr és környékének hét év alatt begyűjtött gombáit ismerteti, melyek határozásában nyújtott segítségért dr. PAP István és LÁSZLÓ Kálmán mikológusoknak mond köszönetet. A szerző 237 nagygombafajt sorol fel, melyek közül LÁSZLÓ (1984) szerint 71 új Hargita és Kovászna megyékre nézve, mely adatokat LÁSZLÓ et al. (1988) külön is leközlik, számos a területre vonatkozó saját és mások gyűjtési adataival együtt. A fenti három dolgozaton kívül Székelykeresztúr és környékének földfeletti nagygombáival foglalkozó dolgozatról nincs említés (SÁNTHA 1996).

Jelen dolgozat kizárólag a terület földfeletti nagygombáival foglalkozik, a földalatti és a mikroszkópos gombák adatainak közlése további dolgozatok tárgyát fogja képezni.

ANYAG ÉS MÓDSZER

MISKY Mihály kéziratában listázta ugyan a begyűjtött fajok tudományos neveit, de pontosabb, településre, tájegységre, erdőterületre vonatkozó gyűjtési adataikat nem adta meg, így tulajdonképpen az sem egyértelmű, hogy Székelykeresztúr környékén mekkora kiterjedésű területet ért a szerző. Ugyancsak elmaradt az élőhely növényzetének jellemzése. A MISKY Mihály által készített említésre méltóan gazdag gombaherbárium időközben sajnálatos módon - elsősorban a helytelen tárolás következtében - néhány nemzetség anyagát leszámítva, szinte teljesen megsemmisült vagy használhatatlanná vált. A kéziratból átvett adatokat a herbáriumból vett gyűjtési adatokkal így csak néhány esetben volt lehetőség bővíteni. Néhány a kéziratból hiányzó, a MISKY M. herbáriumából előkerült fajt is közlünk ("nem közölt adat" megjelöléssel). Szerencsére MISKY kiadatlan dolgozatából LÁSZLÓ et al. (1988) által átvett gombaadatak élőhelyeik leírásával kerültek közlésre. MISKY adatain kívül felsoroljuk LÁSZLÓ (1984) és LÁSZLÓ et al. (1988) közleményének adatait is. A saját gyűjtés esetében az élőhelyi adatokat, a szaprobionta gombák esetében a termőközeget, bomladékot alkotó növényfajt (mátrix, jelölése: M.) is törekedtünk ismertetni, s a gyűjtött anyagok többsége a preparálás után a szerzők herbáriumában került elhelyezésre (herbáriumi anyag meglétére utal a H jelzés).

A gombahatározásokhoz elsősorban a következő forrásmunkákat használtuk: DENNIS (1981), BREITENBACH & KRÄNZLIN (1984), JÜLICH (1989), RIMÓCZI & VETTER (1990), MOSER (1993), COURTECUISSÉ & DUHEM (1994), GALLI (2001) és SCHUMACHER (1990). A fajneveket általában KRIEGLSTEINER (1991-1993) munkája nyomán adjuk meg. Az irodalomjegyzék tartalmazza továbbá a MISKY M. (1977) által felhasznált és megidézett további munkákat, *-al jelölve.

EREDMÉNYEK

MISKY (1976) kiadatlanul maradt közleményének gombalistája képezi a gerincét jelen dolgozatnak, melynek posztumusz közlésével kívánunk tisztelegni emléke előtt. Említett dolgozatában szereplő 237 gombafaj listája, - melyből 71 Hargita és Kovászna megyékre új, publikálása ugyan megtörtént (51 a gyűjtésében talált újabb gombafajjal együtt; LÁSZLÓ et al. 1988) - számos a vizsgált területről eddig még egyáltalán nem jelzett

nagygombafajt tartalmaz, melyek közül ugyan sok közönségesnek, tömegesen megjelenőnek mondható. A nem ritka, sőt közönséges gombafajok adatainak közlése és herbáriumba történő elhelyezésének gyakorlata a mikológusok számára azért is fontos, sőt követendő (BABOS 1989), hiszen egyébként egy-egy terület gombavilágát csak a ritka, érdekes, ún. "jó fajok" hivatottak – természetesen erősen torzítóan – reprezentálni.

A kitűnő gombaismerő LÁSZLÓ Kálmán két dolgozatának Székelykeresztúr környékére vonatkozó adatait is szerepeltetjük (LÁSZLÓ 1984; LÁSZLÓ et al. 1988), kiegészítve saját újabb gyűjtési adatainkkal. Jelen konzpektusban a területről 350 nagygombataxon kerül közlésre, melyből 19 faj az aszkomicéták, 331 faj a bazídiomicéták közé tartozik. Románia mikótájára nézve több, mai napig ritkának tartott faj (POP & SOLTÉSZ, 2001), mint a *Cantharellus cinereus*, *Helvella lacunosa*, *Hericium clathroides* újabb adatait közöljük.

A dolgozat összegzését adja a Székelykeresztúr környékével kapcsolatos eddigi mikológiai munkáknak, alapot nyújtva az összehasonlításra a későbbi nagygombákkal foglalkozó dolgozatok számára.

FAJLISTA

Ascomycotina – tömlőgombák

- Aleuria aurantia* (Pers.: Fr.) Fckl., Misky (1977)
Bisporella subpallida (Rehm) Dennis, Székelykeresztúr: Sós-kút, 2002. 01. 28. M.: cf. *Ulmus* tuskóján, H
Bulgaria inquinans (Pers.) Fr., László (1984)
Gyromitra fastigiata (Krombh.) Rehm, Kismedesér 1978. 04. 05.
Helvella crispa Fr., Misky (1977), László et al. (1988)
Helvella lacunosa Afz.: Fr., Misky (1977); Rugonfalva (in Carpinetum), 1998. 10. 24., H
Humaria hemisphaerica (Wigg. ex Gray) Fkl., Székelykeresztúr: Sós-kút, 1996. 08. 26. H
Mitrophora semilibera (DC.: Fr.) Lev., Misky (1977); László et al. (1988); Kismedesér, 1985. 05. 06.
Morchella conica Pers. var. *deliciosa* Fr., Kismedesér, 1998. 04. 23.
Morchella esculenta (L.) Pers., Misky (1977), Rugonfalva, 2001. 04. 16., leg.: Váry Zs., H; Kismedesér, 1998. 04. 23.
Neottiella vivida (Nylander) Dennis, Rugonfalva, 1998. 07. 26., leg.: Bagi István, H
Peziza badia Pers.: Fr., Misky (1977); Székelykeresztúr: Sós-kút (Carpinetum talaján), 2001. 08. 14., H
Peziza cf. *succosa*, Székelykeresztúr: Sós-kút (Carpinetum), 2001. 08. 14.
Peziza vesiculosa Bull. ex St. Amans, Misky (1977)
Ptychoverpa bohémica (Krombh.) Boud., Kismedesér, 1978. 04. 19.; Székelykeresztúr: Sós-kút, 2002. 04. 17.
Sarcosphaera crassa (Jacq.: Cooke) Boudier, Misky (1977)
Scutellinia trechispora (Berk. & Br.) Lamb., Rugonfalva 1998. 07. 26., leg.: Bagi István, H
Xylaria hypoxylon /L. ex Hook/ Grev., Misky (1977); László et al. (1988); Rugonfalva 2000. 07. 28., M.: *Carpinus/Fagus*(?) korhadó fája, H; Székelykeresztúr: Sós-kút, 2002. 01. 28. M.: *Carpinus betulus* tuskóján, H
Xylaria polymorpha (Pers. ex Mer.) Grev., Székelykeresztúr: Sós-kút (Carpinetum), 2001. 08. 14., H

BASIDIOMYCOTINA – BAZÍDIUMOS GOMBÁK

- Abortiporus biennis* (Bull.: Fr.) Sing., Kismedesér, 1982. 09. 17.
Agaricus arvensis Schaeff.: Fr., Misky (1977)
Agaricus augustus Fr., Misky (1977); László et al. (1988)
Agaricus bisporus (J. Lge.) Imbach, sub nom. *A. hortensis* (Cooke) Pilát: Misky (1977); László et al. (1988)
Agaricus campestris L.: Fr., Misky (1977)
Agaricus comtulus Fr., Misky (1977); László et al. (1988)
Agaricus langei (Moell.) Moell. sub nom. *A. haemorrhoidarius* Kalchbr. et Schulz., Misky (1977); László et al. (1988)
Agaricus maskae Pilát, M.: Lebontott lóistálló helyén évente többször és több évben. Misky (1977); László et al. (1988)
Agaricus silvicola (Vitt.) Sacc., Misky (1977)
Agaricus xanthoderma Gen., Misky (1977)
Agrocybe praecox (Pers.: Fr.) Fay., Misky (1977); Rugonfalva, 2001. 05. 11., leg.: Váry Zsuzsa, H

- Agrocybe semiorbicularis (Bull. ex St. Am.) Fay., Misky (1977)
- Amanita beckeri Huijsm., László et al. (1988)
- Amanita ceciliae (Berk. & Br.) Bas, Misky (1977) sub nom. A. inaurata Secr.; Székelykeresztúr: Sós-kút, 1982. 08. 03.
- Amanita citrina (Schaeff.) S.F. Gray, Misky (1977); László et al. (1988)
- Amanita gemmata (Fr.) Bertil, Misky (1977); László et al. (1988)
- Amanita pantherina (DC.: Fr.) Krombh., Misky (1977)
- Amanita phalloides (Fr.) Link., Misky (1977); Székelykeresztúr: Sós-kút (Carpinetum), 2001. 08. 14.
- Amanita rubescens (Pers.: Fr.) S.F. Gray, Misky (1977)
- Amanita spissa (Fr.) Kummer, Misky (1977)
- Amanita strobiliformis (Paul.: Vitt.) Bertil., Misky (1977)
- Amanita umbinolutea (Secr.: Gill.) Bat., Misky (1977)
- Amanita vaginata (Bull.: Fr.) Vitt., Misky (1977)
- Armillaria mellea (Vahl.: Fr.) Karst., Misky (1977)
- Armillaria tabescens (Scop.: Fr.) Sing., Székelykeresztúr: Sós-kút
- Artomyces pyxidatus (Pers.: Fr.) Jülich, Rugonfalva-Siménfalva (Carpinetum), 2000. 07. 28., H;
Székelykeresztúr: Sós-kút (Carpinetum), 2001. 08. 14., H
- Auricularia auriculajudae (Bull. ex Fr.) Wettst., Gagy, 1983. 03. 06.
- Boletus aestivalis Paul.: Fr., Misky (1977); László et al. (1988); Csekefalvi erdő 2001. 07. 28.
- Boletus appendiculatus Schaeff.: Fr., Misky (1977)
- Boletus calopus Fr., Misky (1977)
- Boletus cf. regius Krbh., Kede, 2001. 07. 28.
- Boletus edulis Bull., Misky (1977)
- Boletus erythropus Pers.: Fr., Misky (1977)
- Boletus fechtneri Velen., Misky (1977), László (1972)
- Boletus impolitus Fr., Misky (1977); László et al. (1988)
- Boletus junquilleus (Quél.) Boud., László (1984)
- Boletus luridus Schaeff.: Fr., Misky (1977)
- Boletus pseudoregius Hubert: Estadés; László et al. (1988) sub nom. B. speciosus Frost
- Boletus quéletii Schulzer, Misky (1977)
- Boletus radicans Pers.: Fr., Misky (1977); László et al. (1988)
- Boletus regius Krombh., Misky (1977); László et al. (1988)
- Boletus rhodoxathus (Krbh.) Krbh., Misky (1977)
- Boletus satanas Lenz, Misky (1977)
- Bovista plumbea Pers., Csekefalva (legelő), 2001. 07. 28.
- Calocybe gambosa (Fr.) Donk, Misky (1977)
- Calocybe ionides (Bull.: Fr.) Donk, Misky (1977); László et al. (1988)
- Calvatia utriformis (Bull.: Pers.) Jaap., Misky (1977)
- Cantharellus cibarius Fr., Misky (1977)
- Cantharellus cinereus Pers.: Fr., Misky (1977); László et al. (1988); Kismedesér tölgy alatt, tszf. 500-550m., 1996. 07. 18.; Rugonfalva, 2001. 09. 14., leg.: Mészáros Lajos
- Clavariadelphus pistillaris (L.: Fr.) Donk, Misky (1977)
- Clavulina amethystina (Bull.: Fr.) Donk sub nom. Ramaria amethystina, Misky (1977)
- Clavulina cinerea (Bull.: Fr.) Schroeter, Székelykeresztúr: Sós-kút (Carpinetum talaján), 2001. 08. 14., H
- Clavulina cristata (Fr.) Schroeter, Misky (1977); László et al. (1988)
- Clitocybe corda Schultz., Misky (1977)
- Clitocybe costata Kühner & Romagnesi, Kede, 2001. július
- Clitocybe dealbata (Sow.: Fr.) Kummer, Misky (1977)
- Clitocybe geotropa (Bull.: Fr.) Quél., Székelykeresztúr: Sós-kút
- Clitocybe gibba (Pers.: Fr.) Kummer, Misky (1977) sub nom. C. infundibuliformis (Schaeff. ex Weinm.) Quél., Székelykeresztúr: Sós-kút (Carpinetum), 2001. 08. 14.
- Clitocybe nebularis (Batsch.: Fr.) Kummer, Misky (1977)
- Clitocybe odora (Bull.: Fr.) Kummer, Misky (1977); Székelykeresztúr: Sós-kút (Carpinetum), 2001. 08. 14.
- Clitopilus prunulus (Scop.: Fr.) Kumm., Misky (1977)

- Collybia acervata* (Fr.) Kumm., Misky (1977)
Collybia dryophila (Bull.: Fr.) Kummer, Misky (1977); Kede, 2001. 07. 28.; Rugonfalva, 2001. 05. 24., leg.:
Váry Zsuzsa, H; Székelykeresztúr: Sós-kút (Carpinetum), 2001. 08. 14.
Collybia fuscopurpurea (Pers.: Fr.) Kummer, Misky, nem közölt adat, H
Collybia fusipes (Bull.: Fr.) Quél., Misky (1977)
Collybia marasmiodes (Britz.) Brsky & Stangl, László et al. (1988)
Collybia peronata (Bolt.: Fr.) Singer, Misky (1977), H; Kede, 2001. 07. 30., Carpino-Fagetum, H;
Székelykeresztúr: Sós-kút (Carpinetum), 2001. 08. 14.
Coprinus atramentarius (Bull.: Fr.) Fr., Misky (1977)
Coprinus comatus (Muell.: Fr.) Pers., Misky (1977)
Coprinus micaceus (Bull.: Fr.) Fr., Misky (1977)
Coprinus picaceus (Bull.: Fr.) Gray, Misky (1977); László et al. (1988); Székelykeresztúr: Sós-kút; Gagy
Coprinus tergiversans Fr., Misky (1977)
Coriolopsis troggii (Berk.) Dom., László et al. (1988)
Cortinarius alboviolaceus (Pers.: Fr.) Fr., Misky (1977); László et al. (1988)
Cortinarius anomalus (Fr.: Fr.) Fr., Misky (1977); László et al. (1988)
Cortinarius arcifolius R. Hry., László et al. (1988)
Cortinarius aureopulverulentus Mos., László et al. (1988)
Cortinarius brunneus (Pers.: Fr.) Fr., Misky (1977)
Cortinarius bulliardi (Pers.: Fr.) Fr., Misky (1977); László et al. (1988)
Cortinarius caeruleus Schaeff.: Fr., Misky (1977)
Cortinarius cinnabarinus Fr., László et al. (1988)
Cortinarius cinnamomeolutes Orton, Misky (1977)
Cortinarius cristallinus Fr., Székelykeresztúr: Sós-kút, 1984. 09. 17.
Cortinarius cyaneus (Bres.) Mos., László et al. (1988)
Cortinarius eburneus (Vel.) Hry., László et al. (1988)
Cortinarius eufulmineus R. Hry., Székelykeresztúr: Sós-kút, 1984. 09. 17.
Cortinarius flavovirens Hry., Székelykeresztúr: Sós-kút, 1984. 09. 17.
Cortinarius fulgens Fr., Misky (1977)
Cortinarius hercynicus (Pers.) Mos., Misky (1977)
Cortinarius infractus (Pers.: Fr.) Fr., Misky (1977); László et al. (1988)
Cortinarius largus Fr., Misky (1977); László et al. (1988)
Cortinarius magicus Eichh., László et al. (1988)
Cortinarius melanotus Kalchbr., László et al. (1988)
Cortinarius multiformis (Fr.) Fr., Misky (1977); László et al. (1988)
Cortinarius pseudosulphureus Hry. ex Orton, László et al. (1988)
Cortinarius puniceus Orton, Székelykeresztúr: Sós-kút, 1984. 09. 17.
Cortinarius purpurascens Fr., Misky (1977); László et al. (1988)
Cortinarius purpurascens var. *largusoides* Hry, László et al. (1988)
Cortinarius rigens (Pers.: Fr.) Fr., Misky (1977); László et al. (1988)
Cortinarius rufoolivaceus Fr., Misky (1977); László et al. (1988)
Cortinarius splendens R. Hry., László et al. (1988)
Cortinarius subferrugineus (Batsch.: Fr.) Fr., Misky (1977); László et al. (1988)
Cortinarius subfulgens Orton, László (1984)
Cortinarius tophaceus (Fr.) Fr., László et al. (1988)
Cortinarius traganus Fr., Misky (1977); László et al. (1988)
Cortinarius trivialis Lge, Misky (1977)
Cortinarius turgidus Fr., László et al. (1988)
Cortinarius urbicus Fr., Székelykeresztúr: Sós-kút, 1984. 09. 17.
Cortinarius varicolor (Pers.: Fr.) Fr. s.l., Misky (1977); László et al. (1988)
Cortinarius violaceus (L.: Fr.) Fr., László et al. (1988)
Craterellus cornucopioides (L.) Pers., Misky (1977)
Creolophus cirratus (Pers.: Fr.) Karst., Misky (1977)
Crepidotus mollis (Schaeff.: Fr.) Staude, Misky (1977)

- Crepidotus variabilis (Pers.: Fr.) Kummer, László (1984)
- Cyathus striatus (Huds.: Willd.) Pers., Székelykeresztúr: Sós-kút (Carpinetum), 2001. 08. 14.
- Dacryomyces sp. Rugonfalva 2000. 09. 03., M.: *Carpinus betulus* törzsén
- Entoloma clypeatum (L.: Fr.) Kummer, Misky (1977); László et al. (1988)
- Entoloma lividum (Bull. ex St. Amans) Quél., Misky (1977)
- Entoloma prunuloides (Fr.: Fr.) Quél., László et al. (1988)
- Entoloma rhodopolium (Fr.) Kummer, Misky (1977)
- Entoloma rhodopolium forma nidorosum (Fr.) Noordel. 1989, Misky (1977)
- Entoloma saundersii (Fr.) Sacc., Misky, nem közölt adat, H
- Entoloma sericellum (Bull.: Fr.) Kummer, László et al. (1988)
- Entoloma serrulatum (Pers.: Fr.) Hesler, László et al. (1988)
- Fistulina hepatica (Schaeff.) Fr., Misky (1977); László et al. (1988); Rugonfalva, 2001. 08. 03., M.: *Quercus* sp.
- Flammulina velutipes (Curt.: Fr.) Karst., Misky (1977); Székelykeresztúr: Küküllő-part M.: *Salix* spp., 1978. 01. 15.; Csekefalva, M.: *Robinia pseudoacacia*, 1976. 02. 19.
- Floccularia luteovirens (Alb. & Schw.: Fr.) Gill., sub nom. Tricholoma luteovirens (Alb. & Schw.: Fr.) Ricken, Misky (1977); László (1984)
- Fomes fomentarius (L.: Fr.) Fr., Misky (1977)
- Ganoderma lucidum (Curt.: Fr.) Karst., Misky (1977); László et al. (1988); Székelykeresztúr: Sós-kút (Carpinetum), 2001. 08. 14.
- Geastrum cf. triplex Jungh., Kede, 2001. 07. 28.,
- Gomphidius rutilus (Schaeff.: Fr.) Lund., Misky (1977); László et al. (1988)
- Grifola frondosa (Dicks.: Fr.) S.F. Gray, Misky (1977), László (1984)
- Hebeloma crustuliniforme (Bull.: Fr.) Quél., Misky (1977)
- Hebeloma edurum Métr., László et al. (1988)
- Hebeloma sacchariolens Quél., László et al. (1988)
- Hebeloma sinapizans (Paulet: Fr.) Gill., Misky (1977); László et al. (1988)
- Hericium coralloides (Scop.: Fr.) S.F. Gray, Kismedesér, M.: *Fagus silvatica*, 1982. 08. 23.; László et al. (1988)
- Hohenbuehelia petaloides (Bull.: Fr.) Schulz., Misky (1977); László et al. (1988)
- Hydnum repandum L.: Fr., Misky (1977); Rugonfalva, 2001. 09. 22., leg.: Mészáros Lajos
- Hygrocybe calyptriformis (Berk. & Br.) Fay., László et al. (1988)
- Hygrocybe conica (Schaeff.: Fr.) Kummer, Misky (1977)
- Hygrocybe obrussea (Fr.: Fr.) Wuensche, Misky (1977)
- Hygrocybe psittacina (Schaeff.: Fr.) Wünsche, László (1984)
- Hygrocybe punicea (Fr.) Kummer, Misky (1977)
- Hygrophoropsis aurantiaca (Wulf.: Fr.) Mre., Kismedesér, in *Piceetum cultum*, 1986. 08. 25.
- Hygrophorus arbustivus (Fr.) Fr., Misky (1977); László et al. (1988)
- Hygrophorus carpini Kreisel, sub nom. H. leucophaeus (Scop.: Fr.) Fr.: László et al. (1988)
- Hygrophorus eburneus (Bull.: Fr.) Fr., Misky (1977)
- Hygrophorus nemoreus (Lasch) Fr., László et al. (1988)
- Hygrophorus olivaceoalbus (Fr.: Fr.) Fr., Misky (1977)
- Hygrophorus penarius Fr., Misky (1977); László et al. (1988); Andrásfalva, sub *Quercus*, 1995. 09. 27.
- Hygrophorus poetarum Heim, László et al. (1988)
- Hygrophorus russula (Schaeff.: Fr.) Quél., Misky (1977); László et al. (1988)
- Hypholoma fasciculare (Huds.: Fr.) Kummer, Misky (1977)
- Hypholoma sublateritium (Fr.) Quél., Misky (1977)
- Inocybe asterospora Quél., Misky (1977)
- Inocybe corydalina Quél., László et al. (1988)
- Inocybe fraudans (Britz.) Sacc., sub nom. I. pyriodora Fr.: Misky (1977), László et al. (1988)
- Inocybe godeyi Gill., László (1984)
- Inocybe pudica Kühner, Székelykeresztúr: Sós-kút, 1984. 09. 17.
- Inocybe rimosa (Bull.: Fr.) Kummer., sub nom. I. fastigiata (Schaeff.: Fr.) Quél.: Misky (1977)
- Kuehneromyces mutabilis (Schaeff.: Fr.) Sing. & Sm., Misky (1977)
- Laccaria laccata (Scop.: Fr.) Berk. & Br., Misky (1977), H

- Lactarius azonites Bull.: Fr., Misky (1977)
- Lactarius blennius Fr., Misky (1977), H
- Lactarius camphoratus (Bull.) Fr., Misky (1977)
- Lactarius chrysorrhoeus Fr., Misky (1977), H
- Lactarius circellatus Fr., Misky (1977)
- Lactarius controversus (Pers.: Fr.) Fr., Misky (1977); László et al. (1988)
- Lactarius fuliginosus Fr., László (1984)
- Lactarius glyciosmus Fr., Misky (1977)
- Lactarius ichoratus Fr., Misky (1977); László et al. (1988) sub nom. L. aurantiacus Fr.
- Lactarius piperatus (L.: Fr.) S.F. Gray, Misky (1977); Székelykeresztúr: Sós-kút (Carpinetum), 2001. 08. 14.
- Lactarius pyrogalus (Bull.: Fr.) Fr., Misky (1977)
- Lactarius quietus (Fr.) Fr., Misky (1977), H; Székelykeresztúr: Sós-kút (Carpinetum), 2001. 08. 14.
- Lactarius sanguifluus (Paulet: Fr.) Fr., László et al. (1988)
- Lactarius serifluus (DC.: Fr.) Fr., Misky (1977); László et al. (1988)
- Lactarius subdulcis (Bull.: Fr.) S.F. Gray, Misky (1977), H
- Lactarius torminosus (Schaeff.: Fr.) S.F. Gray, Misky (1977)
- Lactarius uvidus (Fr.: Fr.) Fr., Misky (1977), H
- Lactarius vellereus (Fr.) Fr., Misky (1977); Rugonfalva 2000. 08. 03.
- Lactarius volemus (Fr.) Fr., Misky (1977), H; Székelykeresztúr: Sós-kút (Carpinetum), 2001. 08. 14.
- Lactarius zonarius (Bull.) Fr. ss. Neuh., László et al. (1988)
- Laetiporus sulphureus (Bull.: Fr.) Murr., László et al. (1988); Kismedesér 1978. 08. 02.
- Langermannia gigantea (Batsch: Pers.) Rostkov., 1977. 08. 13., Szentábrahám: csekefalvi legelő, Misky (1977)
- Leccinum aurantiacum (Bull.: St. Am.) S.F. Gray, Misky (1977); Székelykeresztúr: Sós-kút, sub *Quercus*, 1994. 07. 26.
- Leccinum carpini (Schulzer) Moser.: Reid, Csekefalvi erdő 2001. 07. 28.
- Leccinum crocipodium (Letell.) Watling, Misky (1977), László et al. (1988)
- Leccinum duriusculum (Kbr. & Schul. in Fr.) Sing., Misky (1977); László et al. (1988)
- Leccinum quercinum (Pil.) Green et Watl., Misky (1977); László et al. (1988)
- Leccinum scabrum (Bull.: Fr.) Gray, Misky (1977)
- Leccinum versipelle (Fr.) Snell, Misky (1977)
- Lentinellus cochleatus (Pers.: Fr.) Karst., Misky (1977), Rugonfalva 2000. 09. 04., in Carpinetum, tuskón, H
- Lentinus tigrinus (Bull.: Fr.) Fr., Misky (1977)
- Lenzites betulinus (L.) Fr., László (1984)
- Lepiota clypeolaria (Bull.: Fr.) Kummer, Misky (1977)
- Lepiota cristata (Bolt.: Fr.) Kummer, Misky (1977)
- Lepiota gracilentata Krombh. s.l. Misky (1977), Misky (1977)
- Lepiota ventriosospora Reid, Misky, nem közölt adat, H
- Lepista gilva (Pers.: Fr.) Roze., Misky (1977)
- Lepista irina (Fr.) Bigelow, Misky (1977); László et al. (1988)
- Lepista nuda (Bull.: Fr.) Cke., Misky (1977)
- Lepista saeva (Fr.) Orton, Misky (1977); László et al. (1988)
- Lepista sordida (Schum.: Fr.) Sing., Misky (1977), H
- Leucoagaricus leucothites (Vitt.) S. Wasser, Misky (1977)
- Leucoagaricus pudicus (Bull.: Quél.) Bon, László et al. (1988)
- Leucocortinarius bulbiger (Alb. et Schw.: Fr.) Singer, Misky (1977); Székelykeresztúr: Sós-kút (Carpino-Quercetum), 2001. 07. 28., H
- Leucopaxillus lepistoides (R. Mre.) Sing., Szentábrahám – Csekefalva, 2002. 06. 10.; Rugonfalva: tó közelében, leg.: Mészáros Lajos; Segesvár: dájai legelő
- Lycoperdon echinatum Pers.: Pers., Kismedesér, in Fagetum, 1978. 07. 25.
- Lycoperdon lividum Pers., Rugonfalva-Siménfalva, 2000. 07. 28., H
- Lycoperdon mammiforme Pers., Andrásfalva, in Carpinetum, 1982. 08. 22.
- Lycoperdon perlatum Pers.: Pers., Misky (1977)
- Lycoperdon pyriforme Schaeff.: Pers., Misky (1977), H
- Lyophyllum fumosum (Pers.: Fr.) K. et R. ex Orton, Misky (1977); László et al. (1988)

- Lyophyllum immundum (Bk.) Kühn., László (1984)
 Lyophyllum konradianum (Mre.) Konr., László et al. (1988)
 Macrolepiota gracilentia (Fr.) Mos., László et al. (1988)
 Macrolepiota mastoidea (Fr.) Singer, Misky (1977)
 Macrolepiota procera (Scop.: Fr.) Singer, Misky (1977)
 Macrolepiota prominens (Fr.) Mos., Misky (1977); László et al. (1988)
 Macrolepiota rickenii (Velen.) Bellu et Lanzoni, Misky (1977)
 Marasmius alliaceus (Jacq.: Fr.) Fr., Kismedesér
 Marasmius oreades (Bolt.: Fr.) Fr., Misky (1977)
 Marasmius rotula (Scop.: Fr.) Fr., Misky (1977), Kede, 2001. 08. 03., M.: *Carpinus betulus* elhalt ágán, H
 Marasmius sp., Kede, 2001. 08. 03., M.: *Carpinus betulus* gallyak
 Marasmius wynnei Berk. et Br., Misky (1977)
 Megacollybia platyphylla (Pers.: Fr.) Kotl. & Pouz., Misky (1977)
 Melanoleuca cognata (Fr.) Konr. & Maubl., Rugonfalva, 2001. 08. 27.
 Melanoleuca melaleuca (Pers.: Fr.) Murr., Székelykeresztúr: Sóskút, 1978. 04. 20.
 Meripilus giganteus (Pers.: Fr.) Karst., Kismedesér, M.: *Fagus silvatica*, 1998. 07. 25.
 Mutinus caninus (Huds.: Pers.) Fr., Kismedesér, 2001. 08. 10.
 Mycena galericulata (Scop.: Fr.) S.F. Gray, Misky (1977)
 Mycena inclinata (Fr.) Quél., Misky (1977)
 Mycena polygramma (Bull.: Fr.) S.F. Gray, Misky (1977)
 Mycena pura (Pers.: Fr.) Kummer, Misky (1977)
 Myxomphalia maura (Fr.) Hora., Misky (1977); László et al. (1988)
 Omphalotus olearius (DC.: Fr.) Sing., Misky (1977); László et al. (1988)
 Oudemansiella mucida (Schrad.: Fr.) v. Höhnel, Székelykeresztúr, 2001. 07. 28.
 Panaeolus papilionaceus (Bull.: Fr.) Quél., Misky (1977); László et al. (1988)
 Panellus serotinus (Schrad.: Fr.) Kuehn., Gagy, 1998. 09. 25.
 Paxillus atrotomentosus (Batsch: Fr.) Fr., Kis-Medesér, in Fagetum, 1977. 08. 09.
 Paxillus involutus (Batsch: Fr.) Fr., Misky (1977); Csekefalvi erdő; 2001. 07. 23.; Rugonfalva 2000. 09. 16.
 Phallus impudicus L.: Pers., Misky (1977); Csekefalvi erdő (Carpinetum), 2001. 08. 03.
 Pholiota adiposa (Fr.) Kummer, László et al. (1988)
 Pholiota populnea (Pers.: Fr.) Kuyp. & Tjall. sub nom. Pholiota destruens (Brond.) Gill., Misky (1977);
 László et al. (1988)
 Pholiota squarrosa (Pers.: Fr.) Kummer, Misky (1977); Medesér-Láz, 1979. 09. 17.
 Pholiotina arrhenii (Fr.) Kits van Waveren, László et al. (1988)
 Pleurotus ostreatus (Jacq.: Fr.) Kummer, Misky (1977)
 Pluteus cervinus (Schaeff.: Fr.) Kummer, Misky (1977); Csekefalvi erdő (Carpinetum), 2001. 08. 03.
 Pluteus depauperatus Romagn., László et al. (1988)
 Pluteus leoninus (Schaeff.: Fr.) Kummer, Misky (1977); László (1984); Székelykeresztúr: Sós-kút, 2001. 08.
 14. M.: *Carpinus betulus* tuskóján, H
 Pluteus petasatus (Fr.) Gill., Misky (1977), H; Gagy, M.: bükkfűgészporon, 1983. 06. 25.; Décsfalva,
 bükkfűgészporon, 1986. 07. 13.; Szentábrahám, vegyes fűgészporon, 1992. 07. 21.
 Polyporus squamosus (Huds.) Fr., Misky (1977)
 Polyporus umbellatus Pers.: Fr., Misky (1977); László et al. (1988)
 Porphyrellus porphyrosporus (Fr.) Gilbert, Misky (1977)
 Psathyrella candolleana (Fr.) Mre, Misky (1977)
 Psathyrella piluliformis (Bull.: Fr.) Orton sub nom. P. hydrophila (Bull.: Mérat) R. Maire, Misky (1977);
 László et al. (1988)
 Pseudoclitocybe cyathiformis (Bull.: Fr.) Singer, Misky (1977)
 Pseudocraterellus sinuosus (Fr.) Reid, László et al. (1988)
 Pulveroboletus gentilis (Quél.) Singer sub nom. P. cramesinus (Secr.) Sing., László et al. (1988)
 Ramaria botrytis (Pers.: Fr.) Ricken, Misky (1977)
 Ramaria flava (Schaeff.: Fr.) Quél., Misky (1977)
 Rhodocybe truncata (Schff.: Fr.) Sing., László et al. (1988)
 Rozites caperatus (Pers.: Fr.) Karst., Misky (1977)

- Russula adusta* Fr., Misky (1977)
Russula aeruginea Lindbl., Misky (1977); László et al. (1988)
Russula alutacea (Pers.: Fr.) Fr., Misky (1977)
Russula amoena Quél., Misky (1977); László et al. (1988)
Russula atropurpurea (Krbh.) Britz., Misky (1977)
Russula aurea Pers., Misky (1977)
Russula curtipes Moell. & J. Schff., Misky (1977)
Russula cyanoxantha (Schaeff.) Fr., Misky (1977); Betfalva 2001. 08. 18.; Csekefalvi erdő(Carpinetum), 2001. 08. 03.; Székelykeresztúr: Sós-kút (Carpinetum), 2001. 08. 14.
Russula cyanoxantha var. *peltereaui* Sing., Misky (1977)
Russula densifolia Gill., Misky (1977)
Russula emetica (Schaeff.) Pers.: Fr. s.l., Misky (1977)
Russula foetens (Pers.: Fr.) Fr., Misky (1977)
Russula furcata Pers., Misky (1977)
Russula graveolens Rom., László et al. (1988)
Russula heterophylla (Fr.) Fr., Misky (1977); Kede, 2001. 07. 28.; Rugonfalva 2000. 08. 03.
Russula integra L.:Fr. sub nom. *R. polycroma* Sing.: Hora, Misky (1977)
Russula lepida Fr., Misky (1977) sub nom. *R. rosea* Pers. is; Székelykeresztúr: Sós-kút (Carpinetum), 2001. 08. 14.; Betfalva 2001. 08. 18.
Russula lutea (Huds.: Fr.) S.F. Gray, Misky (1977)
Russula luteotacta Rea, Misky (1977)
Russula mairei Sing., László et al. (1988)
Russula nauseosa (Pers.: Schw.) Fr., Misky (1977)
Russula nigricans (Bull.) Fr., Misky (1977)
Russula olivacea (Schaeff.) Pers., Misky (1977)
Russula pectinatoides Peck, Csekefalvi erdő, 2001. 07. 28.
Russula subcompacta Blitz, László et al. (1988)
Russula vinosopurpurea J. Schff., Misky (1977)
Russula virescens (Schaeff.) Fr., Misky (1977); Székelykeresztúr: Sós-kút (Carpinetum), 2001. 08. 14.
Russula xerampelina (Schaeff.) Fr., Misky (1977)
Scleroderma citrinum Pers., Misky (1977)
Sericeomyces serenus (Fr.) Heinem., Misky (1977); László et al. (1988)
Strobilomyces strobilaceus (Scop.: Fr.) Berk., Székelykeresztúr: Sós-kút, 1984. 09. 17.
Stropharia aeruginosa (Curt.: Fr.) Quél., Misky (1977); Medesér-Láz, in Fagetum, 1979. 09. 19.; Gagy, in Fagetum, 1982. 09. 22.
Stropharia semiglobata (Batsch: Fr.) Quél., Misky (1977)
Thelephora palmata Scop.: Fr., László et al. (1988); Székelykeresztúr: Sós-kút (Carpinetum), 2001. 08. 14.
Thelephora sp., Székelykeresztúr: Sós-kút (Carpinetum talaján), 2001. 08. 14., [H](#)
Thelephora terrestris Ehr. ex Willd.: Fr., Misky (1977); László et al. (1988)
Trametes versicolor (L.: Fr.) Pilat, Misky (1977); Rugonfalva-Siménfalva, 2000. 07. 28., M.: cf. *Carpinus betulus* elhalt gallyain, [H](#)
Tremella mesenterica Retz. in Hook:Fr., Rugonfalva, 2000. 08. 03.
Tricholoma acerbum (Bull.: Fr.) Quélet, Misky, nem közölt adat, [H](#)
Tricholoma argyraceum (Bull.) Gill., László et al. (1988); sub nom. *T. scalpturatum* (Fr.) Quél.: Misky (1977), [H](#); László et al. (1988)
Tricholoma basirubens (Bon) Riva et Bon, László et al. (1988)
Tricholoma bresadolianum Clc., László (1984)
Tricholoma flavovirens (Pers.: Fr.) Lund., Misky (1977); László et al. (1988)
Tricholoma fracticum (Britz) Kreisel sub nom. *T. sub-annulatum*, Misky (1977)
Tricholoma fucatum (Fr.) Kumm., Misky (1977); László et al. (1988)
Tricholoma gausapatum (Fr.) Quél., Misky (1977); László et al. (1988)
Tricholoma lascivum (Fr.) Gill., László et al. (1988)
Tricholoma orirubens Quél., Misky (1977)
Tricholoma portentosum (Fr.) Quél., Misky (1977)

- Tricholoma saponaceum (Fr.) Kummer var. ardosiacum Bres., László et al. (1988)
 Tricholoma saponaceum (Fr.) Kummer, Misky (1977)
 Tricholoma sejunctum (Sow.: Fr.) Quél., Misky (1977); László et al. (1988)
 Tricholoma sulphureum (Bull.: Fr.) Kummer, Misky (1977); László et al. (1988)
 Tricholoma terreum (Schaeff.: Fr.) Kummer, Misky (1977)
 Tricholomopsis rutilans (Schaeff.: Fr.) Sing., Kismedesér, M.: *Picea abies*, 1982. 08. 26.
 Volvariella bombycina (Schaeff.: Fr.) Sing., László et al. (1988); Kismedesér, 1978. 07. 28.
 Volvariella caesiointincta Orton, László et al. (1988)
 Volvariella gloiocephala (DC: Fr.) Boekh. & Enderle, sub nom. V. speciosa (Fr.: Fr.) Sing.: Misky (1977)
 Vuilleminia comedens (Nees: Fr.) Maire, Rugonfalva-Siménfalva, 2000. 07. 08., M.: *Cerasus avium* elhalt gallyain; Rugonfalva 2000. 08. 03., H
 Xerocomus badius (Fr.) Kühner ex Gilb., Misky (1977); László et al. (1988)
 Xerocomus chrysenteron (Bull.: St. Amans) Quél., Misky (1977)
 Xerocomus moravicus (Vacek) Herink, Misky (1977); László et al. (1988)
 Xerocomus rubellus (Krbh.) Quél., Misky (1977); László et al. (1988)
 Xerocomus subtomentosus (L.: Fr.) Quél., Misky (1977)
 Xerula pudens (Pers.) Singer, Misky (1977); László et al. (1988)
 Xerula radicata (Relhan: Fr.) Doerfelt sub nom. Oudemansiella radicata (Rehl. ex Fr.) Sing., Misky (1977); Kede, 2001. 07. 28.; Csekefalva (Carpinetum), 2001. 08. 03.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönettel tartozunk Misky Zsuzsának és Misky Katalinnak, hogy édesapjuk Misky Mihály hagyatékában fennmaradt gombaherbárium vizsgálatát számunkra lehetővé tették, továbbá a kiadatlanul maradt kézirat publikálásához hozzájárultak. Fülöp Lajosnak, a Székelykeresztúri Múzeum igazgatójának köszönjük, hogy a kiadatlanul maradt Misky kézíratra figyelmünket felhívta, s annak kiadásáról lemondva, a dolgozat lektorálására és a Q1, pótlólagos megjelenítésére biztatott.

IRODALOMJEGYZÉK

- BABOS M. (1989): Magyarország kalaposgombáinak (Agaricales s. l.) jegyzéke I. Mikol. Közlem. (1-3): 3-234.
 BÁNHEGYI J., TÓTH S., UBRIZSY G., VÖRÖS J. (1985): Magyarország mikroszkopikus gombáinak határozókönyve. Akadémiai Kiadó, Budapest.*
 BOHUS G., KALMÁR Z., UBRIZSY G. (1951): Magyarország kalaposgombái. Budapest.*
 BOHUS G., KALMÁR Z. (1956): Erdőmezőgombái. Mezőgazdasági Kiadó. Budapest.*
 BREITENBACH J., KRÄNZLIN F. (1984): Pilze der Schweiz, Bd. 1. Ascomyceten, Luzern.
 COURTECUISSE R., DUHEM B. (1994): Guides des champignons de France et d'Europe, Delahaux et Niestlé.
 DENNIS R. W. G. (1981): British Ascomycetes, Cramer, Lehre.
 DERMEK A. (1976): Huby lesov, poli a lúk. Vydalo Vydavateľstvo Osveta.*
 DERMEK A. (1967): Naše huby. Obzor. Bratislava.*
 ELIADE E., TOMA M. (1977): Ciuperci. Mic. Atlas. Editura didactică și pedagogică! București.*
 GALAMBOS K. (1970): Gombagyűjtők kiskatéja. Mezőgazdasági Kiadó. Budapest.*
 GALLI R. (2001): Le Amanite. Edinatura, Milano.
 JÁVORKA S., ÁROKSZÁLLÁSY Z., BÁNHEGYI J. (1952): Növényhatározó.*
 JÜLICH W. (1989): Guida alla determinazione dei funghi Vol II. (Die Nichtblätterpilze, Gallertpilze und Bauchpilze). Saturnia, Trento.
 KALMÁR Z., MAKARA GY. (1973): Ehető és mérges gombák. Natura. Budapest.*
 KRIEGLSTEINER G. J. (1991-1993): Verbreitungsatlas der Großpilze Deutschlands Band 1-2. Ulmer, Stuttgart.
 LÁSZLÓ K. (1972): New Contributions to the Knowledge of the Higher Fungi of Roumania S. R. Aluta Sepsiszentgyörgy: 41-60.*
 LÁSZLÓ K. (1974-1975): Noi contributii la cunoasterea macromicetelor din Bazinul Sf. Gheorghe si imprejurimi. Aluta. Sepsiszentgyörgy.*
 LÁSZLÓ K. (1984): A nagygombák kutatása és újabb adataik Hargita és Kovászna megyékben. Mikológiai Közlemények. 1: 9-25.

- László K., Albert L., Sarkadi Z. (1988): A nagygombák kutatása és újabb adataik Hargita és Kovászna megyékben II. Mikológiai Közlemények. 3: 163-177.
- MÁLNÁSSY L. (1972): Kis gombás könyv. Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár.*
- MISKY M. (1977): Székelykeresztúr és környékének gombavilága. Kézirat.
- MOSER M. (1993): Die Röhrlinge und Blätterpilze. Kleine Kryptogamen- flora. Band IIb/2. VEB Gustav Fischer Verlag Jena.
- POLEAC E. (1974): Valorificarea ciupercilor comestibile din pădure. Editura "Ceres". București.*
- POP A., SOLTÉSZ M. (2001): Mushrooms from the Bârsa Depression (Braşov County). Contribuţii Botanice XXXVI: 41-51.
- RIMÓCZI I., VETTER J. (szerk., 1990): Gombahatározó. Orsz. Erd. Egy. Mik. Társ., Budapest.
- SÁNTHA T. (1996): Az erdélyi nagygombák kutatásáról. Mikológiai Közlemények. 35 (1-2): 93-109.
- SCHUMACHER T. (1990): The genus *Scutellinia*. Opera Botanica 101. Copenhagen.
- SOÓ R. (1940): A Székelyföld flórájának előmunkálatai. Magyar Flóraművek III. Kolozsvár.
- VESELY I., KOTLABA F., POUZAR Z. (1972): Přehled českých hub. Academia nakladatelství. ěskoslevenské akademie věd. Praha.*

A Székelyföld galócái képekben – Pictures of Amanitas from Szeklerland

A szám a keret száma

- 11 *Amanita caesarea* (Scop.:Fr.)Pers. Császárgalóca (fotó Benedek Lajos és Pál-Fám Ferenc)
- 22 *Amanita ceciliae* Óriás selyemgomba (Berk.& Br.)Bas (fotó Pál-Fám Ferenc)
- 9 *Amanita citrina* (Schaeff.)Gray Citromgalóca (fotó Benedek Lajos)
- 10 *Amanita citrina* var. *alba* (Gill.)Gilb. A citromgalóca fehér változata (fotó Pál-Fám Ferenc)
- 20 *Amanita crocea* (Quél.)Singer Narancsszínű selyemgomba (fotó Benedek Lajos)
- 24 *Amanita crocea* (Quél.)Singer Narancsszínű selyemgomba, fehér színváltozat (fotó Benedek Lajos és Pál-Fám Ferenc)
- 17 *Amanita eliae* Quél. Fésűsgalóca (fotó Pál-Fám Ferenc)
- 16 *Amanita franchetii* (Boud.)Fay. Érdes galóca (fotó Benedek Lajos és Pál-Fám Ferenc)
- 19 *Amanita fulva* Sing. Rőt selyemgomba (fotó Pál-Fám Ferenc)
- 25 *Amanita fulva* Sing. Rőt selyemgomba, fehér színváltozat (fotó Benedek Lajos és Pál-Fám Ferenc)
- 15 *Amanita gemmata* (Fr.)Bertil. Sárga galóca (fotó Benedek Lajos)
- 26 *Amanita lividopallescens* Gill. (fotó Benedek Lajos és Pál-Fám Ferenc)
32. *Amanita magnivolvata* Aalto (fotó Pál-Fám Ferenc)
- 21 *Amanita mairei* Foley Ezüstfehér selyemgomba (fotó Pál-Fám Ferenc)
- 13 *Amanita muscaria* (L.)Pers. Légyölőgalóca (fotó Pál-Fám Ferenc)

- 12 *Amanita pantherina* (DC.:Fr.)Krombh. Párducgalóca (fotó Benedek Lajos)
- 7 *Amanita phalloides* (Fr.)Link Gyilkos galóca (fotó Benedek Lajos)
- 8 *Amanita porphyria* Alb.& Schw.:Fr. Bíborgalóca (fotó Pál-Fám Ferenc)
- 14 *Amanita regalis* (Fr.)R.Mre. Barna galóca (fotó Pál-Fám Ferenc)
- 1 *Amanita rubescens* (Pers.:Fr.)Gray Piruló galóca (fotó Pál-Fám Ferenc)
- 2 *Amanita rubescens* (Pers.:Fr.)Gray Piruló galóca (fotó Pál-Fám Ferenc)
- 3 *Amanita rubescens* var.*annulosulphurea* Gill. A piruló galóca sárga gallérú változata (fotó Pál-Fám Ferenc)
29. *Amanita solitaria* Tüskés galóca, fiatal termőtest (fotó Pál-Fám Ferenc)
- 28 *Amanita solitaria* (Bull.:Fr.) Merat Tüskés galóca, öreg termőtest (fotó Pál-Fám Ferenc)
- 27 *Amanita excelsa* (Fr.) Bertil. Szürke galóca (fotó Pál-Fám Ferenc)
- 6 *Amanita strobiliformis* (Paul.:Vitt.)Bertil. Cafrangos galóca (fotó Benedek Lajos)
- 23 *Amanita submembranacea* (Bon)Groeger (fotó Pál-Fám Ferenc)
- 18 *Amanita umbrinolutea* (Secr.:Gill.)Bat. Sárgásbarna selyemgomba (fotó Pál-Fám Ferenc)
30. *Amanita vaginata* (Bull.:Fr.) Szürke selyemgomba (fotó Pál-Fám Ferenc)
31. *Amanita vaginata* (Bull.:Fr.) Szürke selyemgomba (fotó Pál-Fám Ferenc)
- 5 *Amanita vittadinii* (Mor.)Vitt. Őzgalóca (fotó Pál-Fám Ferenc)

Tartalék:

- 4 *Amanita solitaria* (Bull.:Fr.)Merat Tüskés galóca (fotó Pál-Fám Ferenc)

THE AMANITACEAE IN HUNGARIAN FOLK TRADITION

Győző•ZSIGMOND

University of Bucharest, Department of Hungarology, RO-Bucharest, Str. Ed. Quinet nr.7. zsigmond@hung.sbnnet.ro

Keywords: Amanitaceae, Hungarian ethnomycology, Carpathian Basin, names and use

Abstract:

This study (a novelty in the domain) offers a concise presentation of the presence of this kind of fungi in Hungarian popular terminology, knowledge, in folklore and in folk medicine. There are 7 kinds of Amanitaceae with 53 names known in the Hungarian folk tradition.

The author focuses on the situation concerning the past and present on the basis of the literature of this subject and his research has been carried out recently first of all in Transylvania, south-east Ukraine, in the regions of the Zempléni-mountain, Ormánság and Őrség in Hungary and in the west of Moldavia. The informants were mostly Hungarians. Beliefs and knowledge are compared in time (past-present) and in space (Hungary, Romania...). Some of the data of the study are interesting not only for anthropologists but probably for linguists and mycologists too.

Résumé: Les Amanites dans la tradition populaire hongroise

Cette étude aborde les connaissances et les croyances populaires hongroises concernant les Amanites (7 espèces ayant 53 noms). L'auteur parle d'abord en abrégé de la façon dont ces champignons ont été nommés, utilisés anciennement et au présent; il énumère des informations intéressantes par exemple au sujet de la tradition, de la cuisine, de la médecine populaire hongroise. Puis il résume la situation actuelle se rapportant aux corrélations entre croyances et connaissances et à quelques dates à l'égard de peuples voisins ou lointains. En appendice on offre la liste des interlocuteurs et une bibliographie. On a fait travail de terrain dans le bassin carpatho-danubien, en Transylvanie (ici dans le sens 'territoire de l'Hongrie attachée à Roumanie'), en Kárpátalja (appartenant à l'Ukraine, région voisine de la Roumanie, de la Hongrie, de la Slovaquie) et en Moldavie, les autres dates sont empruntées de la littérature spéciale.

Kivonat: A galócák a magyar néphagyományban

Jelen tanulmány a galócáknak a magyar néphagyományban betöltött szerepét vizsgálja, a hozzájuk kapcsolódó ismereteket, hiedelmeket, elnevezéseket mindenekelőtt. Részletezi a népi terminológia, a népi táplálkozás, a népi gyógyászat galócás vonatkozásait. Kitér a vizsgált gombák funkcióira. A tanulmányt adattár és a galócák népi neveinek tájegységek szerinti jegyzéke egészíti ki. A szerzőlő magyar nyelvterület nagy részén eddig végzett terepmunkája és az eddigi szakirodalom alapján összegez, érdekes etnomikológiai adalékokkal szolgál. Mintegy félszáz néven hét galócaféle ismert a magyarság körében, ezek különféle felhasználásáról ugyancsak szó esik..

INTRODUCTION

The fieldwork was performed from autumn 1992 to spring 2000 in the Carpathian Basin (Transylvania, in the wider use of the word, Kárpátalja, Moldavia, in the Ormánság, in Vas county, in the Őrség and the mountainous region of Zemplén; further areas were covered by data taken from literature). The documentation, the list of informants and the bibliography are attached in the appendix.

ANALYSES

Meanings of the word "galóca"

In Hungarian the word "galóca" means both a kind of fish and a class of mushroom. The meaning of 'mushroom' is much more widely known than that of the fish. However, we have a toponym (Galócás / Gălăuțin in Hargita / Harghita county) named after the species of fish but we don't have one named after mushrooms. This is perhaps because we don't use the expression "galóca" by itself: we more often use it with epithets, when relating it to a specific kind of mushroom. On the other hand our *Amanitaceae* mostly have other popular names, which do not contain the word "galóca (of uncertain origin). Our most popular *Amanita* is undoubtedly the fly agaric (*Amanita muscaria*), in other words the "bolondgomba" ('crazy mushroom'), "mesegomba" ('mushroom of fairy tales'),

“and légygomba” (‘fly mushroom’).

Known *Amanita* species in Hungarian folk tradition and popular terminology

KALMÁR et al. (1995) mentions 23 species of *Amanita*. Hungarian folk tradition takes note of only six or seven *Amanita* species: the caesar’s mushroom, the fly agaric, the *Amanita rubescens* (the blusher) and least of all the panther (the false blusher, *Amanita pantherina*), the two kinds of death cap (*Amanita phalloides*, *A. virosa*) and the *Amanita vaginata*. It occurs exceptionally that the death cap is taken note of and not just labelled as a toadstool together with the other mushrooms. The fly agaric, the caesar’s mushroom and the blusher are in many regions widely known. The fly agaric is to such an extent the symbol of the toadstool, the poisonous one, that in many regions the term “fly agaric” relates to this species. The *Amanita muscaria*, called sometimes “légygomba” ‘fly mushroom’ is considered to be beautiful and dangerous, the *Amanita caesarea*, the “úrgomba” (‘lord mushroom’), honoured in its name by the Romans, is splendid and delicious, named also “királygomba” ‘king’s mushroom’ in the Hungarian language area. Among the Romanian popular names the most widely known are those which have the meaning of “úrigomba” ‘lord mushroom’ or “királygomba” ‘king’s mushroom’ (REINHEIMER RÎPEANU 1981). In the Vogues the meaning of the French name for the *Amanita caesarea* is “the king of mushrooms” (ROLLAND 1967).

In the case of *Amanitaceae* too folk terminology refers to different characteristics. Not at all to their habitat and to the time of appearance (this is one thing of interest, one particularity in the case of *Amanitaceae*), all the more to the most striking marks of these. The colour and characteristics of shape are more important. *Amanita caesarea* is tojásgomba ‘egg mushroom’; *Amanita rubescens* is borsgomba (‘pepper mushroom’), pirula (‘blushing, blusher’), borshátú gomba (‘pepper back mushroom’), őz gomba (‘roe-deer mushroom’), őzláb(ú)gomba (‘roe-deer leg mushroom’), szarvasgomba (‘deer mushroom’); *Amanita phalloides* and *A. verna* are fehér csiperke (‘white agaric’); fly agaric is pöttyősgomba (‘flecked mushroom’), pöttyős úrgomba (‘flecked lord’s mushroom’); *Amanita pantherina* is barna légygomba (‘brown fly mushroom’), fehér pettyes borsgomba (‘white flecked pepper mushroom’); *Amanita vaginata* is csúszógomba (here the word “csúszó” means snake). It is frequent that the name refers to its ranging according to its consumption. *Amanita caesarea* is úrigomba, úrgomba (‘lord mushroom’), királygomba (‘king mushroom’), császárgomba (‘emperor mushroom’); *Amanita muscaria* is bogárgomba (‘beetle mushroom’), gébergomba (‘a kind of beetle mushroom’), légygomba (‘fly mushroom’), légyölő-gomba (‘fly killer mushroom’), bolondgomba (‘fool mushroom’), bukfenccgomba (‘somersault, crazy mushroom’), mérges galóca (‘toxic mushroom’), méreggomba (‘poison mushroom’), táncgomba (‘dance mushroom’), vackorgomba (‘codling mushroom’), vadgomba (‘wild mushroom’), gyilkos galóca (‘killer mushroom’), anyósgomba (‘mother-in-law mushroom’); légygomba (‘fly mushroom’). *Amanita pantherina* is bolondgomba (‘fool mushroom’); *Amanita phalloides* and very rarely *Amanita verna* are bolondgomba (‘fool mushroom’), sátángomba (‘devil mushroom’). The name csúszógomba for *Amanita vaginata* may be included here because for its users the word “csúszó” means above all poisonous snake, thus the name indicates that the mushroom is thought to be not edible, that it’s regarded as a toadstool. The blusher (*Amanita rubescens*) doesn't have a name, which might be included here (we disregard now the fact that it is labelled a toadstool by those who don't know it). The name mesegomba ‘tales mushroom’ refers partly to its use, to the fact that it is often to be seen in storybooks.

There are cases when the reasons for the naming may not be determined, just presumed: galóca (maybe it reminds some people of the fish similarly named), varjúgomba (‘carrion-crow’, not edible, causing damage like the crow), bagolygomba (‘owl mushroom’), darugomba (‘crane’), these may resemble somehow the mentioned birds, szárgomba (?), tulikán (?).

Exceptionally though, the Hungarian popular etymology deals with the names of *Amanitaceae* too. The more simple cases are those when the reference to shape, use or likeness is reinforced. The naming of the fly agaric as gébergomba is a good example (I have found an explanation in the Őrség region that says: *I think this is the name of this mushroom because it was used against a kind of black beetle*). The historical events-based etymology is more sporadic, but perhaps more interesting. This is the case of the caesar’s mushroom (in the Kárpátalja region it is brought into connection with empress Maria Theresa), which is undoubtedly a popular etymology based on the partially scientific name.

It is important to distinguish between the Latin name of the well-known toadstools and the Hungarian popular names. Popular names often refer to various species of mushrooms. In the case of the *Amanitaceae* the names meaning ‘foolish mushroom’, ‘fly mushroom’, ‘devil mushroom’ exemplify this. Sometimes in different regions completely different species are named likewise. For example úrigomba designates not only caesar’s mushroom, but also “sárga korallgomba” (*Ramaria flava*) as well in the Székelyföld (Szeklerland), in the Barcaság / Păra Bârsei and “ízletes vargánya” (*Boletus edulis*) in Kézdiszék / Kézdi county. It is misleading to count the mushrooms that one knows according to this. This is why the majority of the inhabitants of Sepsikőgyőspatak

undervalue their own knowledge of mushrooms: they count according to the Hungarian popular names, forgetting that these names relate quite often to many species of mushrooms (ZSIGMOND 1997)

On the other hand the same mushroom, or the same group of mushrooms often has many different names. In this respect, in the case of the *Amanitaceae* there's one single exception (and even that conditionally): the *szürke selyemgomba* (*Amanita vaginata*), because in the Kárpátalja region it happens that *csúszógomba* refers to *Phallus impudicus*, even if/moreover it is an exceptive case.

On the basis of literature, and chiefly on the basis of my own research I found that Hungarians use 53 names, versions of names and of pronunciations for 7 species of *Amanitaceae*. The *Amanita muscaria* has the greatest number of popular names (16 names refer expressly to it, 2 versions of pronunciations and 6 names designating a toadstool =24), in a decreasing order of succession follows the *Amanita rubescens* (14), the *Amanita caesarea* (7), the *Amanita pantherina* (4), the *Amanita phalloides* sometimes together with the *Amanita verna* (3), and the *Amanita vaginata* (1). I recorded one single popular appearance of the official name (in the case of *Amanitaceae*): the fly agaric. No doubt that the Hungarian scientific name of this *Amanita* is used more often than that of the other one, because it is widely known, more mediatized, and not least because it has been felt proper.

Amanitaceae and popular beliefs in the Carpathian Basin

Mushrooms bring to one's mind the notion of prolificacy. This could be regarded as universally valid. With Hungarians, the mushrooms (or a certain mushroom) do not unambiguously symbolize something well defined, as with the mycophob Transylvanian Saxons, where the fly agaric is the symbol of good luck. The sketch of it is joined to New Year's greetings (ZSIGMOND 1997). With the mycophilous Chinese, the mushroom symbolizes fertility, with the Bantus the mushroom is the symbol of the soul (CHEVALIER-GHEERBRANT 1991). We may say perhaps, that with Hungarians the mushroom is the symbol of prolific growth in a suitable environment (*nőőmint eső(után a gomba 'sg grows as the mushroom after the rain')*).

The connection of mushrooms to celestial phenomena, respectively of mushrooms to the dwellers of the sky or to the ghosts (the rise of these from a thunder-clap, the spit and excrements of Gods etc.) often occurs in different regions. The African Pangves originate the creation of Earth and sky from a tinder fungus. The fly agaric which may have been the basic substance of the soma, the nectar of the Hindu Gods, is used in hallucinatory drinks in shaman-type cultures, the kind of culture once the ancient Hungarian culture probably used to be (WASSON 1971, 1986). The Ostiak shaman near the Irtysh river eats three or seven toadstools. He gets some sleep, then wakes up and talks to the ghosts (ELIADE 1988). With Hungarians- even if indirectly- mushrooms may be connected in certain respect to the conceptual sphere of divinities. Before the adoption of Christianity the ancestors of the Hungarians may have consumed mushrooms as something promoting communication with the supernatural forces (BALÁZS 1954, CZIGÁNY 1980, DIÓSZEGI 1967, GRYNAEUS 1996, KICSI 2002, VOIGT 1975, VÉRTES 1990,). "God gave us the mushrooms", they say, we say even today, "no one knows where they come from. It is good that they exist". Even beginning with our first Christian hermits, monks, it may have been an important food of our Hungarians of various faith. Mushrooms hadn't been cultivated, still grew - it is easy to believe - as an obvious sign of providence.

Amanita species as "useful creatures"

Determinative are the meanings of mushrooms connected to their practical use.

Contradictory denotation contents were attached to them not only because of their diversity, their poisonous, harmful or edible useful habit. Their esthetical appreciation is in accordance with practical points of view. Those for whom the mushroom is a means of subsistence, cannot form a judgment of its beauty without taking into account its usefulness. The mushroom-symbol of the story books - as far as I know- isn't considered by anyone to be the most beautiful, though we can see it again and again as ornamental motives on Hungarian wall-hangings and peasant embroideries (SÁNTHA 2000). I have recently seen in Koltó / Coltău such a wall hanging, the result of needlework (see also KESZEG 1991). The sketch of this poisonous, but still beautiful toadstool is used with predilection on table-clothes as well. From among the agarics the *Amanita caesarea* and the *Amanita rubescens* are considered to be beautiful in some regions of Hungarian language area. The first, for example in the Őrség / Burgenland, Szilágyság / Sălaj, the latter in Háromszék county / județul Covasna and the Kárpátalja, where these species are well and widely known.

A particular way of making use of the fly agaric is known in the Gyimes. It lends the cheese a beautiful yellow colour, as the people from the Gyimes assert and prove (Pál PÁLFALVI's personal notification).

Accordingly the functions and meanings of the mushrooms in Hungarian ethnomycology and especially that of *Amanita* species can be summarized as follows:

1. food (ingredient; delicacy); 2. poison; 3. merchandise (pecuniary resource); 4. raw material for paints (JACCOTTET 1973, Pál PÁLFALVI's personal notification); 5. ornamental motive (SINKÓ 1980); 6. symbol of fertility (TOPOROV 1988); 7. hallucinatory, stupefying drug (TOPOROV 1988: 83.; WASSON 1986); 8. adulticide.

Other functions and meanings of mushrooms that are not valid in the case of *Amanitaceae* with the Hungarian people:

1. raw material for producing ornamental pieces, articles of consumption, toys, for kindling fire; 2. vaccine (GUNDA 1966); 3. symbol- representing masculine sexuality (as an iconic sign); symbol of immortality (TOPOROV 1988), of the soul (CHEVALIER-GHEERBRANT 1991) 4. medicament 5. weather indicator 6. purifier, antiseptic 7. perfume (JACCOTTET 1973) 8. fishermen's indicator of flood (they use kindled tinder for this purpose along the Danube for example in Decs (ANDRÁSFALVY 1975) 9. lubricant (DÖMÖTÖR 1952) 10. blackboard duster (Moldavia, Bahána / Bahana) 11. indicator of the direction of the wind (the hunters from the Szeklerland sometimes find out the direction of the wind from the spores of so called puff-balls, *Lycoperdon* and *Calvatia*).

Amanitaceae in the kitchen

There is information which tells us that edible mushrooms (*Amanita caesarea* for example) have been known since pre-historical times. The Romans first used the name of "*Boletus*" for edible mushrooms. The epigram of Martial said that you could let the servant take care of silver and gold, but not of caesar's mushroom (Maggiuli 1977). The *Amanita caesarea* was preferred by the Romans (Veress 1982) and since then it has been considered a delicious food.

In the Carpathian Basin the northeastern Hungarian populations use mushrooms for food in the fasting period. In the countryside, close to Nyitra, only at Christmas time, they added in the soup dry plums and mushrooms and in Ledec they prepared mushroom soup and poppy croissant (Tátrai 1990). Among the Hungarian population the mushroom is considered to be a fasting food. The Romans celebrated many religious events and in the fasting periods they used mushrooms (Drăgulescu 1981). In the fasting soup the people of Mogyoróska (region of Zemplén) like to add *Amanita muscaria* or *Boletus edulis*.

Usually the mushroom food is considered to be heavy food, but this impression is exaggerated because the *Amanita caesarea* is really light for the stomach (Kalmár & Makara 1976).

There is no *Amanitaceae* to be eaten uncooked. The Caesar's *Amanita* is used for soup. The *Amanita rubescens* is fried in the pan but after that it is added to the omelet or to the stew. The soup prepared with Caesar's *Amanita* is a very traditional one among Hungarians. It is a well known story of Clusius (Istvánffi 1900):

"I remember when in 1584 in vintage period I was the guest of Boldizsár Batthyány because he sent a couch for me in Vienna to take me to him in his palace of Németújvár / Güssing (Austria). We were having lunch when he brought a soup in which there was a Caesar's *Amanita*. I don't usually eat mushrooms, but at that time, without knowing that the liquid of the soup was the result of boiling the mushroom, I asked the landlord in French about the gold yellow colour of the soup. He smiled and turning to the Hungarian guests, he told them what had happened to Clusius, he thought that it was because of the saffron that the soup was so yellow (Istvánffi 1900)."

The recipe: "The Hungarians prepare the mushrooms like this: after piling and cutting them into small pieces they put them in sour/cream adding parsley and pepper."

Another recipe: "after piling them and cutting their stalks they are a little bit fried in live coal and in yolk. Other recipe: the stalks are cut off and the mushrooms are mixed with eggs and fried in butter, and this is called in German Eyserschmalz. This kind of mushroom can be used also dried and after that they are boiled like the eggs (like in the case of *Boletus bulbosus*) and from their liquid with toast a sauce is boiled to which the following are added: vinegar, pepper, ginger and clove (Istvánffi 1900)."

Of the preservation of *Amanitaceae* we have little data. We have knowledge that in Kárpátalja (southeastern part of Ukraine), in Muzsaly / Muzsijevo the *Amanita caesarea* was dried, then used in soup. The other *Amanita* - used sometimes for meals - the *Amanita rubescens* is used exclusively freshly prepared.

Amanitaceae and poisoning

It is a well-known belief among the Hungarians, the Romanians and others, that the mushrooms eaten by snails are edible. Again, it is thought that the mushrooms changing their colours are poisonous, but these latter, objectionable beliefs aren't taken for granted by any of the persons questioned. And this- mainly in the case of the death cap and *Amanita pantherina* - is a streak of luck. There still exists a funny, but infallible and universally valid way of

recognizing toadstools: “The toadstool is that one which is standing at the skirts of the forest, throwing its hat to the ground” – I have heard from many people in Sepsikődospatak / Valea Crișului (Romania).

Differences of mushroom poisonings are not usually scored in the Carpathian basin. In case of *Amanita* poisonings the recommendation is to drink milk and to make the person vomit, before taking him to hospital. We still know, that a maddening effect is attributed to the fly agaric. This is supported by two stories from Felcsík and respectively Gyimes / Ghimeș. The latter one I have heard from the researcher of ballads, Zoltán KALLÓS, in 1994: “Two old men ran mad of this toadstool and began to dance, while they kept saying: *ripszom, ripszom*. If I remember well Erzsébet Finánc (from Középlök / Lunca de Jos) related this to me.”

Amanitaceae in folk medicine

Books dealing with popular therapeutics do not or scarcely touch upon mushrooms (HOPPÁL 1990, OLÁH 1986, VASAS 1985, MAKAY & KIS 1988, DANTER 1994). Nevertheless the use of mushrooms in curing may have had a noticeable tradition.

Our Ural-altaic or Finno-ugric relatives practice shamanism also in the present, shaman ancestors of Hungarians may have used toadstools on behalf of the healing for giving rise to the ecstatic state needed for doctoring. They used surely *Amanita muscaria* (called ‘fool mushroom’, ‘fly mushroom’) (DIÓSZEGI 1967, ELIADE 1988, VOIGT 1975, VÉRTES 1990).

Mushrooms have been used in therapeutics for a long time (see JACCOTTET 1973). Though the curative effect of the mushrooms hasn’t totally been forgotten yet, we do not attach such an importance to them, as people in the antiquity and in the Middle Ages used to. The apothecaries of the turn of the century still used to mushrooms as medicine, but this doesn’t happen any more in our country.

The muscarin - a hallucinatory element contained in the fly agaric, which has probably been the basic element of the soma – is being used in shamanistic cultures in preparing hallucinatory drinks. In the Hungarian language area several mushrooms are used to induce hallucinations, to cause trance, stupefaction etc. It is still used as a fly-poison, i.e. as an insecticide. In popular therapeutics it is also used as a diuretic remedy and against edema (VETTER 1993), but this is not the case with Hungarians.

Killing the flies was made on a medical purpose as flies were the cause of many diseases and infections. In 1601 CLUSIUS mentioned that in Frankfurt the women in the countryside used to sell fly agarics on this purpose (ISTVÁNFFI 1900). In 1680 the role of fly agaric is known in Hungary as well (HOFFMANN 1989). It is widely known that fly agaric can be prepared for this purpose with sugar, milk, soup or honey. Except for Moldavia and Szeklerland fly agaric is known only for its name and its role in killing the flies. The same is true in Kalotaszeg / Călatea region (PÉNTÉK & SZABÓ 1985:307). Fly agaric is also known in Vas, Zemplén and many other parts of Hungarian language area. In Csík / Ciuc county and Háromszék / județul Covasna the brown (*Amanita pantherina*) and the red (*A. muscaria*) fly agaric are both known, it is also possible that panther amanita should have the same effects as fly agaric.

It is well known that fly agaric kills the flies (ZSIGMOND 1999). In Őrség region people used to use it for other insects as well.

It is obvious that in traditional medicine the role of macro fungi is known in some other areas as well, but science still has got some answers to give in this respect. For example the French, the Romanians, the Hungarians and the Transylvanian Saxons know about the role of the fly agaric (that it kills flies), but the ostiak people don’t have information about it (ROLLAND 1967, DRĂGULESCU 1992, 1995, ZSIGMOND 1997, SAAR 1991).

Popular knowledge on *Amanitaceae*

In the ancient times Hungarians’ knowledge on mushrooms (on *Amanitaceae* too) used to be overvalued. On the basis of Clusius’ descriptions in his codex, Hungary was thought to be a country of great mushroom consumers. I believe that F. Gregor undervalued the Hungarians’ knowledge on macro fungi as compared to that of the Slavic and Latin people (in the case of the Romanians living in Transylvania the South-Slavic influence was very important). In Hungarian villages it is quite a tradition to gather mushrooms, but there are great differences in the case of different regions (GREGOR 1973, GUNDA 1976).

Hungarian Popular Names of Amanitaceae — Index of regions

úrgomba,— ? <i>Amanita caesarea</i> (Vajkai 1941)	Balatonmellék, Hungary
mesegomba—, <i>Amanita muscaria</i>	
vadgomba, 'poisonous'— <i>Amanita</i> is	Bánság / Banat
légygomba— <i>Amanita muscaria</i>	
varjúgomba, 'mérgezőgomba'	
légygomba— <i>Amanita muscaria</i>	Bányavidék (Kövár vidéke) / Baia Mare region
tojásgomba— <i>Amanita caesarea</i>	Baranya, Hungary
vadgomba—'poisonous'	Barcaság / Para Bârsei
darugomba—, <i>Amanita rubescens</i>	Bihar / județul Bihor
tojásgomba—, <i>Amanita caesarea</i>	
légygomba— <i>Amanita muscaria</i>	Csikszék / Scaunul Ciuc (județul Harghita)
táncgomba— <i>Amanita muscaria</i>	
urígomba— ? <i>Suillus granulatus</i>	
pettyesgomba, pettygomba— <i>Amanita muscaria</i>	
légygomba— <i>Amanita muscaria</i> , <i>Amanita pantherina</i>	Csikszentmihály / Mihădeni (Felcsík)
barna légygomba, <i>Amanita pantherina</i>	Gyergyó / Gheorgheni region
piros légygomba, <i>Amanita muscaria</i>	
légygomba, <i>Amanita muscaria</i>	
bolondgomba, mérgezőgombák—(especially <i>Amanita muscaria</i>)	Gyimes / Ghimeș, region
légygomba, <i>Amanita muscaria</i>	Kézdiszék / Tg. Secuiesc region
borsgomba, <i>Amanita rubescens</i>	
borsgomba, borsosgomba, <i>Amanita rubescens</i> (gen.)	Orbaiszék / Covasna region
borsgomba, borsosgomba, <i>Russula foetens</i> (some)	
légygomba, <i>Amanita muscaria</i>	
borshátú gomba, <i>Amanita rubescens</i>	
borsgomba, <i>Amanita rubescens</i>	Sepsiszék / Sf. Gheorghe region
fehér csiperke, <i>Amanita verna</i> , <i>A. phalloides</i>	
fehér pettyes borsgomba, <i>Amanita pantherina</i>	
légygomba, <i>Amanita muscaria</i> , <i>A. pantherina</i>	
vackorgomba, e.g. <i>Amanita muscaria</i> and other poisonous mushrooms	
őszike, <i>Lepiota excoriata</i>	
őszigomba, <i>Lepiota excoriata</i>	
rühösgomba, <i>Polyporus squamosus</i>	
királygomba, (<i>Amanita caesarea</i>)	Ipoly mente / region, Hungary, Slovakia (after TÓTH 1987)
őzlábú(gomba), (<i>Amanita rubescens</i>)	Kárpátalja region, Ukraine
szürke őzlábú, ? <i>Amanita excelsa</i>	
anyósgomba, <i>Amanita muscaria</i>	
csúszógomba, (<i>Amanita vaginata</i>)	
légyölőgomba, <i>Amanita muscaria</i>	
őzláb(ú), <i>Amanita rubescens</i>	
csúszógomba, <i>Phallus impudicus</i>	
őzláb(ú)gomba, (<i>Amanita rubescens</i>)	
őzlábú gomba, <i>Amanita rubescens</i>	
tojásgomba, <i>Amanita caesarea</i>	
urígomba, <i>Amanita caesarea</i>	
császárgomba, <i>Amanita caesarea</i>	
szarvasgomba, <i>Amanita rubescens</i>	
őzláb(ú)gomba, <i>Amanita rubescens</i>	
kenyérgomba, <i>Lactarius volemus</i>	Kászon / Casin region
légygomba, <i>Amanita muscaria</i>	
galóca, <i>Amanita muscaria</i>	Nyárád mente / Nyárád region
légygomba, <i>Amanita muscaria</i>	Mátra vidéke, Mátra region, Hungary (after MOESZ 1944)
tojásgomba, <i>Amanita caesarea</i>	
császárgomba, <i>Amanita caesarea</i>	Mokányáság (Erdélyi-szigethegység) / Munții Apuseni
vadgomba, 'toadstool, mostly <i>Amanita</i> '	
tulikán, <i>Amanita rubescens</i>	
tojásgomba, <i>Amanita caesarea</i>	Ormánság, Hungary
gébergomba, <i>Amanita muscaria</i>	Őrség, Hungary
pöttyösgomba, <i>Amanita muscaria</i>	
úrgomba, <i>Amanita caesarea</i>	
bogárgomba, <i>Amanita muscaria</i>	
légygomba, <i>Amanita muscaria</i>	Sóvidék / Praid's region
sátángomba, <i>Amanita phalloides</i> (Gub 1996)	
szárgomba, (<i>Amanita rubescens</i>)	Szászföld / Saxon region

darugomba, <i>Amanita rubescens</i>	Szilágyság / Sălaj county
tojásgomba, <i>Amanita caesarea</i>	
úrgomba, <i>Amanita caesarea</i>	Szombathely, Kőszeg and its regions (Vas county) / Hungary
úrigomba, <i>Amanita caesarea</i>	
bukfencgomba, 'poisonous'	
pirula, <i>Amanita rubescens</i>	
légyölőgomba, <i>Amanita muscaria</i>	
gyilkos galóca, <i>Amanita muscaria</i>	Homoród mente / Homoród region
légyölő gomba, <i>Amanita muscaria</i>	
mérges galóca, <i>Amanita muscaria</i>	
légyölőgomba, <i>Amanita muscaria</i>	Nyikó mente / Nico region, Harghita county
légygomba, <i>Amanita muscaria</i>	
mesegomba, <i>Amanita muscaria</i>	Zempléni-hegység / Hungary
úrigomba, <i>Amanita caesarea</i>	

Other data

bagoly gomba, <i>Amanita rubescens</i>	Dunántúl, Hungary (CLUSIUS 1601)
vr gomba, <i>Amanita caesarea</i>	Kalotaszeg / regiunea Călateelor / Călate region (PÉNTEK et SZABÓ 1985)
császárgomba, <i>Amanita caesarea</i>	
légygomba, <i>Amanita muscaria</i>	
roukagomba, <i>Amanita muscaria</i> (?)	
tehéngomba, <i>Amanita muscaria</i> (?)	
légy-ölő, <i>Amanita muscaria</i> (BENKŐ 1780)	Székelyföld / Secuime / Szeklerland
méreggomba, <i>Amanita muscaria</i> (BENKŐ 1780)	
bogárgomba, <i>Amanita muscaria</i> (KOVÁCS 1987)	Szigetköz, Hungary
légyölőgomba, <i>Amanita muscaria</i> (KOVÁCS 1987)	
úrgomba, <i>Amanita caesarea</i>	Zala megye, Hungary (BÖDEI 1943)

Corpus (see too: ZSIGMOND 2001)

Amanita

-
*A. caesarea, császárgalóca; popular terminology: *császárgomba* (Erdélyi-szigethegység, Kárpátalja), *királygomba* (along the Ipoly), *tojásgomba* (Baranya, Kárpátalja, Mátra region, Ormánság, Szilágyság, Vas county), *úrgomba* (Őrség, Vas county, Zala county), historical data: *Vr gomba* (Dunántúl), *urígomba* (Kárpátalja), *úrigomba* (Aranyosszék, Vas county, Zempléni-mountain) Ethnographical data:

1. *The egg mushroom doesn't have a Russian name. (Tp1)*
2. *We don't gather, don't eat the egg mushroom, the Hungarians do. (Th1)*
3. *They say it is called emperor mushroom 'cause it was Maria Theresa's favourite. (Té1)*
4. *They say it is the most delicious. I haven't eaten it, I just gathered it long ago in the forest of Pornó. (Já1)*
5. *In the soup the lord mushroom is the best. (Pap2)*
6. *It is very good for soup. I prepare the mushroom with vegetables. We haven't tasted it for a long time. Now it is rare. Once it used to be different. Go, my daughter, and bring some lord mushrooms!-they said and we used to find some instantly. (Mogy3)*
7. *The gébergomba 'a kind of a beetle mushroom' is similar to the lord mushroom. It is advisable not to pick up the lord mushroom until it sprouts. Unfortunately there is little of it, however, this is the best for soup. (Szf1)*
8. *We dried the tinóri, the poplar mushroom (it is ugly, black in this form), the bokros mushroom (it is tough in this form) and the lord mushroom. (Mu1)*
9. *Here they are afraid of the lord mushroom. It is called like this also in Russian. (Mu1)*
10. *The lord mushroom is the most beautiful. (Szf4)*
11. *We clean the mushroom. When the water boils, we put the mushroom into it together with the vegetables. We cut up the turnip, the carrot, the parsley and the red onion into thin pieces. When it is cooked, we put into it a light thickening (we put a spoonful of flour into oil or fat and we stir it until it gets a light colour). Then we put red pepper into it and add cold water. I boil it separately and add it to the soup. Only the beautiful mushrooms are poured into, the rest is cut up into small pieces. (Mogy3)*

!! A. muscaria, fly agaric; popular terminology: *anyósgomba* (Kárpátalja), *bogárgomba* (Őrség,

Szigetköz), *bolondgomba* (general in the Hungarian language area), *bukfencgomba* (Vas county), *galóca* (along the Nyárád), *gébergomba* (Őrség), *gyilkos galóca* (along the Homoród), *legygomba* (Csík), *légygomba* (Bánság, Csík, Gyergyó, Háromszék, Kászon, Mátra vidéke, Sóvidék, Udvarhelyszék), *légyölő* (along the Nyikó), *légyölőgalóca* (Dá4-6), *légyölőgomba* (along the Homoród, Kárpátalja, along the Nyikó, Szigetköz, Vas county), long ago: *méreggomba* (Székelyföld), *mérges galóca* (along the Homoród), *mesegomba* (Zempléni-hegység stb.), *pettygomba* (Csík), *pettyesgomba* (Csík), *piros légygomba* (Gyergyó), *pöttösgomba* (Őrség), *pöttös úrgomba* (Őrség), *táncgomba* (Csík), *vackorgomba* (Háromszék), *vadgomba* (Barcaság, Bánság), *varjúgomba* (Bánság) sz. Gaftisch (Hö1), né. és sz. *Fliegenpilz*, ro. *Burete prostesc* (El1,2, Va1). I mention that the names used for toadstools are here because they are mainly used for the fly agaric.

Ethnographical data: they put sugar on it and they use it for killing flies (general).

12. *We used to put the fly mushroom in a small plate, we poured milk onto it, we dust it with a little sugar and the flies went on it and got killed. (Kor 8)*
13. *People used to put vinegar, sugar on the fly mushroom before. The flies flew on it and died. (Ze 1)*
14. *Some people used the fly mushroom for killing flies. (Szá 1)*
15. *They used to put the fly mushroom into a plate, in which they also poured milk. Then the flies flew on it and died. (Szmá 3)*
16. *There are brown (Amanita pantherina) and red (Amanita muscaria) fly mushrooms. We used them against flies. We poured milk into a plate, the flies flew onto it and died. (Bor 5)*
17. *They used to cut the fly mushroom into pieces (Amanita muscaria and Amanita pantherina) and put into a plate, they poured water on it and it was good for killing flies. Maybe it is used even today. (Szmi 4)*
18. *The fly mushroom (Amanita muscaria and Amanita pantherina) put into sugary water is good against flies. (Szmi 2)*
19. *They put the fly mushroom into a plate, and milk and sugar onto it. This is the way they use it against flies. (Bor 3)*
20. *In a plate they put sugar onto the fly mushroom, and it's good against flies. (Új 1)*
21. *In a plate they put milk and sugar or honey onto the fly mushroom. Flies die because of it. (Bo 1)*
22. *They used to sugar the fly mushroom against the flies. (Köz 3)*
23. *There is a red toadstool with white spots on it, people call it fly-killing mushroom. (Szp 3)*
24. *It happened with a married couple. They danced madly because of the dance mushroom, the crazy mushroom. This happened in the village around (19)32-33. It was because of the fly mushroom. (Bo 1)*
25. *The Saxons believe that it brings luck and they draw it beside the greetings for the New Year. (Hö1).*
26. *We call the bad mushrooms with red hat 'vackorgomba'. (Kö3)*
27. *I think it was called like this because that cockroach-like beetle was killed with it. (Szf4)*
28. *They used to pour milk and dust sugar on it. It killed the flies. (Vell)*
29. *I remember that an old lady used to have a bottle, with an edge and she put there the fly mushroom with water. She put sugar on it as well. It is known by most people as a toadstool. It is very beautiful, but the beautiful tinóru mushroom is peerless. (Mogy3)*
30. *The song starting with Tegnep a Gyimesben jártam, / Bolondgombát vacsoráztam... (Yesterday I was in the Gyimes/ I had crazy mushroom for dinner) is known in the village. I heard it sung in Csíkszentdomokos too. (Szp5)*
31. *They sew géber mushroom 'a kind of a beetle mushroom' on cloths and ornamental cushions. Formerly they used to put milk on the géber mushroom, the flies flew onto it and died. (Szf2)*

!! A. pantherina, párdugálóca; popular terminology: barna légygomba (Gyergyó), fehér pettyes borsgomba (Háromszék), légygomba (Csík, Háromszék). Ethnographical data: it is very toxic. The majority of the people calls it *bolondgomba* 'toadstool, crazy mushroom'.

32. *The pepper mushroom with white spots or the fly mushroom, sugared, is good against flies. (Kö 6)*

* A. rubescens, piruló galóca; popular terminology: *bagoly gomba* (Dunántúl, historical datum), *borsgomba* (Háromszék), *borsosgomba* (Háromszék), *borshátú gomba* (Háromszék), *darugomba* (Szilágyság, Bihar), *őzgomba* (Kárpátalja), *őzláb* (Kárpátalja), *őzláb gomba* (Kárpátalja), *őzlábú (gomba)* (Kárpátalja), *pirula* (Vas megye), *szárgomba* (Szászföld), *szarvasgomba* (Kárpátalja), *tulikán* (Erdélyi-szigethegység), ro. *Bor^ogombăi* (Háromszék).

Ethnographical data:

33. *We fry it just like the őzláb 'deer-leg'. We don't preserve it for the winter. It is usually red underneath. (Kö7). I heard the name borsosgomba 'pepper mushroom' from a few children and youth in Kököspatak.*
34. *A lot of people gather it and eat it but it is not allowed to be sold in the market. (Szh1)*

35. In Széplak the gypsies regularly peddle with the darugomba. (Bsz1)

!! A. phalloides, gyilkos galóca, !! A. verna, fehér gyilkos galóca; popular terminology: *fehér csiperke* (Háromszék), *bolondgomba* (Háromszék), *sátángomba* (Sóvidék). The majority of the people simply calls it *bolondgomba* 'toadstool, crazy mushroom'.

(*) *A. vaginata*, (szürke selyemgomba); popular terminology: *csúszógomba* (Kárpátalja)

REFERENCES

- ANDRÁSFALVY B. (1975): A Duna mente népének ártéri gazdálkodása Tolna és Baranya megyében az ármentesítés befejezéséig. In: Tanulmányok Tolna megye történetéből VII. Szekszárd.
- BALÁZS J. (1954): A magyar sámán réülete. *Ethnographia* 65/3-4: 416-440.
- BENKŐ J. (1780): *Phytologicon. Index I. Vegetabilium. Fungi. Budae*, 83-84.
- BÖDEI J. (1943) Adatok Zalabaksa gyűjtőgazdálkodásához. A Néprajzi Múzeum Értékeit, XXXV. 2.sz. 70-73.
- CHEVALIER J., GHEERBRANT A. (1991): *Dictionnaire des symboles*. Paris.
- CLUSIUS, C. (1601) *Fungorum in Pannoniis observatorum brevis historia et Codex Clusii*. Antwerpen
- CZIGÁNY, L.G. (1980) The Use of Hallucinogens and the Shamanistic Tradition of the Finno-Ugrian people. *The Slavonic and East European Review*, Univ. of London, Vol. 58, Nr. 2.: 212-217.
- DANTER I. (1994): Népi gyógyítás a Kisalföld északi részén. Komárom-Dunaszerdahely.
- DIÓSZEGI V. (1967): A pogány magyarok hitvilága. Budapest.
- DÖMÖTÖR S. (1952) Dömötör Sándor gyűjtése. Farkasfa, 1952.május 22-26. Savaria Múzeum, Szombathely, Néprajzi Osztály Kézirattára, K-189.IV.3-4., 15.
- DRĂGULESCU C. (1981): Date etnomicologice din sudul Transilvaniei. *Studii ȚComunicăre*, Sibiu, 41-48.
- DRĂGULESCU C. (1992): *Botanică populară în marginea Sibiuului*. Sibiu.
- DRĂGULESCU C. (1995): *Botanica populară în Țara Făgărașului*. Sibiu.
- ELIADE M. (1988): *Le chamanisme et les techniques archaïques de l' extase*. IIe éd., Paris.
- GREGOR F. (1973): Magyar népi gombanevek. Budapest. *Nyelvtud.Értekezések* 80.
- GRYNAEUS T. (1996): *Isa por ...* Budapest.
- GUB J. (1996): Erdőmezőnövényei a Sóvidéken. *Korond*.
- GUNDA B. (1966): *Ethnographia Carpathica*. Budapest.
- GUNDA B. (1976): Néhány megjegyzés a szláv eredetű magyar gombanevekhez. *Ethnographia* LXXXVII. 1-2.sz. 226-228.
- HOFFMANN G. (szerk. 1989): *Medicusi és borbélyi mesterség. Régi magyar ember- és állatorvosló könyvek Radvánszky Béla gyűjtéséből (XVII-XVIII.sz.-i gyűjtemény)*. MTA Irodalomtudományi Intézete.
- HOPPÁL M. (1990): Népi gyógyítás. *Magyar Néprajz* VII.k. Budapest, 693-724.
- ISTVÁNFFI GY. (1900): A Clusius-Codex mykologiai méltatása, adatokkal Clusius életrajzához. Budapest.
- JACCOTTET J. (1973): *Les champignons dans la nature*, Neuchatel.
- KALMÁR Z., MAKARA GY. (1976): *Ehető és mérges gombák*. Budapest.
- KALMÁR Z., MAKARA GY. RIMÓCZI I. (1995): *Gombászkönyv*. Budapest.
- KARDOS L. (1943): *Az Őrség népi táplálkozása*. Budapest.
- KESZEG V. (1991): *A folklór határán*. Kriterion, Bukarest.
- KICSI S. A. (2002): A légyölő galóca révületkeltő szerként való felhasználásáról. *Moeszia* Vol.I., -.
- KOVÁCS A. (1987): "Járok-kelek gyöngyharmaton." Növény- és állatnevek a Felső-Szigetköz tájnyelvében. In: *Mosonmagyaróvári Helytörténeti Füzetek* VI., Mosonmagyaróvár
- MAGGIULLI G. (1977): *Nomenclatura micologica latina*. Genova.
- MAKAY B., KISS J. (1988): *Népi gyógyítások Szatmárban*. Budapest.
- MOESZ G. (1944) A mátrai gombák mépies nevei. *Botanikai Közlemények*, XLI. 109-114.
- OLÁH A. (1986): "Újhold, új király!" A magyar népi orvoslás életrajza. Budapest.
- PÉNTEK J., SZABÓ A. (1985): *Ember és növényvilág*. Bukarest.
- REINHEIMER RÎPEANU S. (1981): *Denumirile românești ale ciupercilor*. *Limba Română*, XXX. noi.-dec. 585-595.

- ROLLAND E. (1967): Flore populaire de la France ou Histoire naturelle des plantes dans leurs rapports avec la linguistique et le folklore. Tome X., Paris.
- SAAR M. (1991): Fungi in Khanty Folk Medicine. *Journal of Ethnopharmacology*, 31., 175-179.
- SÁNTHA T. (2000): Gelence népi gombaismerete. Kézirat.
- SINKÓ KALLÓ K. (1980): Kalotaszegi nagyírásos. Bukarest.
- TÁTRAI ZS. (1990): Jeles napok – ünnepi szokások. In: Magyar néprajz 7.k. 102-328.
- TOPOROV V. SZ. (1988): Gombák. In: Mitológiai enciklopédia (Szerk. TOKAREV, Sz.A.) I-II. Budapest, 82-83.
- TÓTH I. (1987) Ipoly menti palóc tájszótár. MNyTK 176. sz. Budapest.
- VAJKAI A. (1941) A gyűjtőgazdálkodás Cserszegtomajon. *Néprajzi Értésítő* XXXIII. 231- 258.
- VASAS S. (1985): Népi gyógyászat. Bukarest.
- VERESS M. (1982): Gombáskönyv. Bukarest.
- VÉRTESE E. (1990): Szibériai nyelvrokainak hitvilága. Budapest.
- VETTER J. (1993): Gyógyító gombák. *Gyógyszerészet*. 37. 945-949.
- VOIGT V. (1975): A szibériai sámánizmus. *Nyelvtudományi Közlemények* 77.k.1.sz. Budapest.
- WASSON R. G. (1971): Soma of the Aryans: An Ancient Hallucinogen? *Journal of Psychedelic Drugs* Vol.3 (No.2)-Spring 40-46.
- WASSON R. G. (1986): *Persephone's Quest : Entheogens and the Origins of Religion* New Haven and London, 17-81.,83-94.
- ZSIGMOND GY. (1997): A gomba helye népi kultúránkban.Egy falu (Sepsikőöspatak) etnomikológiai vizsgálata. In: *Néprajzi tanulmányok*, Editura Universităţii din Bucureşti, Bukarest, 64-132.
- ZSIGMOND GY. (1999): Les champignons dans la médecine populaire hongroise. *Bull. Soc. mycol. Fr.*, Paris, 79-90.
- *ZSIGMOND GY. (2001): Galócák (Amanitaceae) a magyar néphagyományban. *Mikológiai Közlemények* Vol. 40. No. 1-2. p.: 123-144.

Informants:

Ab

Kézdialbis, Háromszék / Albi^o judeţul Covasna

(1) Mihály Erzsébet 1920

(2) Mihály István 1916

Ár

Árapatak, Felső-Fehér megye (Háromszék) / Araci, judeţul Covasna

(1) Lőfinczi Etelka, 1927

Ba

Bahána, Bákó megye / Bahna, judeţul Bacău

(1) Kozsokár András, 1933

(2) Kozsokárné Józsa Anna, 1933

Bé

Bélafalva, Háromszék / Belani, judeţul Covasna

(1) Bíró Erzsébet, 1919

(2) Orbán Lázár, 1905

Ber

Bereck, Kézdiszék / Breţcu, judeţul Covasna

(1) Fóris Ferenc, 1926

(2) Kel Ödönné, 1933

Bi

Bikafalva, Udvarhelyszék / Tâmpeni, judeţul Harghita

(1) Bedő Lajos, 1914

Bo

Csíkborzsova, Felcsík / Bârzava, judeţul Harghita

(1) Erős Antal, 1921

(2) Erős Enikő, 1958

(3) Geréd Margit, 1919

Bor

Borszék / Borsec, judeţul Harghita

(1) Kis János, 1954

- (2) Kis Borbála, 1929
 (3) Salamon Mária, 1917
 (4) Tamás Mária, 1929 (5) Tamás Szóra József, 1912

Bot

Botháza, Mezőség / Boteni, județul Cluj

- (1) Nagy Sándor 1934
 (2) Nagy Sándorné K. Ilona 1936

Bsz

Berettyószéplak, Bihar / Suplacu de Barcău, județul Bihor

- (1) Búzás Mihály Barna, 1935

Bu

Bunyaszekszárd / Bunea mică (a village existing between 1870-1980 in the Bánság / Banat region)

- (1) Ihász János, 1923
 (2) Ihász Teréz, 1923

Bú

Barcaújfalu, Barcaság / Satu Nou, județul Brașov

- (1) Soós Anna, 1932

Búj

Beregújfalu, Beregi járás / Novoje Szelo, Ukraine

(1) Barátné Csete Tünde	1974
(2) Csete Tivadar	1935
(3) Cseténé Molnár Irén	1941
(4) Füzesi Csaba	1949
(5) Kozmeda Olena Ivanyevna	1946
(6) Lihtejné Jaskó Anna, Miklósé	1923
(7) Máté András	1920
(8) Máténé Molnár Erzsébet	1926
(9) Máténé Pallagi Kornélia	1963
(10) Tihor Sándor	1955
(11) Tihorné Máté Izolda	1958
(12) Tóthné Bak Erzsébet, Istváné	1923

Buk

Bukarest / București

- (1) Molnár Szabolcs, 1943, (from Mezőtelegd / Tileagd, județul Bihor)

Bü

Gyimesbükk / Ghimeșu Făget, județul Bacău

- (1) Antal Mária, 1939

Cé

Krasznacégény, Szatmár / Pășhea, județul Satu Mare

- (1) Szaniszló Ilona, 1903

Cse

Csernáton / Cernat, județul Covasna

- (1) Gajdó József, 1955

Csk

Csomakőös / Chiuruș, județul Covasna

- (1) Antal Imre

Csr

Csíkrákos / Racu, județul Harghita

- (1) György Mihály
 (2) László István (Utász)

Dá

Dálnok, Háromszék / Dalnic, județul Covasna

(1) Bangyán Ildikó,	1942
(2) Bangyán Sándor,	1944
(3) Bangyán Sándor,	1969
(4) Kicsi Sándor,	1919
(5) Márton Éva,	1913
(6) Márton László	1947
(7) Márton László	1973
(8) Márton Magdolna	1950
(9) Miklós István	1919

- (10) Miklós Mária 1924
 (11) Szász Imre, 1912
 (12) Szász Miklós, 1900

De

Székelyderzs, Udvarhelyszék / Dârjiu, județul Harghita

- (1) Bartha Bálint, 1926

Deb

Debrecen, Hungary

- (1) Képes Károly (1951)

Do

Doftéana, Bákó megye / județul Bacău

- (1) Cambei, Vasile 1958

Éf

Étfalvazoltán / Zoltan, județul Covasna

- (1) Gáll Péter 1940

El

Előpatak, Valcele

- (1) Scurtu Doru 1955
 (2) Scurtu Elisabeta 1909

Esz

Esztelnek / Estelnic, județul Covasna

- (1) Cserei Piroska 1965
 (2) Cserei Piroska's notices

Fe

Gyimesfelsőlök, Gyimes / Lunca de Sus, județul Harghita

- (1) Péter Károly 1935

Fi

Fintaháza, Marosszék (Nyárád mente) / Cinta, județul Mureș

- (1) Bordi András, 1945

Fr

Felsőőna, Máramaros / Rona de Sus, județul Maramureș

- (1) Fetko Pável, 1952
 (2) Poljácuk Juljáná, 1959
 (3) Poljácuk Nyikoláj, 1928
 (4) Szenderszki János, 1938

Ge

Gernyeszeg / Gornești, județul Mureș,

- (1) Szabó Judit

Gi

Gidófalva, Sepsiszék (Háromszék) / Ghidfalău, județul Covasna

- (1) Tóth Lajos

Go

Gorzafalva, Bákó megye / Oituz, județul Bacău

- (1) Domokos Ilona, 1910

Gú

Gút (Kis- és Nagy-), Beregi járás / Gutovo, Ukraine

- (1) Antal Irma 1921
 (2) Bíróné Manzák Gizella 1940
 (3) Bíróné Tompa Piroska 1926
 (4) Csulák Ernő 1959
 (5) Demeterné Barkaszi Etel 1950
 (6) Pocsainé Antal Ilona 1953

He

Hetyen, Beregi járás / Lipovoje, Ukraine

- (1) Bihari Barna 1963

Ho

Hodgya, Udvarhelyszék / Hoghia, județul Harghita

- (1) Baczó Béla, 1907

Hö

Heldsdorf, Halchiu, Höltövény, județul Brașov

(1) Uta Depner, 1942

Hv

Hídvég / Hăghig, județul Covasna

(1) Szabó János

Ig

Igazfalva, Bánság / Dumbrava, județul Timișoara

(1) Pappné Sándor Ilona, 1940

Izs

Izsnýéte, Munkácsi járás / Zsnyatino, Ukraine

(1) Bíróné Bahus Erzsébet "Józsefé"	1956
(2) Lőrincné Vank Gyöngyi	1940
(3) Bence Gyula	1955
(4) Bence János (Füles Kacsó)	1928
(5) Bencéné Kacsó Rozália	1932
(6) Gáti Gusztáv	1953
(7) Gáti Ilona	1954
(8) Vank Ida	1913

Já

Ják, Vas megye, Hungary

(1) Máté Györgyné Somogyi Anna 1915

Ká

Kálnok / Calnic, județul Covasna

(1) Bálint Gábor 1912

Kap

Magyarkapud / Căpud, județul Alba

(1) Köntzei Józsefné Ferenc Margit, 1925

Km

Kézdimartonos, Háromszék / Măgăuș, județul Covasna

- (1) Antalné Lupán Erzsébet, 1936
 (2) Ciobanu Ion, 1928
 (3) Stratulat Frusina, 1933

Kol

Koltó, Bányavidék / Coltău, județul Maramureș²

- (1) Balázsfi Béla, 1915
 (2) Téglás Irén, 1938

Ko

Kom(m)andó, Felsőháromszék / Comandău, județul Covasna

- (1) Fazakas Gyula
 (2) Korent Jenő
 (3) Székely Gábor
 (4) Zsögön Zoltán, 1959

Kor

Korond, Sóvidék / Corund, județul Harghita

- (1) Bertalan Lajos, 1914
 (2) Demeter Márta, 1917
 (3) István Lajos, 1920
 (4) Lőrincz (Utász) Sándor, 1955
 (5) Máthé Árpád, 1942
 (6) Máthé Vince, 1910
 (7) Molnos András, 1933
 (8) Molnos Juliánna, 1945
 (9) Szöcs Lajos, 1938
 (10) Tófalvi (Bíró) Ferenc

Kö

Sepsikőspatak, Háromszék / Valea Crișului, județul Covasna

(1) Demeter József	1901
(2) Demeter Sándor	1951
(3) Dima Miklós	1964
(4) Fejes Juliánna	1903
(5) Mészely József	1927-1986
(6) Mészely Klára	1930

- (7) Pakulár Berta 1939
- (8) Pinti Gizella 1932
- (9) Pitlák István, 1944
- (9) Szántó József 1905
- (10) Téglás Mihály 1937
- (11) Páll Lajos 1933
- (12) Pakulár István 1971
- (13) Pakulár Erzsébet 1971
- (14) Ütő Anna 1947

Köz

Gyimesközéplek, Gyimes / Lunca de Jos, județul Bacău

- (1) Antal (Finánc)Erzsébet, 1917
- (2) Mihók Berta, 1925
- (3) Mihók Borbála, 1928
- (4) Minus András (Balázs), 1970
- (5) Minusné Both Márta, 1974

Kv

Kolozsvár / Cluj

- (1) Horváth Gabriella, 1941
- (2) Kallós Zoltán
- (3) Zólyomi Gyuláné

La

Magyarlapád, Alsó-Fehér / Lopadea Nouă, județul Alba

- (1) Gergely István, 1951
- (2) Sipos Árpád, 1935
- (3) Sipos Margit, 1943

Le

Lemhény, Kézdiszék / Lemnia, județul Covasna

- (1) Kulcsár Mária

Lu

Lujzikalagor, Moldva / Luizi Călugăra, județul Bacău

- (1) Kósa Józsiné Gábor Mária 1947

Mad

Csíkmadaras / Mădăraș, județul Harghita

- (1) Balázs József 1934

Mak

Maksa / Moacă, județul Covasna

- (1) Ambrus Mihályné Kakas Erzsébet, 1923

Mj

Makkosjánosi / Ivanovka in Bereg, Ukraine

- (1) Punykó Mihály 1911

Mogy

Mogyoróska, Zemplén vm., Hungary

- (1) Hegedűs Mihály 1935
- (2) Hegedűs Mihályné 1939
- (3) Koritár Gyuláné Ella néni 1927
- (4) Nagy Balázs ?

Mvi

Magyarvista, Kalotaszeg

- (1) Szallós István, 1936
- (2) Szallós Istvánné Muszka Ibolya

Mu

Nagymuzsaly / Muzsijevo, Beregi járás, Ukraine

- (1) Nohács Jozsif, 1930

Na

Szilágynagyfalu, Szilágyság / Nufalău, județul Sălaj

- (1) Boldizsár György, 1950
- (2) Csengettyűs László ("Sanyi"), 1926
- (3) Csengettyűs Teréz ("Sanyiné, Ilka"), 1927
- (4) Major Eszter, 1936
- (5) Varga Juliánna ("Boldizsárné"), 1932

Nd

Nagydobrony / Velikaja Dobrony, Beregi járás, Ukraine

- (1) Molnár András 1930
- (2) Molnárné Szanyi Mária 1930
- (3) Nagy Jolánka 1943

Né

Négyfalu, Barcaság / Săcele, județul Brașov

- (1) Hochbauer Ferencné Gáspár Sára, 1922
- (2) Köpe Ilona, 1931

Nv

Nagyvárad, Bihar / Oradea, județul Bihor

Adatközlők:

- (1) Erdősi Lajos (1971)
- (2) Kristófi Laura (1972)

Ót

Ótelek, Bánság / Otelec

- (1) Keresztes István, 1922
- (2) Keresztesné Stoian Margit, 1924
- (3) Talpai Magdolna, 1949
- (4) Talpai Teréz, 1919
- (5) Szakál Rozália, 1917

Ozs

Ozsdola, Háromszék / Ojdula, județul Covasna

- (1) Gergely Hanna, 1955

Őáz

Őnszentpéter (Őpség), Hungary

- (1) Ábrahám Tibor, 1941
- (2) Ifju Vilmosné Závecz Margit, 1934
- (3) Id. Kopasz József, 1924
- (4) Kopasz Józsefné Horvát Erzsébet, 1929

Pa

Parajd, Sóvidék / Praid, județul Harghita

- (1) Fülöp Margit, 1951
- (2) Fülöp Mihály, 1948

Pap

Pornóapáti, Vas megye, Hungary

- (1) Ágh István 1919
- (2) Kozorics Angelika 1988
- (3) Schmidt Paula 1925
- (4) Unger József 1914

Pf

Patakfalva, Udvarhelyszék / Văleni, județul Harghita

- (1) Somorai János 1944

Po

Aranyospolyán, Aranyosszék / Poiana-Turda, județul Cluj

- (1) Zsigmond Ibolya 1939

Pu

Pusztina, Moldva / Pustiana, județul Bacău

- (1) Bartha Ilona 1923
- (2) Beji Elena 1946

Rá

Nagyrát / Ratovci, Ung, Ukraine

- (1) Palotai Etelka 1949
- (2) Rada István 1928
- (3) Stefán Miklós (Peti) 1945

Sm

Siménfalva, Nyikó mente (Udvarhelyszék) / ʹʹimoneʹʹti, județul Harghita

- (1) Gál Miklósné Kibédi Juliánna 1910
- (2) Kibédi József 1908
- (3) Marosi Imre 1909

Szá

Gyergyószárhegy, Gyergyó / Lăzărea, județul Harghita

(1) Gurzó Ferencné Köllő Margit, 1922

Szé

Szék, Mezőség / Sic, județul Cluj

(1) Boldizsár Mihályné Ungvári Sári

(2) Juhosné Kocsis Rozália

Szgy

Sepsiszentgyörgy, Háromszék / Sf. Gheorghe, județul Covasna

(1) Hirni Gábor

(2) Márk Miklós, 1959

(3) Szabó Viktor, 1950

Szf

Szalfő (Őrség), Hungary

(1) Horváth Kálmán, 1924

(2) Horza Sándorné Tamaskó Katalin, 1938

(3) Jakosán Henrikné, Aranka, 1928

(4) Tamaskó Sándor, 1941

Szi

Nyárádszentimre, Nyárád mente / Eremieni, județul Mureș

(1) Benedekfi Rózsa, 1931

(2) Pálfi Károly, 1919

Szh

Szombathely, Vas megye, Hungary

(1) Kalauz József

Szk

Sepsiszentkirály / Sâncraiu, județul Covasna

(1) Bartha István, 1912

(2) Bilibókné Barók Rozália, 1946

Szmá

Csíksszentmárton / Sânmartin, județul Harghita

(1) Bajkó István, 1946

(2) Bajkó Katalin, 1955

(3) Balla József, 1922

(4) Nagy Mátyás, 1914

(5) Szőcs Dénes, 1912

(6) Száva Antal, 1928

Szmi

Csíksszentmihály / Mihăileni, județul Harghita

(1) Antal Gáspár, 1950

(2) Antalné Szögyör Veronika, 1952

(3) Ugron Attila, 1930

(4) Ugronné Imre Ilona

Szo

Magyarszovát, Mezőség / Suatu, județul Cluj

(1) Asztalos Mártonné Kis Erzsébet, 1917

(2) Bodor Erzsébet, 1941

(3) Maneszes Sára, 1931

(4) Marton Anna, 1931

(5) Crisan, Maria, 1920

(6) Bodor Árpád, 1969

(7) Márton György, 1965

(8) Nagy Károlyné, 1948

Szol

Szolokma, Marosszék / Solocma, județul Mureș

(1) Jakab Péter, 1950

Szp

Homoródszentpál, Homoród mente / Sânpaul, județul Harghita

(1) Gábos Domokos, 1924

(2) Geréd András, 1910

(3) Geréd Jula, 1912

(4) Néma Géza, 1960

- (5) Forrai Tibor 1953
- (6) Nagy Lajos 1973
- (7) Néma József 1949

Szt

Csíkszenttamás / Tomeșu, județul Harghita

- (1) Bara Ferenc, 1954

Te

Telekfalva, Udvarhelyszék / Teleac, județul Harghita

- (1) Orbán Berta

Té

Técső / Tyacsev, Máramaros, Ukraine

- (1) Bartos István 1926
- (2) Bartosné Román Jolánka 1932

Th

Tekeháza / Tekovo, Ugocsa, Ukraine

- (1) Molnár Jenő 1922
- (2) Molnárné Kövesdi Etelka 1930
- (3) Riskóné Holubán Katalin 1955

Tr

Torony, Vas megye, Hungary

- (1) Horváth Ferenc 1951

Tp

Tiszapéterfalva / Petrovo, Ugocsa, Ukraine

- (1) Uhách József 1918

Udv

Székelyudvarhely / Odorheiu Secuiesc, județul Harghita

- (1) Károlyi István,
- (2) Kovács István

Új

Kászonújfalva, Kászonszék / Casinu Nou, județul Harghita

- (1) Barta László, 1933
- (2) Bartha Bernadette 1971

Va

Magyarvalkó, Kalotaszeg

- (1) Kovács István, 1950, ref.(mérnök, jelenleg Sepsiszentgyörgyön él)
- (2) Kovács Márton, 1920
- (3) Kovács Mártonné Lőfincz Erzsébet, 1927

Vá

Várfalva, Aranyosszék / Moldovenești, județul Cluj

- (1) Fodor Andás, 1947
- (2) Fodor Miklós, 1920

Val

Vălenii de Munte, județul Prahova (megye)

- (1) Serpescu, Ioan, 1951

Ve

Verespatak, Mócvidék / Roșia Montană, județul Alba

- (1) Aida Viorica, 1941
- (2) Almasan Doru, 1960
- (3) Falics László, 1930
- (4) Zlaczkiné Lőfincz Anna, 1907
- (5) Zlaczki János

Vé

Végvár, Bánság / Tormac, județul Timișoara

- (1) id.Czudar István, 1923
- (2) Forrainé Czudar Juliánna
- (3) Korsós Péter, 1903
- (4) Korsós Sára, 1940
- (5) Tamásy Mária, 1928

Vel

Velem, Vas megye, Hungary

- (1) Molnár Péterné Simon Mária

(2) Pálffy József (1924), 74 éves

Vi

Visk / Viskovo, Máramaros, Ukraine

(1) Czébely Emma 1933

(2) Czébely Lajos 1951

(3) Hata Olena 1944

(4) Horvát Éva 1965

(5) Horvát Róza 1977

(6) Horvátné Hogyi Éva 1956

Ze

Zeteváralja, Udvarhelyszék / Subcetate, județul Harghita

(1) Jakab Mihály, 1932

(2) Petra Teréz, 1954

(3) Sánduly Anna, 1911

(4) Sánduly Lajos, 1955

KÖNYVISMERTETŐK - BOOK REVIEWS

Ladislav Hagara, Vladimír Antonín, Jiří Baier: Houby

416 oldal, 1100 fajról, 1215 színes fotó, cseh nyelvű keménykötés. Aventinum Kiadó, Prága, 1999, ára 570 CZK, ISBN 80-7151-181-1.

A cseh és szlovák nyelvű; amatőr gombászoknak írt népszerűsítőkönyvek mindig is nagy számban jelentek meg a volt Csehszlovákiában. Példaként említeném Pilát A., Usák O. "Atlas Hub" című 1970-es munkáját, mely sok korabeli érdeklődő számára az egyik legismertebb volt.

A két ország szétválása után sem szakadt meg ez a folyamat. Ennek bizonyítéka pl. az 1994-ben megjelent "Houbášký Atlas", J. és M. Erhart tollából. Mindezen munkákat természetesen csak ízelítőként említem a számos cseh és szlovák gombáskönyv közül.

Csehszlovákiában és utódállamaiban idegen szerzők munkáinak fordításában is jeleskedtek, pl. Keizer G.; Gerhardt E.; vagy Albert L., Locsmándi Cs., Vasas G. műveit is fordították.

A legújabb, Prágában megjelent kötet három szerző összefogásának eredményeképpen született. Ez a művészes bizonyítéka annak, hogyan kell egy kis kelet-európai országban napjaink követelményeinek megfelelő korszerű gombáskönyvet írni a nagyközönség számára. A szerzők közül Antonín V. nemzetközileg is elismert szakember, mint a *Marasmius* (szegfűgomba), *Collybia* (fülőke) és rokon nemzetségek kutatója, Hagara L. nevét pedig a "Gombák képes enciklopédiája" című, 1999-ben lefordított könyve kapcsán a magyar olvasók is ismerik.

A kötet rövid bevezetővel kezdődik, mely tartalmazza a jelmagyarázatot is. Ezt követi a fajok leírása és színes fotói. Néhány Csehszlovákiában és utódállamaiban megjelent képes gombáskönyv felsorolása, illetve cseh és latin (tudományos) névjegyzék zárja a kötetet.

A fajleírások a tömlőgombákkal (*Ascomycetes*) kezdődnek, majd sorban az osztott bazídiumúak (*Heterobasidiomycetes*), és az osztatlan bazídiumúak (*Homobasidiomycetes*) csoportjai (*Aphylliphorales*- nemlemezes gombák; *Agaricales*- csiperkefélék; *Boletales*- tinórufélék; *Gasterales*- pöfetegfélék) következnek. Minden nagyobb rendszertani csoport egy tömör bevezetővel kezdődik (morfológia, ökológia), ezt követik a fotók és leírások.

A fajok leírása rövid, mindössze a makrobélyegek, élőhely és termőtestképzési időszak felsorolására szorítkozik, magyar példával élve, Rimóczi I. "Gombaválogató" I-IV. kötetéhez hasonlóan.

A fotók mérete és minősége változó, viszont legtöbbjükön a jellemző makrobélyegek és az élőhely jól felismerhető, így kitűnően használhatók azonosításra.

Hiányosságként megemlítendő a tudományos nevek szinonimáinak részleges, illetve a tudományos név után a fajok leírójának teljes hiánya. Ez utóbbi jelentős hiba, főleg azért, mert a bevezetőben a szerzők nem tüntetik fel a nevezéktant, melyet követnek.

Összefoglalva, az amatőr gombászok és az érdeklődő nagyközönség igényeit maximálisan kielégítő napjaink követelményeinek megfelelő munka ez a kiadvány, követendő példa. Remélhetőleg magyar nyelven is lesznek hasonló kiadványok.

Pál-Fám Ferenc

Pázmány Dénes: Gombahatározó. Nemlemezes gombák

255 oldal, 600 fajról, 140 fekete-fehér és 12 színes tábla (6 tábla rajzokkal 56 fajról, 6 tábla fotókkal 24 fajról), magyar nyelvű, puhakötés. Bon Ami kiadó, 1998, Sepsiszentgyörgy, ára 24.000 lej, ISBN 973-98072-2-4.

Pázmány Dénesnek - korunk kiváló erdélyi mikológusának - Puskás Attila szerkesztésében megjelent munkája ez a könyv. Sajnos a szerző nem élhette meg kiadását. A két kötetesre tervezett munka jelen kötet az Erdélyben dokumentáltan vagy potenciálisan előforduló nemlemezes gombafajokat (*Aphylllophorales*) foglalja magába, szám szerint több mint 600 fajt, melyek határozókulcsát és leírásait a szerzők két évtizedes kutató és népszerűsítő munkája eredményeképpen állította össze.

A kötet két fő célt próbált megvalósítani: egyrészt tudományos alapossággal összeállított munka, másrészt minden amatőr gombász által könnyen használható kézikönyv.

Bevezető részében az általános ismeretek után összefoglaló jellegű fejezetek vannak a gombák testfelépítéséről, a termőtest általános tulajdonságairól, szaporodásukról, illetve a termőtestképzést befolyásoló környezeti tényezőkről. Utána a gombákról, mint táplálékról, a mérgezésekről, majd a nevezéktanokról esik szó.

Ezután következik a határozókulcs, előtte útmutatóval a használatáról és a szakkifejezések, rövidítések magyarázatával, végül az illusztrációk, irodalomjegyzék, illetve magyar és tudományos névmutatók zárják a kötetet.

A határozókulcs szabad szemmel is megfigyelhető (makroszkopikus) bélyegeken, tulajdonságokon alapszik, magába foglalva - nem megszokott módon - a fajleírásokat is. A mikroszkopos tulajdonságok jellemzése a fajleírásokban kaptak helyet.

A fajok csoportosítása az alábbi nagy, mesterséges egységekbe történt: földalatti gombák; pöfeteggombák; csészegombák; róka- és korallgombák; kucsmagombák; gerebengombák; tinóru- és likacsosgombák; valamint a jelen kötetben nem szereplő lemezesgombák.

A határozókulcs rövid "betanulás" után kiválóan használható. Másik nagy előnye a más országokban megjelent határozókkal szemben, hogy helyi (erdélyi) fajleírások alapján készült.

És most néhány szót a hiányosságokról. Bár számos potenciálisan előforduló faj is felsorolásra került, Erdély gombavilágának részleges feltártsága miatt nagyon sok, a közeljövőben dokumentálásra kerülő faj azonosítására nem alkalmas, ugyanis ezen fajok nem kerültek (kerülhettek) feldolgozásra a határozókulcsban.

A megcélzott olvasóközönség széles rétegére való tekintettel (a szerző célkitűzése) egyes, étkezési szempontból nem számottevő csoportok nem szerepelnek benne a dokumentált fajok teljes skálájával. Míg egyes csoportok (pl. *Helvellaceae*- papsapkagombák; *Otidea*- fülgombák; *Hydnaceae*- gerebengombák; *Boletaceae*- tinórufélék; *Gasteromycetes*- pöfetegfélék; valamint a föld alatti gombák) teljes dokumentáltságuk alapján megtalálhatók, addig más csoportok (pl. *Polyporaceae* s. l.- likacsosgombák; *Corticaceae*- kéreggombák) hiányosan vagy egyáltalán nem szerepelnek benne. Természetesen ez nem csorbítja a kötet használhatóságát a teljesen feldolgozott csoportok tekintetében.

Az illusztrációkat (fekete-fehér és színes ábrák) valamint a fotókat a szerkesztő a szerző hagyatékából válogatta ki. Valószínűleg ezért van az, hogy ezek szerzői nem szerepelnek a könyvben. A fekete-fehér ábrák nagy része a Bánhegyi J., Bohus G., Kalmár Z., Ubrizsy G. "Magyarország nagygombái" és a Bohus G.,

Kalmár Z., Ubrizsy G. "Magyarország kalaposgombáinak meghatározó kézikönyve" című 1953-ban, illetve 1951-ben az Akadémiai Kiadónál megjelent határozókból való, ezeket Borzsák Sándor, Koch Ernő és Lakatos Mária készítették. A színes rajzok és fotók szerzői (vagy szerzői) semmiféle információt nem sikerült fellelnem.

Mind a fekete-fehér, mind a színes ábrák nagy része jól használható, tudományos alapossággal készült. A fotóanyag zöme viszont nehezen értelmezhető és használható, főleg a gyenge nyomdatechnikának és a kis méreteknek köszönhetően.

Összefoglalva, egy jól használható és a szerzői célkitűzéseinek megfelelő mű. Gombahatározó, bár hiányosságoktól nem mentes. Először, hogy az első összefoglaló munka Erdély nagygombavilágáról. A bizonytalan sorsú II. kötetrel együtt minden erdélyi amatőr gombász és mikológus számára alapvető fontosságú.

Pál-Fám Ferenc

isszatekintő. A László Kálmán Gombászegyesület három éve

Amikor 1999. május 29-én a Nemere Természetjáró Kör székházában kilenc kezdeményező megalapította a László Kálmán Gombászegyesületet (LKG), talán nem is sejtettük, hogy ennyire sikeres lesz, hogy a sok-sok anyagi meg más természetű akadály ellenére ennyire megerősödik.

Pedig ez történt. Immár erre is lehetőségünk van, hogy támogatók segítségével tudományos igényű kiadványunk is megjelenhessen. Mára tagságunk is megnövekedett, számban és szakmai tekintélyben egyaránt. 2002 januárjáig 124-en iratkoztak be az LKG-be. Az elmúlt évek során számos gombászkirándulás, -tábor, gombaismereti előadások, tudományos tanácskozás sorjázott gazdag eseménynaptárunkban. Ezek áttekintése, éppen bővegük okán csakis vázlatosan lehetséges. A számos rendezvény mellett országos „premierként” számolhatunk be arról, hogy Sepsiszentgyörgy központi piacán a „gombaszezon” idején minden vasárnap tájékoztató ügylet van, ahol a három megbízott gombász (Puskás Attila, Zoltán Sándor, Zsigmond Győző) egyike vizsgálja át a gyűjtők által bemutatott gombákat ehetőség szempontjából, és ismerteti meg az érdeklődőkkel az éppen időszerűket. Valószínűleg e szolgáltatnak is tulajdonítható az a tény, hogy városunkban az elmúlt, bővegesnek számító gombaszezonban nem volt jelentős mérgezési eset.

Az első év (1999. május – 2000. május) négy népes részvétellel lezajlott szakmai kirándulásán kívül (ezeket főleg a környéken, a Baróti-hegység déli területein rendeztünk meg) fontosabb rendezvényeink a következők voltak: a télen tartott László Kálmán emlékkiállítás és a kiállítás a taplógomba-feldolgozás mesterségéről és művészetéről a Székely Nemzeti Múzeumban, valamint Tóth Csongor tagtársunk február 19-i vetített képes előadása. Már április elején készültünk a tavaszi „gombavadászatra” a kucsmagombák ismertetésével. Ekkor már több mint félszáz tagja volt egyesületünknek.

Kiemelkedően jelentős a 2000. május 19-20-án a Dél-Hargita Piliske-hegyi vadászkastélyában tartott első tudományos tanácskozásunk, a galóca-konferencia, amelyet a nemzetközi tekintélynek örvendő dr. Rimóczi Imre és dr. Vetter János mikológusok üdvözöltek. Horber Pál gyógyszerész, Tóth Csongor tagtársunk, fiatal doktorandus mikológusaink közül Pál-Fám Ferenc és Lázár Zsolt, valamint Zsigmond Győző egyetemi docens „járták körül” a galóca-kérdést. A házigazda Márk Miklós erdőmérnök kalauzolt, ő segítette a 25 részvevőt a táj és gombái megismerésében. Sántha Tibor doktorandus gombász posztert ajánlott fel ez alkalomból egyesületünknek. Petrovits Győző filmes beszámolóját konferenciánkról kis idő múltán bemutatta a Duna TV.

Kidolgoztuk gombatörvény-tervezetünk, amelyet elnökünk (dr. Zsigmond Győző) május folyamán át is adott dr. Bárányi Ferencnek, a román egészségügyi minisztérium akkori tanácsosának előterjesztés végett. Sajnos ez a tervezet nem jutott el rendeltetési helyére, s ezért a jelenlegi RMDSZ-képviselőinken keresztül próbálkozunk újra.

Jóllehet a 2000. év a száraz nyár miatt igen szegényes gombatermést adott, gombaismereti kirándulásokat akkor is rendeztünk. A szeptember 17-i összejövetelünket az őszi gombák megismerésével

tettük hasznossá, míg október 14-én a Bodoki-hegységben, a Herec-patak völgyében vezetett gombaismereti túrát Puskás Attila.

December 4-én a Székely Nemzeti Múzeum (SZNM) és az LKG rendezésében emlékeztünk a mikológus László Kálmánra, születésének 100. évfordulóján. Az ünnepi beszédet Kónya Ádám mondta, majd szakmai vonatkozású tevékenységéről Zsigmond Győző, mikológus és Kocs Irén muzeológus beszélt.

A tél folyamán választ kaptunk a gombaellenőrzéssel kapcsolatos beadványunkra, s az a döntés született, hogy illetően tevékenységünket a Polgármesteri Hivatal és a városi Tanács a TEGA nevű vállalatán keresztül támogatni fogja. A fentebb említett módon ez 2001-ben meg is valósult, s Pál-Fám Ferenc képei és szövege felhasználásával nagy méretű plakátot készítettünk Ehető és mérgező gombák címmel. Időközben ápoltuk kapcsolatainkat több magyarországi szakmai társasággal (Magyar Mikológiai Társaság, Székesfehérvári Gombászok Baráti Köre, Vas Megyei Gombász Klub), tőlük felvilágosítást, értékes szakmai kiadványokat kaptunk.

A 2000. és a 2001. évet ünnepi elnökségi gyűlés és „kosaras” gombászkóstoló búcsúztatta legtevékenyebb tagtársaink és támogatóink részvételével, december karácsony előtti szombatján.

2001 gombász eseményekben már csak azért is gazdag volt, mert az időjárásnak köszönhetően páratlanul bőséges volt a gombatermés.

Február 16-án Rimóczi professzor úr cd-jének (Magyarország gombái) bemutatásával, felhasználásával a Mikes Kelemen Líceumban –népes hallgatóság előtt– Zsigmond Győző és Puskás Attila a téli és kora tavaszi gombákról tartott előadást. Utóbbi az, aki fotográfusként is szolgálja egyesületünk érdekeit, megörökítve annak fontosabb eseményeit.

Március 26-án Pál-Fám Ferenc tartott vetített képes előadást a múzeumban Tejelő gombák (keserű gombák) a Székelyföldről címmel. A tudományos igényű rendezvény sok érdeklőt vonzott.

Május 20-tól kezdődően október közepéig az LKG vasárnaponként működtette Sepsiszentgyörgy központi piacán a gombavizsgálatot.

Június 2-án Zoltán Sándor (egyesületünk titkára) vezetett gombaismereti túrát az általa jól ismert sepsiszentkirályi erdőben.

Június 22-én újra Pál-Fám Ferenc tartott előadást a múzeumban, ezúttal Gombapárok címmel.

Június 25-én az előpataki erdőt jártuk keresztül-kasul, majd eleget téve a városi RMDSZ meghívásának Pál-Fám Ferenc bemutatta a zsákmányt az ötös kilométerköri rendezett összejövetelen.

Július 26-án tudtuk meg az örömhírt, hogy Gombaismereti túrák és előadások elnevezésű pályázatunk támogatást kapott a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától.

Augusztus 3-5. között meghívottként képviseltette magát egyesületünk a XIII. romániai mikológiai szimpóziumon, amelyet Maroshévízen és Csíkszeredában rendeztek meg. Ezen közülünk Zoltán Sándor és Horber Pál vett részt. Ez egyúttal alkalom volt arra, hogy kapcsolatba lépjünk a román Mihai Toma Mikológiai Társasággal.

Augusztus 20-22. között Bálványosfürdőn gombásztábort szerveztünk, amelyen sajnos elég kevesen vettek részt, bár a fő téma – lápok gombavilága – igen vonzó volt. Elsőnap több mint negyven gombafaj megismertetése révén Pál-Fám Ferenc gazdagította ismereteink tárákat. A másik két nap a Büdös-hegy és környéke bejárásával telt el, s az sem mellékes, hogy finom gombakészítményekkel remekeltek a megjelentek.

Szeptember 8-án a Sepsiszentgyörgy melletti Kerekerdőn értünk haza igen bőséges gombaszákmánnyal. Minden kétséget kizáróan a májgomba játszott ezúttal a fő szerepet.

Több csúcsot döntött meg október 6-án lezajlott gombásztúránk. 44 résztvevővel rendeztük meg Sugásfürdőt. A sok érdeklőt páratlanul bőséges gombaszákmány jutalmazta. Kis – szemléltetett - előadás hangzott el a vargányákról és a szarvasgombákról. Rendezvényünkről Simon József filmes beszámolót készített a Duna TV és az M2-es részére.

Október 9-én Puskás Attila a baróti Fókusz Klub meghívására az ottani művelődési házban tartott előadást az őszi gombákról a többnyire fiatalokból, iskolásokból álló közönségnek. Tagtársunk, Tunyogi Károly gombafasírttal lepte meg a jelenlévőket.

December 8-án a háromszéki civil szervezetek bemutatkozásán a Székely Nemzeti Múzeumban az LKG is részt vett. A számos érdeklőtől részünkről a szárított gombaanyag, ételek, számítógépes

gombaismereti játék, plakátok, fényképek és a Péter család reklámanyagaként, a csiperketermesztés szemléltetése s a csíraeladás jelentette a kínálatot.

Meg kell jegyeznünk, hogy egyesületünk törvényszéki bejegyzése 2000-ben - amelyhez lényegi segítséget nyújtott Rendi Júlia jogász tagtársunk – jelentősen növelte lehetőségeinket. Hasonlóképp a szép számú népszerűítőírás. Mindenekelőtt hírlevelünk, a Gombahír eddig megjelent három száma, valamint egyéb ismertetések az országos magyar napilapokban (RMSZ, Krónika) és a Háromszékben (felhívások, beszámolók, a Gombasarok sorozat stb.).

Hálánk jeléül, hadd említsük meg néhány hűségesebb tagtársunkat név szerint is: Fosztó Anna, Péter Gabriella, Décsei Ibolya, Hatos András. Ők szinte valamennyi túránkon, rendezvényünkön részt vettek.

Támogatóink ugyancsak fontos tényezői eddigi és joggal remélt eljövendő sikereinknek. Köszönjük.

PUSKÁS Attila, biológus, Sepsiszentgyörgy / Sf. Gheorghe

Eseménynaptár 2002

Január

17-én Árkoson, a Dahlström Művelődési Egyesület meghívásának tett eleget Zsigmond Győző *Téli gombáink* címmel tartott előadást.

21-én Sepsiszentgyörgyön a Kovászna Megyei Könyvtárban tartotta idei első tanácskozását az LKG. Ennek keretében Simon József filmjét mutattuk be egy múlt év októberében Sugásfürdőh és környékén lezajlott túránkról, illetve az őszi gombákról.

Pályáztunk gombaismereti előadások, gombásztúrák megrendezésére, hasonlóképp jártunk el első évkönyvünk megjelentetése érdekében.

Február

20-án Uzonban, a Zsigmond Benjámín Szabadegyetem meghívásának tett eleget Zsigmond Győző *Gomba és tudomány, gomba és hagyomány* címmel tartott előadást.

Március

22-én Pál-Fám Ferenc a *taplógombákról* tartott vetített képes előadást 18,30-tól a Székely Nemzeti Múzeumban, ahol kiállítás is megtekinthető volt a taplógomba-feldolgozás mesterségéről és művészetéről. A tagok a támogatóknak köszönhetően gombapaprikást vacsorázhattak a Székely Mikó Kollégium étkezdéjében, majd a Mikes Kelemen Líceum dísztermében került sor az LKG országos közgyűlésére.

Április

12-én Málnáson, a helybéli népfőiskola meghívásának tett eleget Zsigmond Győző *Minden gomba jó gomba, csak az ember goromba* címmel tartott előadást.

Május

1-15. között Zsigmond Győzőt etnomikológiai előadást tartott vendégtanárként a Szegedi Tudományegyetemen.

19-én kezdte el az LKG a sepsiszentgyörgyi TEGA támogatásával a vasárnaponkénti piaci gombaátvizsgálást, tanácsadást (és végzi ez évben november 1-ig).

29-30-án elnöke révén képviseltette magát az LKG Szegeden a II. Magyar Mikológiai Konferencián, és ott Kakas Zoltán rendezésében nagy sikerrel mutatták be Zsigmond Győzőnek a korondi taplógomba-feldolgozás mesterségét és művészetét bemutató kiállítását *Télen fű nyáron hű* címmel.

Június

22-én gombásztúrát szervezett Előpatak környékére az LKG. Részt vettek 18-an. Túravezető/volt: Zoltán Sándor, aki a városi RMDSZ által szervezett Szent Iván-napi ünnepségen gombabemutatót is tartott az

érdeklőknek.

Július

10-15-én ötvenen vettek részt az LKG-nak a Székely Nemzeti Múzeummal közösen szervezett zágoni gombásztáborában, több mint húszan az anyaországból jöttek, köztük neves szakemberek, mint dr. Jakucs Erzsébet, dr. Bratek Zoltán, dr. Pál-Fám Ferenc, akik a székelykeresztúri s rugonfalvi szarvasgombászokkal és dr. Zsigmond Győzővel együtt előadást is tartottak.

30-án az LKG és a Nemere Természetjáró Kör együttműködése folytatásaként ez utóbbi BAO-BAO néprajzi-természetvédőtáborában Kézdialmáson Zsigmond Győző gombásztúrát vezetett és *A gomba a magyar néphitben* címmel előadást tartott.

Augusztus

4-én a komandói falunapok alkalmával az LKG biztosította a 200 kiló róka gomba ellenőrzését, átvizsgálását, amely mennyiségből gombapaprikás készült a résztvevők számára.

31-én a besenyői Bogdán csárdával együttműködve szervezett gombásztúrát az LKG. A túrát követően közösen készített gombatokányból lakmároztak a résztvevők.

Szeptember

A László Kálmán Gombászegyesületet képviselve Zsigmond Győző tartott előadást a regionális együttműködés lehetőségeiről az I. Nemzetközi Kárpát-medencei Szarvasgombász Konferencián Egerben 2002. szept. 21-én.

2002. szeptember 30-án Budapesten a TIT (Tudományos Ismeretterjesztő Társaság) meghívásának tett eleget az LKG elnöke, *A gomba a magyar néphitben* címmel tartott előadást.

Október

3-án az Első (Magyar Szarvasgombász Egyesület meghívására a budapesti ELTE-n tartott előadást *A gomba a magyar népi gyógyításban* címmel az LKG elnöke, és egyúttal beszámolt az egyesület eddigi munkájáról.

A László Kálmán Gombászegyesületet képviselve Zsigmond Győző tartott előadást Nagyenyeden a Bethlen Gábor Kollégium dísztermében *A gomba funkciói a magyar néphagyományban* címmel 2002. okt. 7-én. Megbeszélésre is sor került az LKG nagyenyedi tagságával. Terveztük ottani gombásztúra megszervezését, esetleg gombásztábor helyszíne is lehetne Nagyenyed vagy Torockó.

12-én Sepsiszentkirály környékén tartotta gombaismereti túráját az LKG. Túrávezetőnk Zoltán Sándor volt. A hűvös, esős idő miatt csak öten vettek részt rendezvényünkön.

19-én ismételt az LKG, újabb gombásztúráján immár szép számmal, mintegy húszan voltak. Sugásfürdő és környékén Puskás Attila volt a vezetőnk.

November

16-án részt vett az LKG is a háromszéki civil szervezetek bemutatkozásán a Kovászna Megyei Könyvtárban.

A GALÓCÁKTÓL A MODERN GYÓGYSZEREKIG

A gombák ismerete és felhasználása, akárcsak a kultúr-, gyógy-, és fűszernövények alkalmazása a mindennapi életben egyidős az emberiség történelmével. A természet ezen ízletes ajándéka nemhiába vonzotta az ősembert. A gombamérgezésekről sőt gombával elkövetett gyilkosságokról, a gombák mérgeanyagainak ismeretéről és ezek „diabolikus” alkalmazásának eredményeiről számosan beszámolnak, orvosok, történészek egyaránt. Talán a legrégebbi feljegyzés Euripidész tőbszármazik – Kr. e. 45 táján keletkezett epigrammájából szerzünk tudomást egy anya és három gyereke szörnyű tragédiájáról, ahol az inkriminált a mérges gomba. Aztán Rómában Agrippina és mások kezében vált gyilkos eszközzé a gomba, illetve a belőle készített ételek, ezért VII. Kelemen pápa betiltotta a gombagyűjtést. A gombamérgezéstől való félelem végig kíséri a középkoron. Clusius (1526-1609), a mikológia

atyja, így inti olvasóit a *Fungorum in Pannoiniis observatorum brevis historia et Codex Clusii*-ban: „kérem az olvasót ne vegye rossznéven, hogy a gombákról alkotott benyomásaimat nem támasztom alá az ízléssel, én ugyanis nem ettem gombát és mindég tartottam tőlük”

A tudomány, a mikológia jelenlegi álláspontja szerint semmi kétség nem fér ahhoz, hogy a gombamérgezések többségéért a felelős a galóca, tudományos nevén az *Amanita* különböző fajtái. De célunk nem ezek részletezése, ez csupán ürügy volt a bevezetésre, hogy mennyi jót, gyógyszert is tudnak nekünk adni a gombák.

A huszadik század éppen elég érthetően bebizonyította és tisztán értésünkre adta, hogy a nagy felfedezések hőskora, amikor mindent lehetett helyettesíteni műtermékekkel, az addig használt gyógyszereket szintetikusokkal, befejeződött és minden téren a természetes alapanyagokból előállított végtermékeké a jövő! Ekkor jött a jelszó: vissza a természetbe! És elkezdődött a gyógynövények reneszánsza. Szemtanúi vagyunk annak, hogy a század utolsó évtizedei a természetes gyógymódok hódítanak teret mindenhol, ahol csak lehet. Az egyik főáldu a fitoterápia, és ehhez szorosan kapcsolódva – reméljük - a mikoterápia. Ez utóbbi manapság még gyermekcipőben topog, újdonság. Fontos lenne a gombákban rejlő óriási potenciális erőt, kihasználható gyógyhatásukat bevetni az emberiség erejét, létét tizedelő betegségek leküzdésében és megelőzésében. Az előbb használtam ezt a szót, hogy újdonság, ez mindenképp megfelel a valóságnak. A gombák, és itt első sorban a nagygombákra (*Macromycetes*) gondolunk, a kis, mikroszkopikus gombákkal már Fleming előtt és után is sokan foglalkoztak és foglalkoznak. De a nagygombák csodálatos gyógy-arszenáljáról még kevés szó esett. Hát illene, hogy hallassanak magukról. Az ötvenes évek nagy slágere volt (sajnos hamar feledésbe merült) a nyírfatapló (*Piptoporus betulinus*), divatba jöttek ennek a gyógyhatását felhasználó készítmények a gyomor és patkóbélfekély kezelésére. Erdély nagy gombatudósa, László Kálmán, több év során felhalmozott tapasztalatát hasznosíthatták a rázoruló: így volt receptje azok számára, akiknek gyomorpanaszuk, híg székletük volt, tanácsot adott, hogy melyik gombából lehet kivonatot készíteni izületi fájdalmak enyhítésére, nem beszélve nagyszámú diétás ételreceptjéről. Új Híre volt annak, hogy fűszernövényei zömét is gombákkal helyettesítette.

Ketter Z. az íz- és illatanyagok fontosságát hangsúlyozza az emésztés és vérkeringés normalizálásában, Vetter J. pedig a taplógomba (*Fomes fomentarius*) gyógyhatásán kívül például a Japánban nagy előszeretettel hasznosított fülgomba (*Auricularia auricula judae*) terápiás alkalmazásáról cikkezik, hogy csak a legfontosabbakra utaljak. Persze a listának nincs vége, Rascol, Chavant, Anke Yoshioka, Ikekawa nevét is meg kell említeni.

A nagygombák gyógyászati értékének felismerése sokat jelent. Használják nagygombát a cukorbetegség kezelésekor, a magas vérnyomás csökkentése érdekében, sőt a különböző daganatos, rákos megbetegedések esetében is. Ennek illusztrálására adjuk közre a következő kis táblázatot, Eisenhut és Fritz nyomán:

Agaricus bisporus vizes kivonata	Tumor MM-46 Sarcoma 180 Carcinoma IMC
Calvatia gigantea (calvatin)	Sarcoma 180
Ganoderma lucidum (4 különb. poliszaharid)	Sarcoma 180
Pleurotus ostreatus (1-3 beta-glucan)	Tumor MM-46 Sarcoma 180
Tricholoma matsutake (vizes kivonat)	Sarcoma 190

Érdemes pár szót szólnunk a nagygombák hepatoprotektoros hatásáról is. Egyes *Ganoderma* fajok, mint a *G. lucidum*, a *G. capense* ismeretesek a hagyományos kínai orvoslásban, mint a májelégtelenség hatásos szereik. Hasonló hatásokat mutattak ki egyes *Boletus*, *Suillus* fajok esetében is. A közismert sárgagyűrűs fenyőtűnőru (*Suillus grevillei*) polifenol-tartalmának köszönhetően jól bevált a máj parenchimasejtjeinek a regenerálásában. A számos laboratóriumi állaton (patkány, tengerimalac) végzett kísérlet, a szakrifikált állatok májszövetének mikroszkóppal való vizsgálata mindezt igazolta.

A már említett hírhedt galócákon kívül az ehető ugyancsak híresek lehetnének a magas vérnyomásos betegek körében. A piruló galóca (*A. rubescens*) és a szürke selyemgomba (*A. vaginata*) rendszeres fogyasztása jelentősen csökkenti a magas vérnyomást.

A főleg Távol-Keleten, Japánban, Kínában ismert *Lentinus edodes* táplálékként s gyógyszerként is jelentős. Használják különböző ártalmas megbetegedések esetében, de jó a vér koleszterin-szintjének a csökkentésére is.

Évtizedek óta számos mikológus igyekszik tenni azért, hogy a nagygombák foglalják el méltó helyüket a modern terápiában és több figyelmet szenteljenek a jövő orvosai, tudósai a természet ezen csodálatos ajándékainak. E szerény kis írás megpróbálja ezt a célt szolgálni.

CSETRI Imre, főgyógyász, Maroshévíz / Topli-E Hargita megye

Irodalom

- CSETRI I. (2000): Valorificarea macromicetelor in terapia modernă Teză de doctorat. UMF Tg. Mureș
- CHAVANT L. (1989): Les Macromycetes sont-ils une sources de matière medicale. Coordination mycologique du midi toulousain et pyrénéen, Bulletin Nr.5 13-20, Toulouse
- DAUGUET J.C., RIOULT J.P.H. (1995): Champignons mortels, Basse Normandie, Université Caen
- DÖRFELT H. (1969): Lexikon der Mykologie. G. Fischer Verlag, Stuttgart – New York
- EISENHUT R., FRITZ D. (1991): Medizinisch nutzbare Wirkungen und Inhaltstoffe von Speisepilzen, Gartenbauwissenschaft, Nr. 56, 266-270.
- ELIADE, E., TOMA M. (1977): Ciuperci. Mic atlas. Ed.Did.si Ped. Bucuresti
- IKEKAWA, T., IKEDA, Y., YOSHIOKA (1969): Antitumor activity of extracts of some edible mushrooms, Cancer Rev. Nr 29, 734-735.
- KASAHARA Y., HIKINO H. (1987): Validity of the oriental medicines , Part 122, Central actions of adenosine a nucleotide of Ganoderma lucidum, Phytother. Rev. I., 173-176.
- SIVRINA A.N. et colab. (1961): Kompleksnoe izucenie fiziopatologiskij aktivnih veseszth nizsijh rasztehij, Moskva-Leningrad

Galóca galóca hátán

1999 szeptember 18-án Dálnokban találta Zoltán Sándor ezt a furcsán és teljesen összenőtt gombapárt (Sztolka Péter felvétele). Piruló galócáról (*Amanita muscaria*) van szó, s e gombának *borsgomba* a legismertebb népi neve Háromszéken.

Oravec Imre

Úrigomba

Hivatalosan császárgomba,
de csak úrigombaként ismertük,

egy-egy példányának fellelése majd akkora örömet okozott, mint a *cepéé*,
vagy még nagyobbat,
mert ritkább volt és látványosabb,

narancspiros, tűzvörös vagy sárga kalapjának már a megpillantása is izgalmat
keltett,

és egyből átragadt a gombázó társaira is,
kik a hívásra menten a helyszínen teremtek,

legjobban akkor bűgölt el bennünket,
ha még nem nyílt ki,
és végére állított kacsatojás módjára félig még megbújt fehér burkában,
vagy ha már kitakarta is kissé tönkjét,
de még mindig burokmaradványok borították,

ilyenkor olyan benyomást keltett,
mintha éppen születően volna,

mintha csak pár perce nyomta volna fel magát a földből

Darnóban, az elhagyott Medveczki-féle almás közelében volt egy meleg,
borókás rész a tölgyesben,

hová tartósan besütött a Nap,
ezt valahogy nagyon kedvelte,
ott mindig találtunk,
mielőtt lefordultunk volna a *gödör* felé,
bár néha Kis-hegyben is előfordult,
a túlsó oldalban, az út feletti meredélyen,
hol nem borította avar a kavicszemcsés talajt,

csak kényes gomba volt,
és az átlagosnál jobban kellett vele vigyázni,
mikor felvettük,
mert pattanva tört a húsa,
és szállítani csak úgy lehetett,
hogy a többi gomba tetejére helyeztük a *hátyiban*,
nehogy nyomás érje,

legtöbbször levesbe tettük, tisztán vagy galambfélével keverten,
felséges ízt adott neki,
de aszaltuk is,

nem emlékszem az utolsóra,
valamikor a 60-as évek derekán lehetett a kezemben,
azóta nincs,
kiveszett,
nem is keresem többé,
végzett vele az erdőváltozása,
a savas esőmeg az összezsugorodott faállomány.

Gombás humor

Szemelvények Zsigmond Győző gyűjtéséből

- **Hogy gombászik a rendőr?**
- **Megkeres egy gombát, s azt addig üti-veri, amíg a társai is előjönnek...**

(Zabola, Háromszék)

- **Hogy talál a rendőrfő a leghamarább gombát?**
- **Ha lehúzza a bakancsát!**

(Sepsiszentgyörgy, Háromszék)

- Mirőblehet megismerni a bolondgombát ?
- Áll az erdőszélén és veri földhöz a kalapját ...

(Sepsikőpatak, Háromszék)

A vesztőhelyen kérdik a cigányt, mi az utolsó kívánsága.

- Szeretnék enni egy jó gombatokányt!
- Csak ennyi ?
- Igen, világéletemben félttem a gombától, most végre kipróbálhatom...

Két gazda beszélget:

- A második is gombamérgezésben halt meg?
- Nem, ő azért, mert nem akarta megenni...

(Homoródszentpál, Udvarhelyszék)

- Meg tudja maga különböztetni a jó gombát a mérgestől – kérdezik egy gombaárustól.
- Hogyne. A mérges az, amelyiktől megbetegszik a vevő.

(Brassói Lapok 2000.dec. 15. 16.oldal)

Gombát szolgál fel a pincér.

- Azonnal tessék fizetni!
- De miért?!
- Mert a szakács kissé gyanúsnak tartja a gombát ...

(2001. február 3-án hangzott el az MTV2-nek a Bruhaha című műsorában)

Galócás ételreceptek

1.

Nyomatékosításul annak, hogy a magyarságnál hagyománya van az *úrgombából* (*Amanita caesarea*, császárgalóca) való leveskészítésnek egy XVI. századbeli történetet és néhány receptet idézek Clusius tollából.

A történet: “Emlékszem, hogy 1584-ben, mikor szüret táján Batthyány Boldizsár vendége voltam, (mert ötévente kétszer-háromszor kocsit küldött utánnam Bécsbe) Nemet-Wywari erőfellegvárában, -mikor ép asztalnál ülénk s ebédelénk – egy tál levében úszó úrgombát hoznak elénk, - én ki gombával alig élek, nem tudván, hogy a sáfrányszínű folyadék a gombának leve volna, franciául kérdést intéztem a házigazdához aziránt. Ő kedvesen nevetett s az asztalnál ülő magyar urakhoz fordulva közli velük az esetet, hogy mint megjárta Clusius Vram az imént mert azt hitte, hogy sáfránytól sárga a leves!” (Istvánffi Gyula: A Clusius-Codex mykologiai méltatása, adatokkal Clusius életrajzához. Bp., 1900)

A recept: “A magyarok úgy készítik el, hogy megtisztítva megabárolják, aztán felaprítják s tejfelbe vetik, apróra vagdalt petrezselyem levelet és borsot adván hozzá. Más: megtisztítván, nyelüket levágva, hátukkal parázsra vetik, s tojássárgával megpirítják. Más: Frissen nyelüktől megfosztva serpenyőben összekevert tojással s vajjal megpörkölék, amit a németek Eyerschmalzknak hívnak. De még megszalva is elkészítik, aztán

akár a tojást, megfőzik, vagy vízben feláztatják, végül akárcsak mint a másikonál láttuk (*Boletus bulbosus*), levéből pirított kenyérrel eresztéket főznek, azt ecettel, borssal, gyömbérrel s szegfűborával élvezik.” (Istvánffi 1900)

2.

Levesnek nagyon finom még az úrigomba (a császárgalóca, Amanita caesarea). Odateszem a gombát, bezöldségelem. Rég nem kóstoltuk, most ritka. Régebb másképp volt. – Eredj, lányom, hozz egy kis úrigombát! - mondták, s mindjárt találtunk.

Koritár Gyuláné, Mogyoróska, Zemplén (Lejegyezte Zsigmond Győző)

3.

*Sütjük, mint az özlábat. Nem tesszük el télire. Kirántjuk. Miután megpucoltuk a borsgombát (*Amanita rubescens*, piruló galóca), lisztbe és tojásba mártjuk, megsózzuk és aztán rövid ideig sütjük. Jó tokányba is.*

Pakulár Berta, Sepsikővőspatak, Háromszék (Lejegyezte Zsigmond Győző)

Képfeliratok - Gombanaptár (A SZÁM A DIAKERET SZÁMA!)

57 *Flammulina velutipes* (Curt.:Fr.) Karst. téli fülőke (ehető) - JANUÁR

51 *AURICULARIA AURICULA JUDAE* (BULL.EX FR.) WETTST. JÚDÁSFÜLEGOMBA (EHETŐ) - FEBRUÁR

60 *Strobilurus stephanocystis* (Hora) Sing. tobozfülőke (ehető) - MÁRCIUS

59 *Morchella esculenta* (L.) Pers. ízletes kucsmagomba (ehető) - ÁPRILIS

58 *Calocybe gambosa* (Fr.) Donk májusi pereszke (ehető) - MÁJUS

61 *Cantharellus cibarius* Fr. sárga rókagomba (ehető) - JÚNIUS

62 *Lactarius piperatus* (L.:Fr.) Gray borsos tejelőgomba (ehető) - JÚLIUS

63 *Amanita regalis* (Fr.) R.Mre. barna galóca (mérgező) – AUGUSZTUS

64 *Boletus aereus* Bull.:Fr. bronzos vargánya (ehető) – SZEPTEMBER

67 *Sarcodon imbricatus* (L.:Fr.) Karst. cserepes gereben (nem ehető) - OKTÓBER

65 *Cortinarius* (Cort.) *violaceus* (L.:Fr.) Fr. sötétlila pókhálósgomba (ehető) - NOVEMBER

66 *Pleurotus ostreatus* (Jacq.:Fr.) Kummer késői laskagomba (ehető) - DECEMBER